ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΡΗΓΑ ΠΑΛΑΜΗΔΗ 4, ΤΗΛ. 30.297 ||| ΙΔΡΥΤΗΣ: Κ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ ||| ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝΤΩΝ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ||| ΣΑΒΒΑΤΟ 4 ΜΑΪΟΥ 1940

Τὸ σύγχρονο θέατρο

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕ ΤΟΝ ΣΚΗΝΟΘΕΤΗ

Ἄρθρο τοῦ ΖΑΚ ΚΟΠΩ

(Στὸ ἄρθρο αὐτὸ ὁ μεγάλος γάλλος σκηνοθέτης Ζάκ Κοπὼ ἐκθέτει, σὲ τόνο αὐτοσυνέντευξης, τὶς κυριώτερες ἀντιλήψεις του γιὰ τὸ θέατρο).

Ὁ Δημοσιογράφος: Κάνω, κύριε, μιὰ σπουδαία ἔρευνα ἀνάμεσα στοὺς συγγραφεῖς καὶ στοὺς διευθυντὲς θεάτρου...

Ὁ Σκηνοθέτης: Ὤ... κύριέ μου, τί ὥρα ἔχετε; Ὥρα πρωϊνή. Εἶναι ἡ ὥρα ποὺ ἀναπνέω λιγάκι, τσιμπάω κάτι, καπνίζω μιὰ πίπα, σκέπτομαι ἄλλα πράγματα καὶ πάω νὰ κοιμηθῶ. Οἱ συγγραφεῖς ἔχουν ἴσως ὧρες ἀνάπαυσης. Ἐγὼ ὄχι.

—Ὡστόσο, κανένας δὲν θὰ ἐννοοῦσε γιατὶ ἀρνιόσαστε νὰ κατατοπίσετε τὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ μιᾶς μεγάλης καθημερινῆς ἐφημερίδας γιά...

—Ἂν ἔχω κάποια ἰδιοφυΐα, ἕνα ἔνστικτο, καλὸ ἢ λαθεμένο, αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ φαίνεται στὰ ἔργα μου. Κάθε μέρα ἐκθέτω τὴν καρδιά μου καὶ τὸ δέρμα μου πάνω στὸ σανίδι. Κρίνετέ με, ἂν θέλετε, ἀλλὰ μὴ μὲ διακόπτετε.

—Πῶς θὰ ζήσουν οἱ δημοσιογράφοι, ἂν οἱ ἄνθρωποι ποὺ σημειώνουν κάποια δράση, ἐδῶ κι' ἐκεῖ, δὲν τοὺς φανερώνουν τὶς ἰδέες ποὺ ἐμπνέονται;

—Δὲν ἔχω ξεκαθαρισμένες ἰδέες. Ὄχι. Βαδίζω ψηλαφητά. Ὁ Θεὸς ἂς μὲ βοηθήσει νὰ φτάσω σὲ κάποιο σκοπό. Ἀλλὰ ἂν εἶχα ἕναν, θὰ τὸν ἀποσιωποῦσα, γιὰ νὰ μὴ κατηγορηθῶ καθ' ὅλου ὅτι ἀκολουθῶ μιὰ θεωρία, εἴτε ὅτι ἀναπτύσσω τὴν τάξη καὶ τὴ λογική. Κάποια ἀκολουθία ἔτσι κι' ἔτσι γιὰ κριτική, ἀλλὰ αὐτὴ ἀρέσει. Ἐνῶ ἡ σταθερότητα σοκάρει ἀκόμα κι' ὅταν τὴν ἐπαινοῦν.

—Νά, λοιπόν, κάτι. Μ' ἄλλα λόγια, δὲν ἔχετε καταταλάξει πουθενά.

—Ἀλλοίμονο, κύριέ μου, εἶμαι ἕνας ἄνθρωπος τοῦ θεάτρου. Ἡ ἴδια ἡ ζωή μου καὶ τὰ μέσα ποὺ ἔχω γιὰ νὰ ἐκφράζομαι, καθορίζονται κάθε μέρα ἀπὸ τὸ κοινό. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ θεάτρου — ἐννοῶ τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενιᾶς μου: μεταξὺ τῶν σαράντα καὶ πενήντα χρόνων (ποὺ θὰ ἦταν καὶ ἡ ὡραιότερη ἡλικία σὲ μιὰ κοινωνία κανονική), καὶ ἐννοῶ ἐκείνους ποὺ δὲν ζοῦν γιὰ τὴν τέχνη τους καὶ θὰ θέλαν νὰ ζήσουν ἀπ' αὐτή: ἡ κατάστασή τους εἶναι φριχτή... Ποτέ, μοῦ φαίνεται, ἡ τεράστια μᾶζα τοῦ κοινοῦ δὲν εἶχε τόση ἀνάγκη νὰ τέρπεται. Ποτὲ δὲν ἦταν ὅσο σήμερα πρόθυμη στὴν τέρψη, στὴ φυγή. Ποτὲ δὲν ἦταν λιγώτερο προσηλωμένη στὴ φύση καὶ στὴν ποιότητα τῆς τέρψης της. Νοιώθει τὸν ἑαυτό της λεύτερο ν' ἀγαπᾶ τὰ πάντα, γιατὶ δὲν εἶναι κολλημένη σὲ τίποτε. Λένε πὼς τὸ κοινὸ εἶναι ἄπληστο γιὰ νεωτερισμούς. Αὐτὸ θὰ ἦταν ὡραῖο, ἂν ἦταν ἀληθινό. Ὅμως ἐγὼ τὸ βλέπω νὰ ἐνθουσιάζεται μὲ ἐφήμερες εὐτέλειες, ἀφοῦ γιὰ μιὰ στιγμὴ ἄρεσε τὴν πραγματικὴ πρωτοτυπία. Ἰδιαίτερα, διψᾶ γιὰ ἔκπληξη καὶ γιὰ τὴν παιδικὴ διασκέδαση ποὺ χαρίζει. Τρέχει στὶς καινούργιες μηχανές, ὅπως στὰ καινούργια παιγνίδια. Ὁ βουβὸς κινηματογράφος περνοῦσε μόλις ἀπὸ τὴν παιδικὴ ἡλικία στὴν ἐφηβική. Ἐμεῖς ἀρχίσαμε νὰ γυρίζουμε τὰ μάτια μας πρὸς τὴν καινούργια αὐτὴ τέχνη ποὺ βρίσκεται στὴν πλέριαν ἀνάπτυξή της. Κι' ἡ τέχνη αὐτὴ ἀρνιέται τὸν ἑαυτό της. Ἀρχίζει νὰ μιλάει. Ἀπ' τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη, ὕστερα ἀπὸ μιὰ λέξη ποὺ ἦλθε ἀπὸ τὴ Νέα Ὑόρκη, σὰν διαταγὴ ἀπὸ τὸ Χρηματιστήριο, κοινό, συγγραφεῖς, ἠθοποιοί, ρίχνονται σὰν μανιακοὶ πάνω σ' αὐτὸ τὸ μηχανικὸ θέατρο ποὺ μὲ μιᾶς ξαναγυρίζει στὸ τραύλισμα. Σκέπτομαι πάντα τὸ κατάλοιπο ἐκεῖνο τῆς ὁρμῆς, τῆς δροσιᾶς καὶ τῆς ἀλήθειας ποὺ μένει στὸ βάθος τῶν παλιῶν ἰδεῶν, ποὺ ἐγκαταλείφτηκαν. Δὲν ὀνομάζω πρόοδο κάτι ποὺ ὁ χρόνος δὲν ἔκαμε νὰ ὡριμάσει. Κι' ἀναοωτιέμαι σὲ ποιὸν ἅγιο θ' ἀφιερωθοῦν οἱ καλλιτέχνες, πού, καθὼς λέει ὁ Στανισλάβσκι: «νοιώθουν τὴν ἀνάγκη νὰ ἀνέβασουν κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῶν αἰώνιων καλλιτεχνικῶν ἀξιῶν». Οἱ μόδες ἀλληλοσυγκρούονται. Οἱ ὁρέξεις διώχνουν τὸ γοῦστο καὶ καταβροχθίζουν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη.

«Κόβουν δεξιά, κι' ἀκόμα πεινοῦν.
Τρώγουν ἀπ' ἀριστερὰ καὶ δὲν ἔχουν (χορτάσει.
Ὁ καθένας τρώει τὶς σάοκες τῶν (βραχιόνων του..»

»Σᾶς ζητῶ συγγνώμην ποὺ ἀναφέρω ἐδῶ τὸν Ἠσαΐα... Ἦταν νὰ μιλήσω γιὰ τὰ Μιούζικ — Χώλλ. Ξανάβοντας τὰ πάθη ποὺ δουλεύονται ἀπὸ τὴν τζάζ καὶ τὸ ἀλκοόλ, κάνουν νὰ τρέχουν «κρουνηδὸν» πάνω στὰ σανίδια τους νερό, φωτιά, διαμαντικά, ἑκατομμύρια. Εἶν' ἀνώτερα ἀπὸ τὰ «κλειστὰ σπίτια» ἐξαιτίας τῶν πιὸ πολλῶν γυμνῶν γυναικῶν τους, τῶν ἀραπίνων τους ποὺ παραληροῦν. Κι' ἐμεῖς...

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 3)

Ο ΖΑΚ ΚΟΠΩ

«Μορφὲς τῆς Γαλλίας»

ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

Τοῦ ΘΡΑΣΟΥ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ

Ὕστερα ἀπὸ τὸ ξάφνιασμα ποὺ ἐπιβάλανε στὸ Παρίσι οἱ πρῶτοι μῆνες τοῦ πολέμου, τὰ καταστροφικὰ γεγονότα ποὺ περιμέναμε οὐρανόθεν καὶ ποὺ δὲν ἔγιναν, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐρήμωση ἐκείνη ποὺ βρήκαμε ἀρχὲς Νοεμβρίου, τὸ Παρίσι ξαναπαίρνει σιγὰ - σιγὰ τὴν παντοτεινή του μορφή. Ὁ κόσμος ποὺ δὲν τολμοῦσε νὰ ξεμυτίσει στὸ δρόμο μετὰ τὶς ὀχτὼ τὸ βράδυ κι' ἔβρισκε τὴ σκοτεινιὰ ἀνυπόφορη, γεμίζει τώρα τὰ πεζοδρόμια ὡς τὰ μεσάνυχτα καὶ πέρα ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα.

—Τί τὰ θέλεις, αὐτὸ τὸ σχετικό, τὸ διακριτικὸ σκοτάδι, δίνει στὸ Παρίσι ἕνα κάποιο μυστήριο ποὺ τοῦ ἔλειπε! μοῦ λέει ὁ γάλλος φίλος μου, ἐκεῖνος ποὺ ἀναφέραμε τὴν τελευταία φορὰ καὶ ποὺ ψοφᾶ νὰ βγάζει συμπεράσματα. Βλέπεις, πῶς τὴ ζωή, τὴν κίνησή μας, τὸ φωτισμό μας, αὐτὰ ὅλα, τώρα τὰ διευθύνει μιὰ ἀνώτερη προσωπικότητα, πεπειραμένη, ἕνας καλλιτέχνης ποὺ ξεπερνᾶ ὅλους τοὺς Ζάκ Κοπώ, τοὺς Ζουβὲ καὶ τοὺς Ντουλλέν, ἕνας σκηνοθέτης παμμέγιστος: ὁ πόλεμος! Αὐτὸς ξέρει ἀπὸ φωτισμοὺς κι' ἀπὸ καθοδηγούμενες κινήσεις τοῦ πλήθους, κι' ἀπὸ ἐπελάσεις ἤχων (ἐκεῖνα τὰ ἔξοχα, π. χ., οὐρλητὰ τῆς σειρήνας γιὰ τοὺς συναγερμοὺς στὶς τρεῖς τέσσερις τὸ πρωΐ), ἀπὸ σκηνικὰ ἀποόοπτα, κι' ἀπὸ γιοδιμορ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κινδύνου. Αὐτὸς ἔχει βάλει στὰ καθημερινά μας καινούργιους παράγοντες κι' ἀξίες ἄγνωστες. Ἀναχρονισμούς, πρωτογονισμοὺς καὶ μελλοντισμούς, στὸ ἴδιο χύμα τῆς πραγματικότητάς μας. Σκοτάδι ὅπως εἶταν ἡ ἔψη κάθε πολιτείας πρὶ νὰ ἐφευρεθεῖ ὁ ἠλεκτρισμός, καὶ σειρῆνες κι' ὀχυρώματα, κι' ὅπλα πιὸ περίεργα ἀπ' ὅ, τι ἔνραφε ὁ σχιζοφρενικὸς οἶστρος τοῦ Οὐὲλς στὰ μελλοντοπαθῆ του μυθιστορήματα. Ὅταν μὲ τὸ καλὸ ἔρθει ἡ εἰρήνη, πρέπει νὰ ἐπωφεληθοῦμε ἀπ' αὐτὰ ποὺ μαθαίνουμε, ἀπ' αὐτὰ ποὺ ζοῦμε ἐν πολέμῳ καὶ νὰ τὰ προεκτείνομε μέσα στὶς μέρες τοῦ δεύτερου ἐκείνου μεταπόλεμου, νὰ τοὺς δώσουμε κάποιες τέτοιες οὐσιώδεις κι' ἀντικρουόμενες ποικιλίες.

Τὰ ἴδια αὐτὰ ποὺ λέει ὁ φίλος μου, τὰ λένε κ' οἱ ἄλλοι:

—Ἄρχισε ἕνας καινοῦργιος ρυθμός. Τὸν συνηθίζουμε. Συνταιριαζόμαστε μαζί του.

Στὴν ἀρχὴ μποϋκοτάραν τὰ θέατρα, ποὺ ἀρχίζανε στὶς ἑφτὰ καὶ τέταρτο ἢ, τὸ πολύ, στὶς ἑφτάμιση, τὶς βραδυνές τους παραστάσεις — ὅπως ἀρχίζουν, δηλαδή, οἱ ἀπογευματινὲς στὴν Ἀθήνα. Κ' εἶταν ἄδειες οἱ σάλες. Οἱ ὧρες τῆς ἔναοξης δὲν ἄλλαξαν. Μὰ ἄλλαξε τώρα τὸ κοινό. Μπῆκε στὰ καλούπια τῆς καινούργιας πειθαρχίας: τρώει τὴν ὥρα ποὺ ἔπινε ἄλλοτε τὸ τσαΐ του καὶ πηγαίνει στὸ θέαμα τὴν ὥρα ποὺ ἄλλοτε πήγαινε νὰ φάει. Καὶ τὰ θέατρα εἶναι τώρα γιομάτα. Αἰσιοδοξοῦν κ' οἱ θεατρῶνες ποὺ τὰ κρατοῦσαν κλειστά. Ὁ κόσμος ποὺ εἶχε φύγει στὴν ἐπαρχία κ' εἶχε ἀμπαρώσει τὰ σπίτια του, γιὰ νὰ μὴν παραβρεθεῖ στὴν ἀπὸ θεμελίων καὶ ὑπογείων ἐξόντωση τοῦ Παρισιοῦ (ὅπως παράγγελνε, μαζὶ μὲ τόσα ἄλλα βροντώδη, «ὁ πόλεμος — ἀστραπή»), ἐπιστρέφει κ' ἐγκαθίσταται πάλι, μὲ τὸ χαμόγελο, στὴν ἀπειλούμενη ζώνη τῆς πρωτεύουσας.

—Μά, ἐπιστρέψατε; ρωτᾶ εἰρωνικὰ ὁ γείτονας.

—Ναί, θέλουμε νὰ ζήσουμε ἐπικινδύνως! ἀπαντοῦν οἱ ἐπανασκάμπτοντες καὶ βάζουν τὰ γέλια.

Καὶ πόσοι εἶναι αὐτοὶ ποὺ ἐπανέρχονται;

Χιλιάδες πολλές. Ὁλόκληρες συνοικίες τῆς Ὄπερας, τῶν Μεγάλων Μπουλεβάρτων, τῆς Ἐτουάλ, ὅπου τὰ παραθυρόφυλλα εἶταν σὰ νὰ πέρασε θανατικὸ προβάλλουν πάλι σήμερα ὀρθάνοιχτα ὅπως πρίν.

Καὶ περισσότερο ἀπὸ πρίν.

Οἱ διάφοροι αὐτοὶ ποὺ παλινοστοῦν, θέλουνε νὰ βγάλουν τὸ ἄχτι τῆς ἐπὶ μῆνες νηστείας τους. Διψοῦνε νὰ δοῦν τὰ θέατρα, τοὺς κινηματογράφους, τὶς ἐκθέσεις, τὰ καινούργια χορευτήρια, ν' ἀκούσουν τὶς διαλέξεις καὶ τὶς συναυλίες. Τρέχουν ἀπὸ τὸ ἕνα στ' ἄλλο. Ἐκδικοῦνται τὴ μικροαστικὴ ἢ τὴ μεγαλοαστική τους σύνεση ποὺ τοὺς ἔσυρε στὴ βουβαμάρα τῆς σίγουρης τῆς ἀπόλεμης μακρυνῆς τους ἐπαρχίας. Τρέχουν στὰ κέντρα, στὶς κεραῖες τῆς παριζιάνικης ἐνημερότητας, καλπάζουνε γιὰ νὰ προφτάσουν — καὶ μόλις προφταίνουν.

Δημιουργεῖται ἔτσι μιὰ ἀπὸ τὶς ἀπρόσμενες καλλιτεχνικὲς κι' ἐμπορικὲς εὐφορίες ποὺ ἡ δύναμή της ἀντανακλᾶ σ' ὅλους τοὺς κλάδους.

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 5)

ΕΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΑΠΟ ΤΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΚΑΤΕΡΙΝΑ

ΤΟΥ κ. ΝΑΣΟΥ ΧΡΗΣΤΙΔΗ

Τὸ ἴδιο πρωΐ ἡ Κατερίνα, χωρὶς νὰ πεῖ τίποτα σὲ κανέναν, ἀνέβηκε στὴν Κηφισιά. Σ' ἕλη τὴ διαδρομὴ δὲν ἔκαν' ἄλλο ἀπ' τὸ νὰ σκέπτεται πῶς ἔπρεπε νὰ μιλήσει στὸν ἀδερφό της. Μέσα στὸ μυαλό της γύριζαν καὶ ξαναγύριζαν οἱ νυχτερινὲς σκέψεις της — ὅλα ἐκεῖνα ποὺ τῆς τυράννησαν τὸ νοῦ ὅλη τὴ νύχτα. Εἶχε μείνει ὕπτυνη μὲ τὰ μάτια καρφωμένα στὸ σκοτεινὸ κενὸ τοῦ δωματίου, σχεδὸν ἄς τὸ πρωΐ. Μονάχα τὰ χαράματα, ὅταν πιὰ κουράστηκε τὸ μυαλό της νὰ σκέπτεται καὶ γίνανε μολυβένια τὰ βλέφαρά της, παραδόθηκε στὸν ὕπνο, χωρὶς ὅμως νὰ τὸν χορτάσει. Εἶταν ἕνας ὕπνος ταραγμένος, κουραστικός — μιὰ περίεργη κατάσταση ἀνάμεσα στ' ὄνειρο καὶ στὴν πραγματικότητα. Μέσα στὸ κεφάλι της ὑπῆρχε ἕνας κυκεώνας ἀπὸ σκέψεις, ποὺ περνοῦσαν ἀπ' τὸ μυαλό της μὲ καταπληκτικὴ ταχύτητα, ποὺ ἐξαφανίζαν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη — ἕνα ἀλλόκοτο πρᾶμα ποὺ χωνόβοε, ἀφρεῖς, κατὶ κυνηγόβε τοὺς λογισμοὺς της καὶ τοὺς σκόρπιζε καὶ δὲν τοὺς ἄφηνε νὰ καταλήξουν πουθενά. Τὸ πρόσωπο τοῦ ἀδερφοῦ εἶταν ὁλόενα μπροστὰ στὰ μάτια της. Εἶχε τὸ ἴδιο ὕφος τῆς μακάριας ἀναισθησίας, τὴν ἴδια ἐκείνη γκριμάτσα τοῦ ζάνσνε τὶς ἄκρες τοῦ στόματός του κάθε φορὰ ποὺ ἀντίκρυζε ἕνα ἐμπόδιο νὰ φράξει τὸ δρόμο τῆς ἀπερίσκεπτης ζωῆς του, τὰ ἴδια λαγγεμένα μαῦρα μάτια, ποὺ λάμπανε μὲ μιὰ θηλυκιὰ λάμψη — σάμπως στὸ βᾶθος τους νὰ εἰγόκαιγε μιὰ γυναικεῖα πονηρὴ φλόγα,* ἀπὸ κεῖνες ποὺ ἀνάβουν τοὺς πόθους καὶ σέρνουν παρᾶμερα κάπου στὸ μισοσκόταδο. Τὸ ἴδιο πρόσωπο, τὰ ἴδια χαρακτηριστικά, τὸ ἴδιο ἀνάλλαχτο ὕφος. Ἀπάνω στὸ μέτωπό του δὲ σημάδευοναν καμμιὰ ἔγνοια, καμμιὰ σκέψη. Εἶταν ἕνα μέτωπο λεῖο, ἀκύμαντο — ἕνα μέτωπο ποὺ σ' ἔκανε νὰ σκεφτεῖς πῶς πίσω ἀπ' αὐτὸ ὑπῆρχε ἕνα ἄδειο κεφάλι...

Τὰ σκέφτηκε ὅλα τὴ νύχτα καὶ πῆρε τὴν ἀπόφασή της. Ὅταν τὴν ξύπνησε τὸ πρωΐ ὁ Στρατῆς μὲ τὸ φιλί του, τὴν ὅρα ποὺ φεύγεγε, ἔνοιωνε ἕνα παράξενο αἰσθημα νὰ τὴν γεμίζει: Τῆς φάνηκε σὰ νὰ ξύπναγε ὕστερα ἀπὸ ἕναν θᾶβὼ ὕπνο σὲ μιὰ καινούργια ζωή, σ' ἕνα ἐιαφορετικὸ περιβάλλον, σὰ νὰ μάντευε πίσω ἀπ' τὰ κλειστὰ παντζούρια τοῦ παράθυρου ἕνα ἀλλοτινὸ πρωϊνὸ φῶς, ποὺ πάλευε νὰ τρυπώσει μέσα στὴν κάμαρα, ν' ἀπλωθεῖ ἀντοῦ, νὰ φωτίσει τὴν κάθε γωνιὰ ποὺ ἔμεν' ἀκόμα θυθισμένὴ στὸ σκοτάδι, νὰ κάνει ὅλα τὰ πράματα ἕνα γύρο νὰ λάμψουν, νὰ φανοῦν ὅλα μὲ νέα ὄψη, ἀλλογιάνα — σάμπως νὰ ἡμέρωσε κεῖνο τὸ πρωΐ ἕνας καινούργιος ἥλιος. Ἡ δυστυχία κ' ἡ κατάντια δὲν εἶταν πιὰ πιαστὰ ἔνα μακρυνὸ παρελθόν...

Καθώς ἔτρεχε τ' αὐτοκίνητο ἀπάνω στὸν πλατὺ ἀστραφτερὸ δρόμο, ἔτσι ὅπως γελοῦσε γύρω ἡ φύση, λουσμένη στὰ μελιχρὰ φῶς τοῦ φθινοπωρινοῦ ἥλιου, κοθὼς γράφανε ἀπαλὰ τὶς σιλουέτες τους ἀπάνω στὸν ἀνέφελον οὐσανὸ τὰ βουνά, ἔνοιωθε ἕνα παράξενο συναίσθημα, ποὺ τὴν πλημμύριζε αἰσιοδοξία. Ὁπως εἶταν καθισμένη δίπλα στ' ἀνοιχτὸ παράθυρο καὶ χυμοῦσε ἀπάνω στὸ πρόσωπό της ὁ καθαρὸς ἀέρας τῆς ἐξοχῆς, χαϊδεύοντάς την μὲ τὴ δροσερή του ἀνάσα. αἰσθάνονταν μέσ' στὴν ψυχή της ἕνα ξαλεύφρωμα, μιὰν ἀνανέωση — σάμπως ὅλο ἐκεῖνο τὸ χυρωμένο ὀξυγόνο τῆς ἀτμόσφαιρας, ποὺ τρύπωνε μέσα στὰ πλεμόνια της, διώχνοντας τὸν μολυσμένον ἀέρα τοῦ ὑπόγειου, νὰ εἶταν ἐ ὁ χυμὸς τῆς νέας ζωῆς, ἡ πνοὴ ποὺ ἀνανέωνε τὸ αἷμα, τὸ καινούργιο ἁλικὸ αἷμα ποὺ ἔνοιωθε νὰ σφυροκοπᾶι τὶς φλέβες της. Ἀνάσαινε μὲ ἀνασηκωμένο κόπκο τὸ κεφάλι, μὲ τὰ μαλλιὰ ἀφημένα στὸ χῶδι τοῦ ἀνέμου, γεμάτη ἀπὸ μιὰν ἀνεξήγητη γοητεία ποὺ τῆς κόκλωνε τὴν καρδιά. Τὸ τοπίο, ὁ ἥλιος, τὸ φθινοπωρινὸ πρωΐ, ὅλα... Ὅλα σήμερα πρωΐ ἀνάδιναν μιὰ παράξενη ἡδονή — σὰ νἄνταν πρωτοφανέγκρατα ὁλ' αὐτὰ στὰ μάτια της, σὰ νὰ μὴν ἐαναμίλησαν ποτὲ στὶς αἰσθήσεις τῆς ἔτσι, μὲ τόσο χαρούμενη χάρισα, μὲ τόσο σαγηνευτικὸ μίλημα, ὅλ' αὐτὰ τὰ πράματα τοῦ καλοῦ Θεοῦ, ποὺ ἔνοιωθε τὴν παρουσία του πάνω ἀπ' ὅλ' αὐτά, τριγύρω τῆς, μέσα στὸν ἴδιο τὸν ἀέρα ποὺ τῆς φιλοῦσε τὸ πρόσωπο, μέσα στὴ θέρμη τοῦ ἥλιου ποὺ ἀκουμποῦσε ἀπάνω στὸ μάγουλό της. Καὶ στοχάζονταν πῶς ὅλα θὰ πᾶνε καλὰ ἀπὸ δῶ καὶ μπρός, πῶς ὅλα θὰ διορθωθοῦν, ὅτι ὅλα θὰ πάρουν τὸ σωστὸ δρόμο.

Εἶδε σ' ἕνα χωράφι δίπλα στὸ δρόμο τὴ γῆ ποὺ πληγώνονταν ἀπ' τ' ὄργωμα ἑνὸς ἀλετριοῦ. Εἶταν σὰ νὰ μπήγονταν ἕνα ἀστραφτερὸ πελώριο μαχαίρι στὴ χωμάτινη σάρκα τῆς, ποὺ τὴν ἔξοκιζε ἀπ' τὴ μιὰν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη, ποὺ τὴν ἔκανε νὰ πονεῖ καὶ νὰ στριφογυρίζει ἐκεῖ κάτω ἀπὸ τὸ ἀκονισμένο ἀτσάλι του, ποὺ ἄπλωνε τὸ βόγγο της κ' ἔδειχνε τὰ ξεσκισμένα σπλάχνα της στὸ φῶς τοῦ πρωϊνοῦ ἡλιου. Εἶταν ἕνα χῶμα σκοῦρο, παχύ, νοτισμένο, ἀκόμα ἀπ' τὴ χτεσινὴ βροχή — ἕνα κομμᾶτι ἱδρωμένης σάρκας ποὺ δὲν κουράστηκε νὰ δίνει ὅλο της τὸ αἷμα. Ὅλες τὶς ἶνες, κάθε ἰκμάδα ζωῆς ποὺ τῆς εἶχε ἀπομείνει, στοὺς ἀνθρώπους, χρόνια τώρα, μὲ τὴν ἴδια ἐνκαρτέρηση, μὲ τὴν ἴδια ὑπομονή. Κοίταζε αὐτὸ τὸ κομμᾶτι τῆς γῆς καὶ συλλογιόταν τὶς μυριάδες τῶν ἀλετριῶν ποὺ περάσανε ἀπὸ πάνω της, τὸν ἄγκο τοῦ ἀνθρώπινου μόχθου ποὺ σπαταλήθηκε γιὰ τὸ ἡμέρωμα αὐτοῦ τοῦ σκούρου τελάσου ἀπὸ λιπαρὸ νόνια, τὸν ἱδρῶτα ποὺ μούσκεψε γιλιάδες ἀνθρώπινα κορμιὰ καὶ ποὺ ἔσταζε ἀπάνω της καὶ πάχυνε τὰ βασανισμένα σπλάχνα τῆς, γιὰ νἀσβουν ὕστερα οἱ ἄλλοι μὲ τὴ σειρὰ τους, νὰ ξανοϊδρώσουν ἀπάνω στὰ ἴδια χώματα, νὰ τῆς ἔκαναμτώσουν πάλι ἴδια τὶς πολιές της πληγές, νὰ τῆς ρουφήξουν τὸ ἴδιο μαῦρο αἷμα ποὺ κυκλοφοροῦσε στὶς γερασμένες φλέβες της...

Συλλογίζονταν καὶ παρακολουθοῦσε μὲ τὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ της ἕνα ἐλάγιστο ἄσπρο σύνεφο ποὺ ταξίδευε στὴν κορφὴ τῆς Πεντέλης, ποὺ πήγαινε σὰν ξεχασμένο μέσα στὴν πλατειὰ γαλάζια ἀγκαλιὰ τ' οὐρανοῦ, σὰν ἀγονορημένο ἀπομείνάρι τῆς χτεσινῆς εὐράνιας θλίψης. Τὸ παρακολουθοῦσε στὸ δρόμο του, τὸ κοίταζε ποὺ τραβοῦσε δλόϊσια πρὸς τὸ βουνό καὶ τὸ εἶδε νὰ καθίζει ἀνάλαφρα, σάμπως νὰ ἐκκουραστεῖ, ἀπάνω στὸ μενεξεδὶ ταπέτο μιᾶς πλαγιᾶς...

"Ἐν' ἀπότομο τίναγμα τοῦ ἀμαξιοῦ, τὴ συνέφερε στὴν πραγματικότητα. Τὸ αὐτοκίνητο εἶχε σταματήσει μπροστὰ στὸν πλάτανο τῆς πλατείας. "Ἀπλωσε τὸ χέρι της καὶ τακτοποίησε κάποιες τὰ μαλλιά της κ' ὕστερα κατέβηκε. Συλλογίστηκε ἀπὸ ποῦ ἔπρεπε νὰ πᾶει γιὰ νὰ συντομέψει τὸ δρόμο. Κατέβηκε τὰ σκαλιὰ τοῦ πάρκου, περπάτησε ἀπάνω στὰ κιτρινισμένα φύλλα τῶν δέντρων ποὺ εἶχαν ἀπλωθεῖ σὰ μιὰ χρυσὴ λουρίδα στὰ στενὰ δρομάκια του, καὶ θυγῆκε ἀπὸ μιὰ πλαγὶνὴ πόρτα. Ἀπὸ πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι της θροοῦσαν οἱ λεῖκες — φλόασες γετάνισες, ποὺ βγήκανε πρωΐ-πρωΐ στὸ δρόμο νὰ ποῦνε τὰ νέα τους. Μιὰ κοπέλλα ἀπάνω σ' ἕνα ποδήλατο πέρασε σὰν ἀστραπὴ ἀπὸ μπρός της. Εἶταν ἕνα ὡραῖο κορίτσι, μέσα σ' ἕνα καναρινὶ πουλόβερ, μὲ ξαναμμένα μάγουλα ἀπ' τὸ τρέξιμο — μιὰ ἐξγνοιασμὴν ὕπνοση ποὺ ἔκανε τὸν πρωϊνὸ τῆς περίπατο γόρω στὸ πάρκο. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἔνοιωσε κάτι περίεργο: Σὰ νὰ τῆς φάνηκε πὼς ζήλεψε αὐτὸ τὸ παιδί, ποὺ δὲ σκίαζε τὰ μάτια του καμμιὰ θλίψη, ποὺ ἔτρεχε εὐτυχισμένο κάτω ἀπ' τὸν ἥλιο τοῦ φθινόπωρου μὲ τὶς χρυσὲς μποῦκλες τῶν μαλλιῶν χυμένες γύρω στὸ κεφάλι σὰν ἕνα στεφάνι ἀπὸ φῶς. Χωρὶς νὰ τὸ θέλει σούφρωσε ἀνάλαφρα τὰ χεῖλη, ἐνῶ μέσα της ἔνοιωσε ἕνα πράμα νὰ σφίγγεται — σὰ νὰ δενότανε ἕνας κόμπος θαθειά της. Περπάτησε πιὸ γρήγορα. Τῆς ἄρεσε ἔτσι ποὺ εἶταν ἄδειοι οἱ δρόμοι, κλειστὰ τὰ περισοάτερα παράθυρα, ἔτσι ποὺ πλαιιόταν κάτι σὰν ἐγκατάλειψη τριγύρω της καὶ μόριζε δυνατὰ τὸ νοτισμένο χῶμα. Εἶταν ἀπ' τὶς μουρυδιὲς ποὺ τὴν μεθοῦσαν — κάτι τῆς ξύπναγαν μέσα της. Ὑπῆρχαν πάλι κάτι ἄλλες μουρυδιές, ποὺ τῆς ἔφεραν ζάλη, ποὺ τὴν κάνανε νὰ παθαίνεται. Θυμήθηκε τὴν πάστα τοῦ θερνικιοῦ τῶν παπουτσῶν ποὺ ἀνάδινε μιὰ θαρειὰ μυρουδιὰ πικραμύγδαλου, τὴ μυρουδιὰ τῆς πίσσας, ποὺ τῆς γαργάλαγε τὴ μύτη κάθε φορὰ ποὺ πέρναγε ἀπὸ νεοστρωμένο δρόμο, μιὰ ἄλλη δυνατὴ μυρουδιὰ ποὺ ἀνάδιναν ἄλλοτε τὰ παρκέτα τοῦ παλιοῦ τους σπιτιοῦ, ποὺ τῆς ἔφερνε τὴν ἐπιθυμία τὴ μόρφωσε μπουμούτα καὶ νὰ κολλήσει ἐκεῖ ἀπάνω στὸ γιαλισμένο ξύλο τὰ ρουθούνια της, ὥσπου νὰ ζαλιοτεῖ καὶ νὰ μείνει ἐκεῖ ξαπλωμένη, ἀκίνητη...

"Ὅταν ἔφτασε στὴ βίλλα τῆς Πλατῆ, σταμάτησε καὶ σκέφτηκε γιὰ ἕνα λεπτό. "Ὑστερα πλησίασε στὴν κλειστὴ σιδερένια πόρτα τοῦ κήπου καὶ πίεσε τὸ κουμπὶ τοῦ κουδουνιοῦ. Μεσολαθήσανε δυὸ-τρία λεπτὰ ἄδεια — χωρὶς καμμιὰ σκέψη, δίχως τὴν παραμικρὴ κίνηση. Τῆς φάνηκε σὰ νὰ κοιμότανε ἕναν βαρὺν ὕπνο ἐκεῖνο τὸ πελάρκο πολιὸ σπίτι. Σάμπως ἀπένω ἀπ' τὰ παρτέρια καὶ τὶς ἄλλες τοῦ σπέραντου κήπου του νὰ πλανιόταν ἕνας νεκρὸς θέρας, πηγυτός, δίχως πνοή — κάτι τὸ πολὺ ἀκόμαντο κ' ἀποτνιχτικό, ποὺ εἶχε κοᾶθησει ἀαρῷ ἀπάνω στὴν πρασινάδα, στὶς κορφὲς τῶν χαμηλῶν δέντρων ποὺ τὸν στόλιζαν, στὰ μάρμαρα, παντοῦ...

Εἶδε ἕναν ὑπηρέτη μ' ἕνα φανταρζὶ σταυρωτὸ γελέκο ποὺ ἔρχονταν μ' ἕνα λικνιστικὸ περπάτημα ἀπ' τὸ μεσαῖο διάδρομο. Εἶταν ἕνας μεσόκοπος ἀνθρωπος, ἀνελλὴν σαλακοός, περιποιημένος, ποὺ βάδιζε μ' ἕναν παράξενο τρόπο — σὰ νὰ φόβαγαν νὰ πατήσει ἐλεύθερα. Ἀνοιξε τὴ βαρειὰ αιδερένια πόρτα, χαιρέτησε μὲ κούνια τοῦ κεφαλιοῦ καὶ ρώτησε:

— Παοσκαλῶ;

Εἶχε μιὰ φωνὴ ψιλοόλα. τσιριχτή, σὰν κρητσίστικη. Τὸ ρο δὲν τὸ πρόφερε καθαρὰ — κάπως τὸ μπέρδειε.

—Τὸν κύριο Στρατῆ... Εἶμαι ἀδερφή του... — καὶ τὸν κοίταξε σὰ νὰ τὸν σιχαίνονταν.

—"Α!.. χαίρω πολύ, δεσποινίς... Παρακαλῶ, περάστε... — καὶ τῆς ἔκανε τόνο γιὰ νὰ περάσει.

— "Ὀχι, εὐχαριστῶ... δὲ θὰ μπῶ. Εἰδοποιεῖστε τον νὰ κατέβει μιὰ στιγμή.

"Αφησε τὸ πόιοιλο τῆς πόρτας ποὺ κρατοῦσε κ' ἔκανε μιὰ ἐαθειὰ ὑπόκλιση. Εἶνε κάτι τὸ πολὺ περιποιημένο στοὺς τρόπους του:

—Ὅπως ἀγαπᾶει ἡ δεσποινίς... Παρακαλῶ, λάβετε τὸν κόπο νὰ περιμένετε δυὸ λεπτὰ νὰ τὸν εἰδοποιήσω.

Καὶ κάνοντας στροφὴ ἐπὶ τόπου, τῆς ἔδειξε ἥτην πράσινη τσόχα τῆς πλάτης τοῦ νελέκου του καὶ πῆρε πάλι μὲ τὸ ἴδιο προφυλακτικὸ θῆμα, τὸ δρόμο, ἐνῶ τὸ σῶμα του ἀπ' τὴ μέση καὶ κάτω, ἀπὸ κεῖ ποὺ τὸ χώριζε τὸ σφιγμένο στὴ μέση του γελέκο, κυμάτιζε παράξενα, μ' ἕναν γυναικεῖο τρόπο.

"Εμεινε ἀκίνητη μπρδστὰ στὴν ἀνοιχτὴ πόρτα κοιτάζοντας τοὺς μαυρισμένους ἀπ' τὸν καιρὸ τοίχους τοῦ σπιτιοῦ, ὅπου ἀπάνω νὰ φαίνεται λίγος τοίχος ὁ ἄσθονος κισσὸς ποὺ εἶχε σκαλώσει ἀπάνω του ὡς τὴ στέγη.

Περάσανε δυὸ-τρία λεπτὰ ἐκνευριστικὴς ἀναμονῆς. "Ὑστερα εἶδε τὸ Λάκη νὰ κατεβαίνει γρήγορα τὶς μαρμάρινες σκάλες καὶ νἄρχεται πρὸς τὸ μέρος της. Φοροῦσε ἕνα καφὲ σπόρ σακκάκι ἀπάνω σ' ἕνα γκρίζο φανελένιο παντελόνι. Μιὰ πολὺ κόκκινη γραβάτα ποὺ φοροῦσε, τοῦδινε ἕνα ἐντελῶς παιδιαστικὸ ὕφος. "Ὑστερα τὰ μαλλιά, κατσαμουρα κάτω ἀπὸ ἕνα παχὺ στρῶμα μπριγιαντίνης, καλοχτενισμένα, χωρὶς νὰ ξεφεύγει μήτε μιὰ τρίχα. "Ε-να ἄφγνο κεφᾶλι ποὺ ἔλεγες καὶ στολίζονταν ἔτσι γιὰ νὰ κρύοει τὴν ἐσωτερική του κενότητα. Πλησίασε μέσα σ' ἕνα σύννεφο ἀκριβοῦ ἀρώματος. Στὰ κόκκινα χεῖλη του εἶχε γράψει ἕνα γλυκὸ χαμόγελο, ἐνῶ τὸ βλέμμα του ἐξέφραζε κάποιαν ἔκπληξη:

—Κατερίνα, ἐοὺ ἐδῶ;... Δὲν καταλαβαίνω. Συμβαίνει τίποτα; — καὶ τῆς ἄπλωσε τὸ περιποιημένο ἄσπρο χέρι του. Στὸ μεσιανὸ του δάχτυλο φοροῦσε μιὰ μεγάλη πράσινη πέτρα.

Τὸν κοίταξε μέσα στὰ μάτια:

—"Οχι, δὲ συμβαίνει τίποτα... Μονάχα θέλω νὰ μιλήσω μαζί σου.

Αὐτὸ τὸ εἶπε μὲ σοβαρὸ τόνο φωνῆς, μιλώντας ἀργά, μ' ἕνα εἶδος κούρασης στὴν ἔκφρασή της.

Τὸ ὕφος του ἔγινε ἀκόμα πιὸ ἔκπληκτο:

—Μιὰ στιγμή... νὰ εἰδοποιησω πὼς θὰ ἔγω... — κ' ἄπλωσε τὰ δάχτυλά του στὸ κουδούνι. Σήμανε τρεῖς φορές.

"Ἑνοιωσε κάτι σὰν ἀηδία νὰ τὴν γεμίζει. Τοῦρριξε μιὰ περιφρονητικὴ ματιὰ κ' εἶπε σὲ ψηλότερο κόπκω τόνο:

—Δὲν ντρέπεσαι... Δὲν δρίζεις λοιπὸν τίποτα πιὰ ἀπ' ἐκεῖ ἀπὸ σοι;

"Εμεινε σὰν ἀποσβολωμένος καὶ τὴν κοίταζε στὰ μάτια. Αἰσθάνθηκε τὰ μάγουλά του νὰ κοκκινίζουν.

—Σὲ παρακαλῶ — ψιθύρισε, προσπαθῶντας νὰ ξεχάσει τὰ λόγια της.

Φάνηκε ὁ ἴδιος ὑπηρέτης νἄρχεται πρὸς τὸ μέρος τους. Ὁ Λάκης πῆγνε πρὲς συνάντησή του, κάτι ἔσκυψε καὶ τοῦ εἶπε, καὶ ξαναγύρισε κλείνοντας τὴν πόρτα πίσω του. Τὸ χαμόγελο εἶχε σθηστεῖ ἀπ' τὰ χεῖλη του.

Ρώτησε κάπως δε-λ:

—Ποῦ θέλεις νὰ πᾶμε;... Τί ἔχεις νὰ μοῦ πεῖς;

Στάθηκε μιὰ στιγμὴ σάμπως κάτι νὰ σκέφτονταν. "Ὑστερα ξεκίνησε σιγὰ - σιγὰ καὶ τοῦ εἶπε:

—Πᾶμε νὰ περπατήσουμε ἔτσι... Ἀπὸ δῶ δὲ θγαίνουμε στὴν ὁδὸ Τατοῖου;

—Ναί, θγαίνουμε... Θὰ κάνουμε ἀριστερά.

Πήγαινε ὄπλα της, χωρὶς νὰ λέει τίποτα, μὲ χαμηλὰ τὸ κεφάλι. Εἶταν τὰ χαράματα κάτι ἀπάνω του. Τὰ παπούτσια του τρίζανε καθὼς πατοῦσαν ἀπάνω στὰ μαραμένα φύλλα ποὺ γέμιζαν τὸ δρόμο. Περπατοῦσαν ἀμίλητοι, ὁ ἕνας δίπλα στὸν ἄλλο, μ' ἕνα σαξίμι στὴν καρδιὰ ἀλλδκοτο — κ' οἱ δυὸ τὸ ἴδιο. Ὁ δρόμος εἶταν ἔρημος. "Αξαφνα, ἐκεῖ ποὺ περπατοῦσαν, τὸν ἄρπαξε ἀπὸ τὸ χέρι. "Ἐνοιωσε τὸ σφίξιμό της ἀπάνω στὸν καρπὸ τοῦ χεριοῦ του ἀγριο, δίαιο. Γύρισε κάτ' τὴν κοίταξε. Τὰ μάτια της εἶταν ὀγρά. Μιλοῦσε μὲ παράξενο τόνο φωνῆς:

—Ξέρεις, γιατὶ καταδέχτηκα νἄρθεω ὦς ἐδῶ;; Γιὰ νὰ σοῦ κάνω μιὰ πρόταση. Πρόσεξε, γιατὶ ἀπ' ἐδῶ ἀπάντησή σου ἐξαρτᾶται ἂν θὰ ὑπάρξει πιὰ τίποτα κοινὸ μεταξύ μας..., ἂν θὰ μπορεῖς νὰ λέγεσαι ἀδερφός μου στὸ μέλλον. Σκέψου αὐτὸ ποὺ θὰ σοῦ πῶ καὶ δῶσε μου τὴν ἀπάντησή σου. Τὴν ἀπάντησή σου ὅμως τὴ θέλω πρὶν χωρίσουμε..., σήμερα πρωΐ, ἀμέσως!

Τὰ μάτια της λάμπουνε. "Ὀλη ἡ ἔκφρασή της ἔχει κάτι τὸ ἀποφασιστικό, σὰ νὰ μὴν εἶναι διατεθειμένη νὰ δεχτεῖ καμμιὰ ἀναβολή. Γύρω στὸ κόκκινο στόμα της παίζει μιὰ πεισμωμένη γκριμάτσα, ποὺ τραβᾶει κάποτε τὰ χεῖλη της σ' ἕνα εἶδος νευρικοῦ τίκ:

—Θέλω νὰ ἐγκαταλείψεις τὴν Πλατῆ καὶ νὰ γυρίσεις σπίτι!

Αἰσθάνθηκε σὰ νὰ τοῦ ἀβεῖασαν ἕναν κουβὰ μὲ παγωμένο νερὸ στὴ ράχη του. Σταμάτησε ἐχρός, μὲ κρεμασμένα τὰ χέρια κατὰ μῆκος τοῦ κορμιοῦ του ἀτονα, σὰν πεθαμένα. Ἐνῶ ἀπάνω στὸ πρόσωπό του ἡ πλόθηκε κάτι σὰ δέος. Τὸ φοῦδια κόκκινη γραβάτα ποὺ φοροῦσε, τοῦδινε ἕνα ἐντελῶς παιδιαστικὸ ὕφος. "Ὑστερα τὰ μαλλιά, κατσαμουρα κάτω ἀπὸ ἕνα παχὺ στρῶμα μπριγιαντίνης, καλοχτενισμένα, χωρὶς νὰ ξεφεύγει μήτε μιὰ τρίχα. "Ε-να ἄφγνο κεφᾶλι ποὺ ἔλεγες καὶ στολίζονταν ἔτσι γιὰ νὰ κρύοει τὴν ἐσωτερική του κενότητα. Πλησίασε μέσα σ' ἕνα σύννεφο ἀκριβοῦ ἀρώματος. Στὰ κόκκινα χεῖλη του εἶχε γράψει ἕνα γλυκὸ χαμόγελο,

—Γιὰ νὰ μοῦ πεῖς αὐτὲς τὶς ἀηδίες ἦρθες πρωΐ - πρωΐ;.. Δὲ θᾶσαι μοῦ φαίνεται στὰ καλά σου.. Καὶ ποιὸς ὁ λόγος, παρακαλῶ, αὐτὴς τῆς μεταβολῆς; Μήπως σᾶς πέφτουν λιγοστὰ αὐτά ποὺ σᾶς στέλνω;

Στάθηκε γεμῆτη λύσσα, κοιτάζοντάς τον, τὸν ἔφτυσε στὴ μέση τοῦ προσώπου:

—Παλιάθρωπε... Νά, γιὰ νὰ μὲ θυμᾶσαι... Σοῦ ἀρέσει τίποτα; — καὶ τῆς ἄπλωσε τὸ περιποιημένο ἄσπρο χέρι του. Στὸ μεσιανὸ του δάχτυλο φοροῦσε μιὰ μεγάλη πράσινη πέτρα.

Τὸν κοίταξε μέσα στὰ μάτια:

—"Οχι, δὲ συμβαίνει τίποτα... Μονάχα θέλω νὰ μιλήσω μαζί σου.

Αὐτὸ τὸ εἶπε μὲ σοβαρὸ τόνο φωνῆς, μιλώντας ἀργά, μ' ἕνα εἶδος κούρασης στὴν ἔκφρασή της.

Τὸ ὕφος του ἔγινε ἀκόμα πιὸ ἔκπληκτο:

—Μιὰ στιγμὴ... νὰ εἰδοποιησω πὼς θὰ ἔγω... — κ' ἄπλωσε τὰ δάχτυλά του στὸ κουδούνι. Σήμανε τρεῖς φορές.

"Ἑνοιωσε κάτι σὰν ἀηδία νὰ τὴν γεμίζει. Τοῦρριξε μιὰ περιφρονητικὴ ματιὰ κ' εἶπε σὲ ψηλότερο κόπκω τόνο:

—Δὲν ντρέπεσαι... Δὲν δρίζεις λοιπὸν τίποτα πιὰ ἀπ' ἐκεῖ ἀπὸ σοι;

"Εμεινε σὰν ἀποσβολωμένος καὶ τὴν κοίταζε στὰ μάτια. Αἰσθάνθηκε τὰ μάγουλά του νὰ κοκκινίζουν.

—Σὲ παρακαλῶ — ψιθύρισε, προσπαθῶντας νὰ ξεχάσει τὰ λόγια της.

Φάνηκε ὁ ἴδιος ὑπηρέτης νἄρχεται πρὸς τὸ μέρος τους. Ὁ Λάκης πῆγνε πρὲς συνάντησή του, κάτι ἔσκυψε καὶ τοῦ εἶπε, καὶ ξαναγύρισε κλείνοντας τὴν πόρτα πίσω του. Τὸ χαμόγελο εἶχε σθηστεῖ ἀπ' τὰ χεῖλη του.

—Ποῦ θέλεις νὰ πᾶμε;... Τί ἔχεις νὰ μοῦ πεῖς;

Στάθηκε μιὰ στιγμὴ σάμπως κάτι νὰ σκέφτονταν. "Ὑστερα ξεκίνησε σιγὰ - σιγὰ καὶ τοῦ εἶπε:

—Πᾶμε νὰ περπατήσουμε ἔτσι... Ἀπὸ δῶ δὲ θγαίνουμε στὴν ὁδὸ Τατοῖου;

—Ναί, θγαίνουμε... Θὰ κάνουμε ἀριστερά.

Πήγαινε ὄπλα της, χωρὶς νὰ λέει τίποτα, μὲ χαμηλὰ τὸ κεφάλι. Εἶταν τὰ χαράματα κάτι ἀπάνω του. Τὰ παπούτσια του τρίζανε καθὼς πατοῦσαν ἀπάνω στὰ μαραμένα φύλλα ποὺ γέμιζαν τὸ δρόμο. Περπατοῦσαν ἀμίλητοι, ὁ ἕνας δίπλα στὸν ἄλλο, μ' ἕνα σαξίμι στὴν καρδιὰ ἀλλδκοτο — κ' οἱ δυὸ τὸ ἴδιο. Ὁ δρόμος εἶταν ἔρημος. "Αξαφνα, ἐκεῖ ποὺ περπατοῦσαν, τὸν ἄρπαξε ἀπὸ τὸ χέρι. "Ἐνοιωσε τὸ σφίξιμό της ἀπάνω στὸν καρπὸ τοῦ χεριοῦ του ἀγριο, δίαιο. Γύρισε κάτ' τὴν κοίταξε. Τὰ μάτια της εἶταν ὀγρά. Μιλοῦσε μὲ παράξενο τόνο φωνῆς:

—Ξέρεις, γιατὶ καταδέχτηκα νἄρθεω ὦς ἐδῶ;; Γιὰ νὰ σοῦ κάνω μιὰ πρόταση. Πρόσεξε, γιατὶ ἀπ' ἐδῶ ἀπάντησή σου ἐξαρτᾶται ἂν θὰ ὑπάρξει πιὰ τίποτα κοινὸ μεταξύ μας..., ἂν θὰ μπορεῖς νὰ λέγεσαι ἀδερφός μου στὸ μέλλον. Σκέψου αὐτὸ ποὺ θὰ σοῦ πῶ καὶ δῶσε μου τὴν ἀπάντησή σου. Τὴν ἀπάντησή σου ὅμως τὴ θέλω πρὶν χωρίσουμε..., σήμερα πρωΐ, ἀμέσως!

Τὰ μάτια της λάμπουνε. "Ὀλη ἡ ἔκφρασή της ἔχει κάτι τὸ ἀποφασιστικό, σὰ νὰ μὴν εἶναι διατεθειμένη νὰ δεχτεῖ καμμιὰ ἀναβολή. Γύρω στὸ κόκκινο στόμα της παίζει μιὰ πεισμωμένη γκριμάτσα, ποὺ τραβᾶει κάποτε τὰ χεῖλη της σ' ἕνα εἶδος νευρικοῦ τίκ:

—Θέλω νὰ ἐγκαταλείψεις τὴν Πλατῆ καὶ νὰ γυρίσεις σπίτι!

Αἰσθάνθηκε σὰ νὰ τοῦ ἀβεῖασαν ἕναν κουβὰ μὲ παγωμένο νερὸ στὴ ράχη του. Σταμάτησε ἐχρός, μὲ κρεμασμένα τὰ χέρια κατὰ μῆκος τοῦ κορμιοῦ του ἀτονα, σὰν πεθαμένα. Ἐνῶ ἀπάνω στὸ πρόσωπό του ἡπλόθηκε κάτι σὰ δέος. Τὸ φοῦδια κόκκινη γραβάτα ποὺ φοροῦσε, τοῦδινε ἕνα ἐντελῶς παιδιαστικὸ ὕφος. "Ὑστερα τὰ μαλλιά, κατσαμουρα κάτω ἀπὸ ἕνα παχὺ στρῶμα μπριγιαντίνης, καλοχτενισμένα, χωρὶς νὰ ξεφεύγει μήτε μιὰ τρίχα. "Ε-να ἄφγνο κεφᾶλι ποὺ ἔλεγες καὶ στολίζονταν ἔτσι γιὰ νὰ κρύοει τὴν ἐσωτερική του κενότητα. Πλησίασε μέσα σ' ἕνα σύννεφο ἀκριβοῦ ἀρώματος. Στὰ κόκκινα χεῖλη του εἶχε γράψει ἕνα γλυκὸ χαμόγελο,

Ἀπάντησε ἥρεμα, χωρὶς νὰ τὸν κοιτᾶζει:

—Πολὺ καλά...ὅπως θέλεις...Ἐκεῖνο ὁποιάνγα ποὺ σὲ εἶδοποιῶ, εἶναι νὰ μὴν τολμήσεις νὰ ξανακοτεῖλεις τὰ λεφτά σου στὸ σπίτι. Δὲ μᾶς χρειάζονται! Βάζε τα ἐπὶ τῆς μπάντα γιὰ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 11)

Μ. ΚΑΡΑΓΑΤΣΗΣ

"Ενα ἀπ' τὰ λίγα ἀνόματα στὴν πεζογραφία μας, ποὺ εἶναι ἐγγύηση γιὰ τὸν ἀναγνώστη.

Τοῦ Μ. Καραγάτση κυκλοφορεῖ σὲ λίγες μέρες

Η ΑΙΤΑΝΕΙΑ Τ

ΑΝΤΛΟΥΣ ΧΑΞΛΕΥ

ΚΟΝΤΡΑΟΥΝΤΟ

Μετάφραση απ' τ' Αγγλικά Σταύρου Στάγκου

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ)

«Α, κύττα!» έθγαλε μιά τσιριχτή φωνή, γεμάτη τρόμο, ή Ἕλινορ Κῶρλες, κι ανασηκώθηκε τόσο απότομα ποὺ ἡ καρέκλα της ἔπεσε πίσω. Ὁ κ. Σίτα Ράμ γύρισε νά δεῖ τί ἔτρεχε.

«Τί συμβαίνει;» ρώτησε, πειραγμένα. Εἶναι ἐνοχλητικό νά σὲ διακόπουν κεῖ ποὺ κάνεις κορώνα μιλώντας.

Ἡ "Ἕλινορ ἔδειχνε καταγής. "Ἕνας πελώριος, γκρίζος ὄάτραχας πηδοῦσε ρυθμικά, φιλόπονα πέρα στὴ θεράντα. Μέσα στὴ σιγαλιά πιὸ ἀδύναμη ἤταν. «Δεῖτε, εἶπε οἱ κινήσεις του κροτοῦσαν σά μαγλακὸς γδοῦπος, σάν ὀγρὸ σφουγγάρι ποὺ τό ριχναν καταγίς ἀπανωτά.

«Ὁ ὄάτραχος δὲ δογκώνει», εἶπε ὁ κ. Σίτα Ράμ, ποὺ ἤταν συνηθισμένος σὲ τέτοια τροπικά ζῶα.

Ἡ "Ἕλινορ κοτσῦσε ἱκετευτικά τὸ σύζυγό της. Ἡ ματιά ποὺ τῆς ἔρριξε ἤταν ὁποδοκιμαστική.

«Σωστό λέει ὁ κ. Ράμ, ἀγαπη μου», εἶπε ἐπιπληχτικά. Κι ὁ ἴδιος του τ' ἀντιποθοῦσε πολὺ τά μαλακόζωα, μά ἤξερε νά κρύθει τὴν ἀηδία του στοῦκα. "Ομοια καὶ μὲ τὴν τροφή. Αὐτὴ τὴ στιγμὴ μάλιστα εἶχε ὀρεῖ τὴ σωστὴ, τὴν ἐκφραστικὴ λέξη: τὸ ψάρι ποὺ τρώγανε ἤταν κάπως σὰ ὀ α τ ρ ἀ χ ι ν ο. Κατάφερνε νά τὸ τρώει ὅμως. Ἐνῶ ἡ "Ἕλινορ ἄφισε τὸ πιάτο της ἀθίκιτο μετὰ τὴν πρώτη μπουκιά.

«Ἴσως δὲ θά σὲ πείραζε νά τὸν ἐδιωχνες τὸ ὄάτραχα», τοῦ ψιθύρισε. Τὸ πρόσωπό της ἤταν ὅλο ἀγωνία. «Ξέρεις πόσο τα σιχαίνομαι αὐτά τά ζῶα».

Ὁ ἄντρας της γέλασε. Ζητώντας συγγνώμη ἀπ' τὸν κ. Σίτα Ράμ, ἔπειτα, σηκώθηκε καὶ πῆγε ἀργά κατά τὸ ὄάτραχα. χωλαίνοντας, ψηλός, λιγνός. Μέ τὴ μύτη τῆς ὀρθοπεδικῆς παπούτσας του τὸ σπρωξε τό ζῶο, ὥς τὴν ἄκρα τοῦ ἐξώστη καὶ τ' ἄφησε νά πέσει ὄαρυά κάτω στὸν κῆπο. Κυττώντας πέρα. εἶδε ἀνάμεσα ἀπ' τίς φοινικιές τὴ θάλασσα ν' ἀσημίζει. Τὸ φεγγάρι ἀνηφόριζε στὸν οὐρανό κι τά δέντρα μαυρίζανε μέσα στὴν ἀργυρὴ φέξη του. Δὲ σάλευε φύλλο. "Κανε φοβερὴ ζέστη ποὺ δσο προχωροῦσε ἡ νύχτα τόσο περισσότερο δυνάμωνε. Τὴ μέρα, μὲ τὸν ἥλιο, ἡ ζέστη δὲν εἶναι καὶ τόσο κακὸ πράμα, ἐπειδὴ τὴν περιμένεις φυσικά. Αὐτὴ ἡ ὀποπνιχτικὴ σκοτίδα ὅμως... Ὁ Φίλιππας σκούπισε τὸν ἵδρω στὸ πρόσωπό του καὶ γύρισε πίσω στὴ θέση του, στὸ τραπέζι.

«Λέγατε, λοιπόν, κ. Σίτα Ράμ;»

Τοῦ κ. Σίτα Ράμ ὅμως ὁ πρῶτος ἀκατάσχετος οἴστρος εἶχε ξεθυμάνει. «Ξαναδιάβαζα κάποιο ἀπ' τά ἔργα τοῦ Μόρλη σήμερα», εἶπε.

«Γλύκα!», ἔκανε ὁ Φίλιππας Κῶρλες. Τοῦ ἄρεζε, ὅταν εὔρισκε εὐκαιρία, πολὺ κυνηγημένα, νά πετάει ποὺ καὶ ποὺ κομμιὰ λέξη ἀπ' τίς ἰδιωματικές ποὺ μεταχειρίζονται τά σκολητραούδια. "Εκανε τόση ἐντύπωση, μέσα στὸ σοβαρό κουβεντολόϊ. Ὁ κ. Σίτα Ράμ ὅμως δύσκολα μποροῦσε νά καταλάθει τή σημασία κείνης τῆς «γλύκας». «Τί σκέψη ποὺ σοῦ τὴν ἔχει!», συλλογίστηκε. «Τί διανοητής ποὺ εἶναι! Τὸ ὕψος του εἶναι τόσο παρθενικό!»

«Νομίζω εἶναι».

«Ἔχει κάτι ὡραῖες ἐκφράσεις», ὁ κ. Σίτα Ράμ ξακολούθησε. «Τίς ἔχω γράψει στὸ σημειωματάριό μου». "Εψαχνε στὶς τσέπες του. μά δὲν τόθρισκε τὸ σημειωματάριο. «Δὲν πειράζει», ἔκανε. «"Ηταν ὅμως φίνες φράσεις. Πολλὲς φορὲς διαθάζει κανεὶς ὁλόκληρο βιβλίο, χωρὶς νά ὀρεῖ οὔτε μιὰ ἀξία λόγου φράση νά ἀποστηθίσει. Τί ὠφελοῦν τέτοια βιβλία, σᾶς ρωτῶ».

«Ἀλήθεια, τί ὠφελοῦν;»

Τέσσερα ἢ πέντε γκαρσόνια ἤρθαν μέσα στὸ σπίτι κι ἄλλαξαν τά πιάτα. Φέρανε μπιρίλλες. Ἡ "Ἕλινορ ἔρριξε μιὰ ματιά ἀπελπισίας στὸν ἄνδρα της κι ἔπειτα προσπάθησε νά θεθαιώσει τὸν κ. Σίτα Ράμ ὅτι ποτέ της δὲν τρώει κρέας. Ὁ Φίλιππας τρώγοντας στωϊκά τὴ μερίδα του. ἐπιδοκίμαζε τὴ φρόνησή της. "Ηπιαν σαμπάνια ζεστὴ σάν τσαΐ. Τίς μπριζόλες ἔπειτα τίς ἀκολούθησε γλυκὸς κυμάς — τεράστιοι, ὀχροὶ κεφτέδες (πολὺ μαλαγμένοι μὲ τά δάχτυλα, σίγουρα, κυλιμένοι ὡρα μέσα στὶς παλάμες, μὲ ἀγάπη) ἀπὸ κάποια διφοροῦμενη οὐσία, κάτι σάν πηλὸ κι ἄμμο μαζί, μὲ γεῦση ἀρνίσιου πάχους καὶ ζαχαρένια γλυκα ἀνάκατες.

Χάρη στὴ σαμπάνια, ὁ κ. Σίτα Ράμ ξανάσρε τὴν εὐφράδειά του. Ἠρτηρτική του ξανάρθε στὴν πρώτη γραμμή. Τότε πλημμύριζε ἱερὴ ἀγανάκτηση τόσο πιὸ βίαιη, ὅσο πιὸ ἀδύναμη ἤταν. «Δεῖτε, εἶπε μ' ἀχαλίνωτα ὀργισμένη φωνὴ — τὴν περίπτωση τοῦ δύστυχου σταθμάρχη τοῦ Μποχδάνιπορ».

Κι ὁ Φίλιππας ὅμως μὲ τὴ σειρά του δὲν ἔδωσε προσοχὴ στὴν ἔκκληση τοῦ κ. Σίτα Ράμ. Σκεπτόταν τὸν τρόπο ποὺ ἀλλάζει τὴ σημασία της ἡ λέξη «δικαιοσύνη», Δικαιοσύνη γιὰ τὶς Ἰνδίες ἤταν ἄλλο πράμα πρὶν τὶς ἐπισκεφθεῖ κι ἄλλο τώρα ποὺ κοντεύει νά τὶς ἀποχωρήσει.

Ὁ σταθμάρχης τοῦ Μποχδάνιπορ ἤταν, φαίνεται, ἕνας ἀνεπίληπτος ὑπάλληλος μὲ ἐννιά παιδιά.

«Γιατί ὅμως δὲν τοὺς μαθαίνετε νά μὴν κάνουν πολλά παιδιά, κ. Σίτα Ράμ;», ρώτησε ἡ "Ἕλινορ. Κάθε φορὰ ποὺ ἄκουγε περιγραφὲς οἰκογενειῶν μὲ πολλά παιδιά, τρόμαζε. Θυμότανε τί εἶχε ὑποφέρει ἡ ἴδια ὅταν γέννησε τὸ Φίλιο της. Καὶ κείνη ἐπὶ τέλους τῆνα χλωροφόρμησαν, τὴν παρόστεκαν δυὸ παραμάνες καὶ ὁ σέρ Κλώντ Ἄγγλετ. Νά σὲ ξεγεννᾶ ὅμως Ἰνδιάνα μαμή... Ἀνατρίχιασε. «Δὲ νομίζετε ὅτι ἄλλος τρόπος δὲν ὑπάρχει γιὰ τὶς Ἰνδίες;»

Ὁ κ. Σίτα Ράμ, ὡστόσο, νόμιζε πὼς μόνος τρόπος ἤταν ἡ καθολικὴ ψηφοφορία κ' ἡ αὐτονομία θέρηση. Συνέχισε λοιπὸν τὴν ἱστορία τοῦ σταθμάρχη. Εἶχε περάσει ὅλες τίς ἐξετάσεις μὲ ἐπιτυχία, ὁ ἄνθρωπος. Καὶ ὅμως ποῦ νά τὸν προθιάσουν! Τέσσερις φορὲς εἶχαν γίνει προαγωγές ἀπὸ τότε κ' ὅλο τὸν ἄφιναν ἔξω. Τέσσερις φορές, καὶ πάντα τοῦπαιρναν τὴ σειρά Εὐρωπαῖοι ἢ Εὐρασιάτες.

«Εἶναι δικαιοσύνη αὐτό, σᾶς ρωτῶ». Χτύπησε τὸ χέρι πάνου στὸ τραπέζι. Ποιὸς ξέρει; Ὁ Φίλιππας ἀποροῦσε.

Ἡ "Ἕλινορ σουλιχόταν ἀκόμη τά ἐννιά παιδιά. Εἶχ' ἀκούσει πώς γιὰ νά λειθεραθοῦν τὸ γρηγορότερο οἱ κοιλοπονοῦσες, οἱ μαιμές τίς πατᾶνε πάνω στὴν κοιλιά. Κι ἀντὶς ἐρευνῆθη μεταχειρίζονται μιὰ πάστα ἀπὸ κοπριὰ καὶ τριμμένο γυαλί.

«Τὸ λέτε αὐτὸ δικαιοσύνη;» Ὁ κ. Σίτα Ράμ ξαναρωτησε.

Βλέποντας πώς ἔπρεπε νάδινε κάποιαν ἀπάντηση, ὁ Φίλιππας κούνησε τὸ κεφάλι του καὶ εἶπε: «Ὄχι».

«Θάπρεπε ὅμως νά τὴ γράψετε τὴ γνώμη σας, νά στηλιτεύσετε τὸ σκάνδαλο», εἶπε ὁ κ. Σίτα Ράμ.

Ὁ Φίλιππας δικαιολογῆθηκε. Δὲν ἤταν οὔτε πολιτικός, οὔτε δημοσιογράφος. "Ητανε μόνο μυθιστοριογράφος. «Ξέρετε τὸ γέρο Ντώλατ Σίγκ;» πρόσθεσε, ἔτσι, ἀσχετα. «Κεῖνον ποὺ μένει στὸ "Αχμερ;»

«Κάπου τὸν ἔχω γνωρίσει» ἀπάντησε ὁ κ. Σίτα Ράμ, σὲ ὕφος ποὺ φανέρωνε πὼς δὲν τοῦ πολυάρεσε ὁ Ντώλατ Σίγκ, ἢ Ἴσως, (πιθανότεο αὐτό. σκεπτόταν ὁ Φίλιππας) ὁ Ντώλατ δὲν τοῦ εἶχε ἐγκρίνει.

«Λαμπρὸς ἄνθρωπος, νομίζω». Ἔκανε ὁ Φίλιππας. Γιά τὸ Ντώλατ Σίγκ τὸ δίχως ἄλλο δικαιοσύνη θά σημαίνανε ἄλλο πράμα, διάφορο ἀπ' ὅ,τι γιά τὸν κ. Σίτα Ραμ ἢ τὸ σιδηροδρομικὸ σταθμάρχη τοῦ Μποχδάνιπορ. Ἀναθυμόταν τὸ εὐγενικό, γεροντικὸ πρόσωπό του. τά λαμπερά του μάτια, τὸ συγκρατημένο πάθος τῆς μιλιᾶς του. Μόνο ποὺ μασοῦσε κείνη τὴν ἰνδικὴ οὐσία, τὸ «πάν». Ἄλλο κουσοῦρι δὲν τοῦθρισκες.

Κάποτε ἤρθε ἡ ὥρα νά φύγουν. Ἐπιτέλους. Ἀποχαιρέτησαν μὲ ὀπερβολικὴ σχεδὸν οἰκειότητα, μπήκαν στὸ ἀμάξι ποὺ τοὺς περίμενε καὶ ξεκινῆσαν. Ἡ γῆ κάτ' ἀπ' τίς φοινικιὲς ἔλεγες κι ἤταν στρωμένη ἀσημένια κέρματα, πετσιλισμένη μὲ ὀδραγυρένιες φουσκαλίδες. Τ' ἀμάξι τραθοῦσε μέσα σὲ τρεμουλιαστὸ φῶς καὶ σκοτάδι — ὅπως οἱ κινηματογραφικὲς ταινίες πρὶν εἴκοσι χρόνια. ἀσπρὸ θγαίνοντας ἀπ' τὸ φοινικόδασο ἀντίκρυσαν τὴν πλημμυρισμένη λάμψη τῆς σελήνης.

«Τρίμορφη Ἑκάτη», σκεπτόταν καθώς τά βλέφαρά του θαμπώνανε καὶ τρεμουλιάζανε ἀπὸ τὴ στρογγυλὴ λαμπεράδα τοῦ γιομάτου φεγγαριοῦ. «Τί νά πεῖ ὅμως κανεὶς γιὰ τὸ Σίτα Ράμ, τὸ Ντώλατ Σίγκ καὶ τὸ σιδηροδρομικὸ σταθμάρχη, τί νά πεῖ γιὰ τὶς φριχτὲς Ἰνδίες, γιὰ τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴ λευτεριά, γιὰ τὴν πρόοδο καὶ τὸ μέλλον; Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι δὲν μὲ νοιάζει. Δὲ μοῦ κοίεται καφρί. Εἶναι ντροπή, θέβαια. Μά τί νά γίνει, αὐτὸ εἶναι. Κ' οἱ μορφὲς τῆς Ἑκάτης δὲν εἶναι τρεῖς. Εἶναι χιλιάδες, εἶναι ἑκατομμύρια. Οἱ πολλίροιες. Ἡ Ἠμερουσιανὴ θεά, ἡ Τιφατινιανή. Ποὺ διαφέρουν κατευθεῖαν ἀνάλογα μὲ τὸ γινόμενο τῶν μαζῶν κι ἀντίστροφα μὲ τὸ τετράγωνο τῶν ἀποστάσεων. Σά φλορὶ νι, μιὰν ὀργιά, ἄλλα μεγάλο ἰσαμε τὴ Ρωσία. Μεγαλύτερο ἀπ' τὶς Ἰνδίες. Τὶ καλά νάμουνα πάω στὴν Εὐρώπη ξανά! Καὶ νά συλλογίζεται κανεὶς πὼς κάποτε δὲν ἔκανα ἄλλη δουλειὰ παρὰ νά διαθάζω θιθλία, νά κάνω εἰσηγήσεις καὶ νά προσταθῶ νά πείσω τὸν ἐαυτό μου πὼς δὲν ὑπῆρχα πραγματικά! Τὶ χάχας. "Ηταν ἡ ἐνέργεια κείνου ποὺ ἤλθιου τοῦ Μπάρλαρ, ποὺ ἔκανα παρέα. Καλὰ ποὺ οἱ συντροφιές δε μ' ἔπηρε ἄζιον ὀριστικά. Τὰ ξεφορτώνουμε τά ἴχνη τους γρήγορα. Σάν σύλακιὲς στὴ θάλασσα ποὺ κλειοῦνε μονομιᾶς. Τὶ θάναι ἄραγε αὐτὸ τὸ ἰταλικὸ καράθι ποὺ θά μπαρκάρουμε αὔριο: Τά ἀπόρια τοῦ Λόυντ Τριεστίνο λένε πὼς εἶναι πάντα κόμοδα καὶ καλοθάλασσα. "Ελεγα ὅμως πὼς δὲν ἐνδιαφέρομαι. Ἀδιαφορία. Δὲν εἶναι νερωπῆ; Κείνη ἡ παραθολὴ τοῦ σπορέα. Ὁ σπόρος ποὺ ἔπεσε στὸ ρηχὸ χῶμα. Καὶ ὅμως, εἶναι φανερὸ πὼς δὲν ἀξίζει νά προσποιοῦμαι τά κανείς. Μά εἶσαι κεῖνο ποὺ εἶσαι, ὄχι κεῖνο ποὺ δὲν εἶσαι. Αὐτὸ εἶναι τὸ σωστό. "Οχι σάν ἐκεῖνο τὸ Μπάρλαρ. Τὶ κωμῳδός. Σαγελᾶ ὅμως πολλοὺς, καὶ τὸν ἔσπρωξε τοῦ μαζί, θαρῶ. Μοῦ φαίνεται πὼς δὲν ὑπάρχουν συνειδητοὶ ἀποκριτές, ἐξόν σὲ εἰδικὲς περιπτώσεις, θέβαια. Δέ μπορεῖς νά παίζεις θέατρο ἀδιάκοπο. "Οπως κάνανι, θάξιζε νά ξαίρεις κανεὶς πὼς γίνεται νά πιστεύεις σὲ κάτι τόσο πολύ, ὥστε νά σκοτώνεις γ' αὐτοκτονεῖς. Ἡ πεῖρα θά...»

Ἡ "Ἕλινορ εἶχε σηκώσει τὸ πρόσωπό της κατὰ τὸν ἴδιο λαμπρὸ δίσκο. Φεγγάρι, νεμάτο φεγγάρι... Καὶ ἀξέφνα ἄλλαξε ἡ θέση τῆς σὲ χῶρο καὶ σὲ τόπο. Χαμήλωσε τὰ μάτια της καὶ γύρισε κατὰ τὸν ἄντρα της. "Επιασε τὸ χέρι του καὶ ἔγειρε ἀπάνω του τρυφερά.

«Θυμᾶσαι κεῖνες τὶς θραδυιές;» ρώτησε. «Στὸν κῆπο, στὸ Γκάντεντεν. Θυμάσαι, Φίλιπ;»

Ἡ φωνὴ τῆς "Ἕλινορ ἔφτασε σιγὰ σιγὰ στὸ ἀπὸ μεγάλη ἀπόσταση ἀφτιά του ἀπὸ μεγάλη ἀπόσταση ἀπὸ ἕνα κόσμο ποὺ κεῖνη τὴ στιγμὴ τοῦ ἦταν ἀδιάφορος. Τὴν ἄκουε ἄθελα. «Ποιές θραδυιές;» ρώτησε, μιλώντας ἀπὸ πέρα, σάν ἀπὸ χάσμα καὶ μὲ συρτὴ, ἄθωρο φωνή, ὅπως ὅταν ἀπαντᾶς σ' ὀχλοβοῶ ρὸ τηλεφώνημα.

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ)

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
ΚΡΙΤΩΝΑ ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΗ
ΚΑΪΝ ΚΑΙ ΑΒΕΛ
ΕΝΑ ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ ΠΟΙΗΜΑ
Σ' ὅλα τά βιβλιοπωλεῖα.— Δραχ. 20.

«Μορφές τῆς Γαλλίας»

ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠ' ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 1)

Γιά' ὅσους εἶδαν τὸ Παρίσι τοῦ τρίτου καὶ τοῦ τέταρτου πολεμικοῦ μῆνα, τὸ Παρίσι τοῦ ὄγδοου αὐτοῦ μῆνα ποὺ διατρέχουμε, εἶναι ὁλότελα ἀπίστευτο. Ξεπερνᾶ καὶ τοὺς πιὸ αἰσιόδοξους ὑπολογισμούς, μὲ τὴν κίνησή του, μὲ τίς νέες συνθῆκες του, ποὺ κρατοῦν ἐπὶ πλέον καὶ τὴν πολιά ἐκείνη ἐμπιστοσύνη, τὸ πολιό του ἐκείνο πείσμα ποὺ εἶχαμε δεῖ ἀμέσως τότε, τὴν ἀσίκμητη πίστη στὴ συνέχεια τοῦ πολέμου καὶ στὰ οἰκονομικά καὶ στρατιωτικὰ μοιραῖα ποὺ καθορίζανε τὴν πανστρατιά τῆς Ἀγγλογαλλίας. Προστίθεντα: τά παλιά ἐκεῖνα ὁλοκληρώματα τῆς πίστης, στά νέα δεδομένα τῆς διάρκειας.

Ἐνῶ ὁ διεθνὴς τύπος ἔγραφε τίς ροκαμβόλειες εἰδήσεις του καὶ κατά φαντασίαν προετοίμαζε τὴν εἰρήνη, οἱ διάφοροι Γάλλοι ποὺ συναντοῦσα μοῦ λέγαν τίς ἴδιες αὐτὲς κουβέντες:

—Μιὰ φορὰ τὴν πάθαμε μὲ τὴν εἰρήνη. Δὲν τὴν ξαναπαθαίνουμε. Πῶς μποροῦνε καὶ συζητοῦνε αὐτὴ, οἱ τῶν παρασκηνίων, γιὰ ζητήματα ποὺ τὰ πληρώνουμε ἐμεῖς μὲ τὸ αἷμα μας; Ἀπὸ τὰ ζητήματα αὐτὰ θὰ βγεῖ ἡ αὐριανὴ Εὐρώπη. Ὁ ὁριστικός της προσανατολισμός. Ἂν αὐτὸς ἀποτύχει, ἡ καταστροφὴ θέναι μεγαλείτερη κι' ἀπ' ἕνα εἰκοσαετῆ πόλεμο.

Κι' ἄλλοι μοῦ ἔλεγαν:

—Κακὸ μεγάλο ὁ πόλεμος. Μά ἔχει τέλος. Μιὰ κακὴ εἰρήνη εἶναι τὸ πιὸ μεγάλο κακὸ ποὺ εἶδε ἡ ἀνθρωπότητα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Θὰ μᾶς βουλιάξει στὸ γάος. Καὶ τὸ γάος δὲν ἔχει τέλος!

Κι' ἄλλοι πιὸ λακωνικοί:

—Ἡ εἰρήνη εἶναι ὁ κίνδυνος!

Κι' ἀνθρωποι τοῦ λασοῦ:

—Ὁ πόλεμος... ξέρουμε ἀπὸ πολέμους. Γίνουνται δυστυχήματα, βέβαια. Ὡστόσο σώζουνται μερικοὶ ἀνθρωποι. Πάντα κάποιος θὰ σωθεῖ. Μὰ σήμερα, νὰ φοβᾶσαι τὴ στραθὴ εἰρήνη. Τίποτε δὲ θὰ ἐλυτώσει, κανεὶς δὲ θὰ σωθεῖ ἀπὸ μιὰ στοαβὴ εἰρήνη.

Δὲν ξέρω ἂν θὰ μποροῦσε νὰ βοεθεῖ μέσα σ' ὅλη τὴ Γαλλία ἕνας ἀνθρωπος ποὺ θὰ τολμοῦσε νὰ μιλήσει στοὺς συμπατριῶτες τοῦ πολέμου, γιὰ μιὰ συνθηκολόγηση ποὺ θ' ἄφηνε τὴν Εὐρώπη στὴ σημειοείνη της μορφή.

Συγνὰ ἄκουσα γάλλους συναδέλφους μου νὰ μοῦ λένε:

—Ἡ μόνη θιχανικολογία, ἡ μόνη αἰτία αὐτοῦ τοῦ πολέμου, εἶναι νὰ κανονισθοῦνε μιὰ γ ι ὰ π ἀ ν τ α οἱ κακοὶ λογαριασμοὶ ποὺ μᾶς ἔφεραν σὲ τοῦτο τὸ ἀνανπόφευκτο αἴσνος τῆς ἀνθρωποκτονίας. Ἐαίρουμε πὼς τὸ «γ ι ὰ π ἀ ν τ α» ποὺ λέμε εἶναι σχετικό, μὰ δὲν πειράζει. Θὰ λάβουμε αὐτὴν τὴ φορὰ ἐγκαίρως τά μέτρα μας. Κανένας πραγματικὸς εἰρηνόφιλος δὲν μπορεῖ νὰ δεχτεῖ τ ὠ ρ α τὸν τερματισμὸ τοῦ πολέμου. Θὰ τελειώσει, ὅταν ἐξαλειφτοῦν ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς, μὲ τὸ αἷμα καὶ μὲ τὸ σίδερο, ὅσοι θέλουνε νὰ πατέουνε διαρκῶς μὲ τὸ αἷμα καὶ μὲ τὸ σίδερο. Εἶναι ὁ πρῶτος πόλεμος ποὺ τὴ συνέχισή του τὴν ἀπαιτοῦν οἱ εἰρηνόφιλοι — κι' ὅλοι οἱ Γάλλοι εἶναι ἀληθινοὶ εἰρηνόφιλοι. Τὸν καιρὸ ποὺ ἐμεῖς ἀγωνιζόμαστε γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ ρίγνανε τὶς κυβερνήσεις μας ποὺ τὶς θεωροῦσσαμε κάπως φιλοπόλεμες, αὐτοὶ μᾶς φοβερίζανε μὲ τὸν πόλεμο. Τώρα ποὺ γίνεται ὁ πόλεμος, μιλοῦνε γιὰ εἰρήνη. Ἄ, ὄνι! Μᾶς πτίρανε γιὰ φοβιτσάρηδες, κι' ἀπατηθήκανε. Σήμερα παίρνουν γιὰ ἡλίθιους. Καὶ πάλι θὰ ἀπατηθοῦν.

Οἱ ἁπλοῖ στοατιῶτες ποὺ γυρνοῦν ἀπὸ τὸ Μέτωπο γιὰ λίγες μέρες, δὲν τὸ κρύβουν πὼς θὰ προτιμοῦσανε νὰ μείνουνε σπίτι τους, στὶς δουλειές τους, καὶ νὰ μὴν ξαναγυρίσουνε μέσα στὴ λάσπη. Ἰαραπονιοῦνται, δυσανασχετοῦν, κάνουν τοὺς γρουσούζηδες, τοὺς μανισάρηδες, τοὺς ζόρικους. Ἀλλὰ ἂν πάρετε τὸν πιὸ δυσαρεστημένο καὶ τὸν ρωτήσετε:

—Ἐλεγε νὰ τ.λειώσει ἀμέσως τὼρα ὁ πόλεμος καὶ νὰ μείνουν τά πράματα ὅπως εἶναι; Θέλεις ἕνα καινούριο Μόνιχο;

Θὰ σὲ κοιτάξει ἀμέσως κατάπληκτος, νὰ καταλάβει ἂν ἐσὺ παραφρόνησες ἢ ἂν τὸν παίρνεις ἐκεῖνον γιὰ τρελλό.

—Καὶ τότε πρὸς τὶ δλη αὐτὴ ἡ ἱστορία: Αὐτοὶ οἱ ὀχτὼ μῆνες ποὺ παρατήσαμε τά πάντα καὶ κάναμε τοὺς νεοσύλλεκτους μέσα στὶς βροχὲς καὶ τὸ χιόνι; Πρὸς τί αὐτά ὅλα; "Ετσι τζάμπα δηλαδή...

Κι' αὐτὸ τὸ «τζάμπα» εἶναι κάτι ποὺ δὲν μπορεῖ καθόλου νὰ τὸ καταλάβει καὶ νὰ τὸ χωνέψει ὁ Γάλλος. Δὲν τὸ χωρεῖ ὁ νοῦς του.

Αὐτὸς ὁ «λογικὸς» τοόπος ποὺ ἀντικρύζουν τὸν πόλεμο, δημιουργεῖ τὴν καινούργια ἀτμόσφαιρα τῆς εὐδίας ποὺ λέναμε στὴν ἀρχή. "Ενας ρυθμὸς ἐμπόλεμος ποὺ τ' ἀχτιοβόλημά του εἶναι τέτοιο ὥστε κάπου κάπου ξεγνᾶς πὼς ὑπάρχει πόλεμος. Τὸ φάσμα τοῦ κινδύνου ἔχει ἐκλείψει. Τὴν πολεμικὴ μηχανὴ τὴν ἔγουν οἰνοθετήσει τά πλαίσια τῆς ζωῆς, τὴ θοέθουν, τὴν ἐντείνουν καὶ τὴν ἀποσκεπάζουν μαζί. "Εχει ἀπολείψει ἐπίσης καὶ τὸ φάσμα τῆς «λευκῆς εἰρήνης».

Ὑπάρχουν ἀκόμη κάποιες αυζητήσεις τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ δὲν ἐνδιαφέρουν τὸν πολύ κόσμο, ποὺ σοῦ λέει:

—Δὲ μ' ἐνδιαφέρει ποιός θὰ κυβερνήσει αὐτὴ τὴ στιγμὴ τὸν τόπο μου, ἀρκεῖ νὰ ἐπιτυγόνει τὴν τελειωτικὴ ἥττα τοῦ ἐχθροῦ μου.

Γ' αὐτὴν τώρα δὲν ἀμφιβάλλουν. Στοὺς χιουμορίστες κάνει ἐντύπωση ποὺ κι' αὐτὸς ὁ Τσάμπερλαιν ποὺ μετρᾶ τά λόγια του, ἀογίζει καὶ μιλᾶ τώρα περισσότερο γιὰ τὴ βεβαιότητα τῆς συμμαχικῆς νίκης καὶ λιγώτερο γιὰ τὴ δύναμη τῶν ἀντιπάλων.

Μ' ἀφορμὴ τὸ λόγο τοῦ πόβγαλε ὁ ἄγγλος πρωθυπουργὸς στὸ Οὐέστμινστερ (4 Ἀπριλίου) κι' ὅπου ἔλεγε: «...Εἶμαι τώρα δέκα φορὲς πιὸ αἰσιόδοξος γιὰ τὴ νίκη μας, παρὰ στὴν ἀρνὴ τοῦ πολέμου!» Ἔνας ἀπὸ τοὺς πιὸ γνωστοὺς γάλλους γιουμορίστες εἶπε:

—Ζοῦμε τὸν πόλεμο τῶν ἀπροπτῶν. Μπορούσαμε νὰ περιμένουμε τά πιὸ ἀπίθανα..., ἀλλὰ κανεὶς δὲ φανταζόταν νὰ ἀναφέρουμε μερικές του κοίσεις ποὺ γράφηκαν στὰ 1892 (στὴ μελέτη του «Τρεῖς Πόλεμοι») καὶ ποὺ εἶναι ὅγι μόνο καταπληκτικὰ ἐπίκαιρες, ἀλλὰ καὶ καταπληκτικὰ βαρυσήμαντες γιὰ ὅσους ξέρουν τὸ ἔρνο τοῦ Ζολά, τὸ μεγαλόπνοο ἀνθρωπισμό του καὶ τίς ἀντιμιλιταριστικές του ἄκρες ἀπόψεις.

«...Ὑποθέσουμε πὼς μιὰ μέρα ἡ Γαλλία κ' ἡ Γερμανία ξαναβρίσκουνται ἀντιμέτωπες : τότε, ἢ σὲ δημοκρατία εἴμαστε, ἢ σὲ βασιλεία, ἢ σ' αὐτοκρατορία, τὸ πολίτευμα δὲ θὰ λογαριάσει καθόλου, τὸ ἔθνος ὁλόκληρο θὰ σηκωθεῖ καὶ θὰ πάρει τά ὅπλα. Ἀπὸ τὴ μιὰ ὅς τὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ τόπου μας, θὰ χυθεῖ μιὰ μεγάλη ἀνατριχίλα, οἱ σάλπιγγες θὰ σαλπίσουν μοναχές τους γιὰ νὰ καλέσουν τοὺς ἄντρες. Πάνε εἴκοσι χρόνια, ποιός, ἄθελά μας, ὁ πόλεμος σπορίζει μέσα στὴ γῆ μας, καὶ θὰ πεταξει ἀπὸ κάθε αὐλάκι, θὰ ξεχειλίσει, ἂν ἔρθει ποτέ ἡ ὥρα.

«Γίναμε τρυφεροί, κλαῖμε γιὰ κάθε ὕπαρξη ποὺ γάνεται. Μὰ μήπως ξέρουμε πόσες περισσότερες ἢ πόσες λιγώτερες ὑπάρξεις χρειάζουνται γιὰ νὰ ἰσορροπήσει ἡ ζωὴ τῆς γῆς; "Ισως νὰ εἶχε ἕνα τπὸ ἀλληθινό μεναλεῖο ἡ ἀσχαία μοιρολατρεία ποὺ ἔθλεπε τὶς σφαγές. χωρὶς νὰ γάνεται στὶς οὐτοπίες τῆς παγκόσμιας ἀδελφωσύνης.

«Θέβαια, ὁ πόλεμος εἶναι καταραμένος, εἶναι ποάμα φριχτὸ νὰ σφάζουνται οἱ Χαοὶ ἀναμεταξύ τους... Μερικοὶ μεγάλοι ἀντοες πάνω ἀπὸ τίς ποτίδες βλέπουν τὴν ἀνθρωπότητα καὶ προφητεύουν τὴν παγκόσμια εἰρήνη. Μὰ πῶς θλεῖς αὐτὲς οἱ θεωρίες σθήνουν μόλις βοεθεῖ ἡ Πατρίδα σὲ κίνδυνο!»

Αὐτὰ ἔγραφε ὁ Ζολά. «"Οταν ἡ πατρίδα κιντυνεύει, τὴ βλέπεις πάνω ἀπὸ τὴν ἀνθρωπότητα..., ἡ τελευταία αὐτὴ γάνει τὸ νόημά της, γίνεται ἀογόσνολη καὶ κακὴ φιλολογία, ἄμα χαθεῖ ἡ πατρίδα σου!» λέει ἡ εὐθυκοισία τοῦ Γάλλου, ἀπὸ τὸ Ζολά ὡς τὸν τελευταῖο στοατιώτη ποὺ φευγει στὸ Μέτωπο ξεγνῶντας τὸ κόμμα του. Καὶ τὴ στιγμὴ αὐτὴ, τὸ λένε περισσότεοο ἐκεῖνοι ἴσα ἴσα ποὺ πιστεόυν στὸ δημιουργὸ νόημα τῆς Ἀνθρωπότητας, καὶ ποὺ σ' αὐτὴν τὴν "Ιδέα, ἀπὸ τὸν καιοό τῆς εἰρήνης, ἐδῶ καὶ χρόνια πολλά, εἶναν μάθει νὰ θυσιάζουν ὁ δυνηρὰ τὸν ἑαυτό τους, τὰ ὑλικά τους συμφέροντα καὶ τὶς πνευματικές τους προτιμήσεις, πολυτέλειες, κι' ἀδυναμίες καὶ στοργές.

ΘΡΑΣΟΣ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗΣ

Παρίσι, 10.4.40.

Κινηματογράφος

Καὶ λίγο «γνῶδι σ'αὐτόν»

Τοῦ κ. ΑΛΕΞΗ ΣΟΛΩΜΟΥ

"Αν εἶναι ντροπὴ ποὺ ἡ Ἑλλάδα δὲν ἀντιπροσωπεύεται παρὰ ἀπὸ μιὰ μονάχα ταινία τό χρόνο, ντροπὴ ποὺ μετακαθάνουμε ἐδῶ ἐπὶ ἑβδομάδα ἡ ἕξι ἡ ταινία.

Τὸ Βιβλίο

ΤΙΜΟΥ ΜΑΛΑΝΟΥ : «Ρόδα θαλάμου», ποιήματα, 'Αλεξάνδρεια, 1939.

Τοῦ Γ. ΜΥΛΩΝΟΓΙΑΝΝΗ

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά, ποὺ ὁ ἐκλεκτὸς 'Αλεξανδρινὸς κριτικὸς κ. Τ. Μαλάνος μᾶς δίνει σὲ στίχους δείγματα τῆς λεπτῆς του ἐξαισθησίας, τῆς αἰσθαντικῆς του ἰδιοσυγκρασίας, τῆς ἐξαιρετικῆς ποιητικῆς αἰσθησης του. Παρ' ὅλο ποὺ δὲν τ' ἀναφέρει στὸν κατάλογο τῶν ἔργων του, εἶναι, ὡστόσο, γνωστὸ πὼς ὁ κριτικὸς τοῦ Καβάφη καὶ τοῦ Καρυωτάκη ξεκίνησε γιὰ νὰ περιπλανηθεῖ στοὺς κόσμους τῆς 'Δημορφιᾶς» μὲ ποιήματα, γιὰ νὰ ξαναγυρίσει, ὕστερ' ἀπὸ τόσα χρόνια, σήμερα καὶ πάλι σ' αὐτά, μὲ μιὰν ἀδστηρότερην ὅμως, τοῦτη τὴ φορά, κατανόηση τῶν πραγμάτων, μ' ἕνα αἰσθητήριο πιὸ εἰγουρο καὶ πιὸ ἐκλεκτικό. Καὶ πραγματικά, τὰ λιγοστὰ ποιήματα τῆς σημερινῆς του συλλογῆς, μόλις ἔξη τὸν ἀριθμό, εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ μᾶς ἀποκαλύψουν τὸν ποιητή, ἕναν ποιητή, πού, ἔχοντας τὴν πλατειὰ καλλιέργεια τοῦ ἀληθινὰ μορφωμένου ἀνθρώπου καὶ νοιώθοντας τὴν ποίηση ἀχι ἁπλᾶ σὰν ἕνα μέσο ἐκφρασης συγκινήσεων καὶ ἐντυπώσεων ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸ κόσμο, ἀλλὰ σὰν τὸ ἀπόσταγμα τῆς ἄκρας αἰσθαντικότητας μιᾶς ψυχῆς ἱκανῆς νὰ συλλάβει τὶς πιὸ φευγαλέες, ἀλλὰ καὶ τὶς πιὸ βαθειὲς ἀποχρώσεις τῆς ζωῆς, κατορθώνει, μ' ἕναν τρόπο θαυμαστό, νὰ μᾶς δώσει ἐπιγραμματικὰ μερικὲς θαυμάσιες στιγμὲς τῆς φλογερῆς, τῆς γνήσια μεσογειακῆς καὶ ἡδονολάτρισσας Ἰδιοσυγκρασίας του :

"Ἡμουν ὡραία· πιὸ πολὺ δὲ θὰ μποροῦσε νὰ εἶμαι!
Τὶς ὧρες μου τὶς μέτρησε στὰ δάχτυλά μου ἑ 'Βρωις.
Κ' εἶχα τ' ἀμβρόσια γόνατα σὰν πέτριν μαγνόλιας,
μὰ ἦταν ἀλοίμονο ἄβουλα στὸ ἀγγίγμα τῶν ζεφύρων.
Κι' ἂν μὲ κρατᾶει ζηλότυπα σήμερα τόσ' ἡ πλάκα,
μηδὲ σταναζῶ! ἀφοῦ τ' ἀδρὰ τὰ ἐλέχασά μου ἐκεῖνα,
ποτὲ δὲ μοῦ τὰ φίλησεν ὁ βάπος, ἀλλ' ὁ κόπος.
(«Ἐπιτύμβιο»)

Μιὰ συγγενική διάθεση μὲ τὴν τόσο γνώριμη καὶ ἀγαπητὴ Καβαφικὴ ποίηση, ποὺ παρατηρεῖται στὰ ὡραῖα αὐτὰ ποιήματα τοῦ κ. Μαλάνου, εἶναι πολὺ φυσικὴ καὶ καθόλου ἐπιζήμια. Ὁ ἐκλεκτὸς 'Αλεξανδρινὸς λόγιος, ἐξοικειωμένος τόσο πολὺ μὲ τὴν Καβαφικὴ σκέψη καὶ ἔμπνευση, ποὺ δὲν μᾶς ἠ-ποσε κομμιὰ τους πτυχὴν ἀφάτου, εἶναι, ἐπόμενο νὰ αἰσθάνεται κάπως βαθύτερα τὸ ἔργο αὐτό, ποὺ ἀποτέλεσε τὴ μεγάλη λατρεία τῆς ζωῆς του. Ὁρισμένα κοινὰ σημεῖα, ὅπως εἶναι ἡ ἡδονολατρεία λόγου χάρη, ποὺ βρίσκουμε στοὺς δυὸ ποιητές, δὲν μᾶς δίνουν τὸ δικαίωμα νὰ μιλήσουμε γιὰ ἐπιρροή. Στοὺς λιγοστοὺς σημερινοὺς στίχους τοῦ κ. Μαλάνου, τοὺς διαποτισμένους ἀπὸ ἕναν πλούσιο λυρικὸ χυμό, τοὺς τόσον ἐκλεκτικοὺς στὴν ποιότητά τους, ὑπάρχει, πάνω ἀπὸ τὴ συγγενικὴν αὐτὴ διάθεση, καὶ κάτι ἄλλο, κάτι ποὺ ὑποδηλώνει ἔντονα τὴν προσωπικότητα τοῦ δημιουργοῦ τους. Καὶ εἶναι περίεργο νὰ διαπιστώνεται ἡ ὕπαρξη μιᾶς ἀδρῆς προσωπικότητας σὲ ποιήματα τέτοια ποὺ δίνουν τὴν ἐντύπωση πὼς γράφτηκαν περισσότερο σὰν παιγνιδίσματα, σὲ στιγμὲς ξεκούρασης πνευματικῆς, παρὰ ἀληθινὴς προσπάθειας. Μὰ ἡ ποίηση εἶναι γιὰ τὸν κ. Μαλάνο ἡ ἡδονικὴ ἐκείνη ἐγκαταλέιψη, -ποὺ νοιώθουμε σὲ στιγμὲς αἰσθησιακῆς πλήρωσης, εἶναι τὸ ἀποκορύφωμα τῆς μέθης καὶ ὄχι αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ μέθη τῆς ζωῆς, μιὰ νέα, ἔκτη, αἴσθηση καὶ ὄχι τὸ ξέσπασμα τῶν πέντε αἰσθήσεων, ὅταν δυνοῦνται ἀπὸ τὴ συγκίνηση. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ἡ πρώτη σειρὰ τῶν «Ρόδων θαλάμου» — γιατὶ πρόκειται ν' ἀκολουθήσουν κι' ἄλλα, σὲ καιροὺς καλύτερους, ὅπως σημειώνει — μᾶς εἶναι τόσον εὐπρόσδεκτη. Εἶναι μιὰ προσφορὰ εἰλικρινής, ὅσο κι' ἐκλεκτική, τρυφερή, φλογερὴ καὶ ὡραία, μιᾶς ἰδιοσυγκρασίας γνήσια ποιητικῆς, ποὺ αἰσθάνεται τὴν ποίηση πιὸ πολὺ ἴσως ἀπὸ ὅλους αὐτὸ συστηματικότερους ποιητές.

⁂

ΜΗΝΑ ΔΗΜΑΚΗ : «Ἡ χαμένη γῆ», ποίηματα, 'Ηράκλειο, 1940.

Σοπενάουερ

ΑΝΤΙΗΘΙΚΑ ΕΛΑΤΗΡΙΑ

Μετάφραση κ. ΤΙΜΟΥ ΖΗΣΗ

Τὸ κύριο καὶ βασικὸ ἐλατήριο στὸν ἄνθρωπο, ὅπως καὶ στὸ ζῶο, εἶναι ὁ ἔγωϊσμός, δηλαδὴ ἡ ὁρμὴ γιὰ τὴν ὕπαρξη καὶ τὴν εὐημερία. Ὁ ἐγωϊσμὸς αὐτὸς εἶναι στενότατα δεμένος με τὸν ἐσώτατο πυρήνα καὶ τὴν οὐσία τοῦ ἀνθρώπου, ἡ καλύτερα εἶναι ἕνα καὶ τὸ ἴδιο πράγμα μ' αὐτή. Γι' αὐτὸ ὅλες του οἱ πράξεις, κατὰ κανόνα, πηγάζουν ἀπὸ τὸν ἐγωϊσμό, καὶ σ' αὐτὸν πάντα πρέπει νὰ ζητοῦμε τὴν ἐρμηνεία μιᾶς δοσμένης πράξης· ἐπίσης σ' αὐτὸν στηρίζεται ὁ ὑπολογισμος τῶν μέσων, μὲ τὰ ὁποῖα προσπαθεῖ κανεὶς νὰ κατευθύνει ἕναν ἄνθρωπο σὲ κάποιο σκοπό. Ὁ ἐγωϊσμός, ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴ φύση, δὲν ἔχει δρια: ὁ ἄνθρωπος θέλει ἀπόλυτα νὰ διατηρήσει τὴν ὕπαρξή του, θέλει νὰ μὴν ὑποφέρει καθόλου πόνους, ποὺ σ' αὐτοὺς ἀνῆκει ἐπίσης κάθε ἐλευιερία καὶ στέρηση, θέλει τὸ πιὸ μεγάλο ποσὸ εὐμηερίας, καὶ θέλει κάθε ἡδονή, γιὰ τὴν ὁποία εἶναι ἱκανός, μάλιστα προσπαθεῖ ὅσο τὸ δυνατὸ ν' ἀναπτυξει στὸν ἑαυτό του καινούργιες ἱκανότητες γιὰ ἡδονές. Καθετί, ποὺ ἐναντιώνεται στὶς τάσεις τοῦ ἐγωϊσμοῦ του, τοῦ φαίνεται δυσαρέσκεια, ὀργή, μῖσος: θὰ προσπαθήσει νὰ τὸ καταστρέψει σὰν τὸν χειρότερο ἐχθρό του. Θέλει, ἂν εἶναι δυνατό, ὅλα νὰ τ' ἀπολαύσει, ὅλα νὰ τὰ ἔχει κι' ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο,τουλάχιστο νὰ κυριαρχεῖ σ' ὅλα. Γιὰ ἐμδλήμα του ἔχει αὐτὸ τὸ ρητό : «Ὅλα γιὰ τὸν ἑαυτό μου, καὶ τίποτα γιὰ τοὺς ἄλλους.»

Ὁ ἐγωϊσμὸς εἶναι γιγάντιος: πλημυρίζει τὸν κόσμο. Ἂν διόλου τὸν σκέβ ἄτομο νὰ διαλέξει ἀνάμεσα στὴν καταστροφὴ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ὁλόκαιρου τοῦ ἄλλου κόσμου, δὲ χρειάζεται νὰ πῶ ποιὰ θὰ ἦταν, τὶς περισσότερες φορές, ἡ ἀπόφαση. Ἔτσι καθένας παίρνει τὸν ἑαυτό του γιὰ κέντρο τοῦ κόσμου, σχετίζει τὸ καθετὶ μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ ὁ,τιδήποτε κι ἂν γίνει, π. χ. τὶς μεγάλες μεταδολὲς στὶς τύχες τῶν λαῶν, θὰ τὸ σχετίσει πρῶτα μὲ τὸ δικό του τὸ συμφέρον καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα αὐτὸ θὰ σκεφτεῖ, ὅσο μικρὸ καὶ ἔμμεσο κι' ἂν εἶναι. Δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερη ἀντίθεση ἀπὸ κείνη ἀνάμεσα στὴν ὑψηλὴ καὶ ἀποκλειστικὴ ἔγγνια ποὺ φανερώνει καθένας γιὰ τὸ δικό του τὸ ἐγώ, καὶ στὴν ἀδιαφορία ποὺ κατὰ κανόνα δείχνουν οἱ ἄλλοι γι' αὐτὸ τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ ἀντίστροφα. Ἔχει τὴν κωμικὴ του πλευρὰ -νὰ βλέπουμε τὸ ἀναρίθμητο αὐτὸ πλῆθος τῶν ἀτόμων, ποὺ καθένα, στὴν πράξη τοὐλάχιστο, θεωρεῖ γιὰ π ρ ὰ γ μ α τ ι κ ὸ μονάχα τὸν ἑαυτό του καὶ παίρνει τοὺς ἄλλους σχεδὸν σὰν ἁπλὰ φαντάσματα. Τοῦτο ὀφείλεται, σὲ τελευταίαν ἀνάλυση, στὸ ὅτι καθένας δίνεται στὸν ἑαυτό του ἀ μ ἔ σ α, ἐνῷ οἱ ἄλλοι μονόχα ἔ μ μ ε σ α, μὲ τὴν παράσταση ποὺ ἔχει γι' αὐτοὺς μὲς στὸ κεφάλι του: καὶ τὸ ἄμεσο διατηρεῖ τὰ δικαιώματα του. Δηλαδή, ἐξ αἰτίας τῆς οὐσιαστικῆς ὀπκειμενικότητας ποὺ χαρακτηρίζει κάθε αὐτοσυνείδηση, καθένας ἔνιωα γιὰ τὸν ἑαυτό του ὁλάκερος ὁ κόσμος· γιατὶ κάθε ἀντικειμενικὸ ὑπάρχει μονάχα ἔμμεσα, σὰν ἀπλὴ παράσταση τοῦ ὑποκειμένου· ἔτσι ποὺ τὸ καθετὶ εἶναι πάντα δεμένο μὲ τὴν αὐτοσυνείδηση.

Τὸν μόνο κόσμο, ποὺ γνωρίζει καθένας πραγματικά, τὸν φέρνει μέσα του, σὰν παράσταση του· καὶ συνεπῶς τὸ κέντρο αὐτοῦ τοῦ κόσμου εἶναι ὁ ἴδιος. "Ετσι γιὰ τὸν ἑαυτό του αὐτὸς εἶναι τὸ πᾶν· καὶ ἐπειδὴ βρίσκει πὼς κάθε πραγματικότητα κλείνεται μέσα του, δὲν μπορεῖ γι' αὐτὸν νὰ ὑπάρχει τίποτε σπουδαιότερο ἀπὸ τὸ ἐγώ του. Ἐνῶ ὅμως τὸ ἐγώ του στὴν ὀπκειμενική του ἄποψη παρουσιάζεται μ' αὐτὲς τὶς κολοσσιαίες διαστάσεις, στὸ ἀντικειμενικό ἄν τίκρυσμα μικραίνει καὶ γίνεται σχεδὸν ἕνα τίποτα, δηλαδὴ ἕνα διεκατομμυριοστὸ περίπου τῆς ἀνθρωπότητας ποὺ ζεῖ σήμερα. Ἐξ ἄλλου, καθένας ξέρει πολὺ καλὰ πὼς τὸ σπουδαῖο αὐτὸ ἐγώ, αὐτὸς ὁ μικρόκοσμος, στὸν ὁποῖο ὁ μακρόκοσμος ἐμφανίζεται σὰν μιὰ ἁπλὴ τροποποίηση, σὰν ἕνα σύμπτωμα, συνεπῶς ὁλάκερος ὁ κόσμος του, πρέπει νὰ ἐξαφανιστεῖ μὲ τὸ θάνατο, ποὺ γι' αὐτὸν ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν ἐξαφάνιση τοῦ σύμπαντος. Αὐτὰ λοιπὸν εἶναι τὰ στοιχεῖα, μὲ τὰ ὁποῖα. ἔχοντας γιὰ ὅδση τὴ θέληση γιὰ τὴ ζωή, τρέφεται ὁ ἐγωϊσμός, ποὺ χωρίζει τὸν ἕναν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν ἄλλον σὰν ἕνα πλατὺ βάραθρο. Κι' ὅταν πηδήσει κανεὶς πάνω ἀπ' αὐτὸ γιὰ νὰ δοηθήσει τὸν ἄλλον, εἶναι τοῦτο σὰν ἕνα θαῦμα, ποὺ προκαλεῖ ἔκπληξη καὶ ἀποσπᾶ τὰ χειροκροτήματα. Μοῦ δόθηκε κάποιο ἐπιεικεῖς νὰ ἐξαιρεῖ νὰ δείξω πὼς παρουσιάζεται ὁ ἐγωϊσμός στὴν καθημερινὴ ζωή, ὅπου, παρὰ τὴν εὐγένεια, μὲ τὴν ὁποία· τὸν σκεπάζουν σὰν μὲ φύλλο ουκῆς, προβάλλει πάντα ἀπὸ κάποια γωνιά. Ἡ εὐγένεια δηλαδὴ εἶναι συμβατικὴ καὶ συστηματικὴ ἄρνηση τοῦ ἐγωϊσμοῦ στὰ μικροεῆτήματα τῆς καθημερινῆς συναναστροφῆς καὶ ἀναγνωρίζεται σὰν μιὰ ὑποκρισία: ἐν τούτοις ὁ κόσμος τὴν ἀπαιτεῖ καὶ τὴν παινεύει· γιατὶ αὐτὸ ποὺ κρύδεται μὲ τὴν ὑποκρισία, ὁ ἐγωϊσμός, εἶναι κάτι τόσο ἀποκρουστικό, ποὺ δὲ θέλουν νὰ τὸ βλέπουν παρ' ὅλο ποὺ ἔξερου, ὅτι ὑπάρχει· ὅπως γιὰ ἀηδιαστικὰ πράγματα θέλουν νὰ ξέρουν πὼς εἶνε τουλάχιστο κρυμμένα μ' ἕνα σκέπασμα.

Ὁ ἐγωϊσμός, ὅπου δὲν τὸν ἐμποδίζει μήτε ἐξωτερικὴ δύναμη, στὴν ὁποία πρέπει νὰ λογαριάσουμε ἐπίσης κάθε φόδο ἀπὸ γήϊνες ἢ ὑπέργειες δυνάμεις, μήτε τὰ ἀγνὰ ἠθικὰ ἐλατήρια, ἀκολουθεῖ ἀπόλυτα τοὺς σκοποὺς του· ἔτσι χωρὶς αὐτὰ τὰ δυὸ ἐμπόδια, ἀνάμεσα στὸ ἀναρίθμητο πλῆθος τῶν ἐγωϊστικῶν ἀτόμων, ὁ «πόλεμος πάντων κατὰ πάντων»θὰ ἦταν στὴν ἠμερησία διάταξη, γιὰ κακὸ ὅλων. Γι' αὐτὸ ὁ στοχαστικὸς λογισμὸς ποὺ ἀνοῖξε ἐπινόησε τὸ κράτος ποὺ, γεννημένο ἀπὸ τὸν ἀμοιδαῖο φόδο ἐμπρὸς στὴν ἀμοιδαία ἀδικία, τρολαδαίνει τὶς καταστρεπτικὲς συνέπειες τοῦ γενικοῦ ἐγωϊσμοῦ, ὅσο μπορεῖ θέδαια μὲ τὸν ἀ ρ ν η τ ι κ ὸ του τρόπο. Μόλις ὅμως οἱ δυὸ αὐτοὶ παράγοντες— ἡ ἐκτερική δύναμη καὶ τὰ ἀγνὰ ἠθικὰ ἐλατήρια — ποὺ ἐναντιώνονται στὸν ἐγωϊσμὸ πάψουν νὰ δροῦν τότε αὐτὸς παρουσιάζεται ἀμέσως μ' ὅλο τὸ τρομαχτικό του μέγεθος, καὶ τὸ θέαμα δὲν εἶναι καθόλου ὡραῖο. Γιὰ νὰ ἐκφράσω χωρὶς μαρκηγορίες τὴ δύναμη τοῦ ἀντιηθικοῦ αὐτοῦ παράγοντα, σκέφτηκα νὰ τὴν παραστήσω μὲ μιὰν εἰκόνα καὶ γι' αὐτὸ προσπάθησα νὰ βρῶ μιὰ ποὶὸ ἐμφαντικὴν ὑπερδολή· κατέληξα λοιπὸν σ' αὐτή: πολλοὶ ἄνθρωποι θὰ ἦσαν ἱκανοὶ νὰ σκοτώσουν ἕναν ἄλλο μόνο καὶ μόνο γιὰ ν' ἀλείψουν μὲ τὸ λίπος του τὰ παπούτσια τους. Μὰ ὕστερα μοῦ γεννήθηκαν ἀμφιδολίες, ἀν αὐτὸ εἶνε πραγματικὰ μιὰ ὑπερδολή. Ὁ ἐ γ ω ϊ σ μ ὸ ς λοιπὸν εἶναι ἡ πρώτη κ' ἡ κυριώτερη, ἂν ὄχι καὶ ἡ μοναδική. δύναμη, ποὺ τὸ ἠ θ ι κ ὸ ἐ λ α τ ή ρ ι ὸ ἔχει νὰ πολεμήσει. Βλέπει ὅμως κανεὶς πὼς τὸ ἠθικὸ ἐλατήριο, γιὰ νὰ τὰ βάλει μ' ἕνα τόσον ἰσχυρὸ ἀντίπαλο, πρέπει νὰ εἶναι κάτι τὸ πραγματικό, κ' ὄχι ἕνα ἐξόπνο σόφισμα ἢ μιὰ ἀπριοριστικὴ σαπουνόφουσκα. Στὸν πόλεμο πρῶτ' ἀπ' ὅλο πρέπει νὰ μάδει ἀνείς ποῦ δρίσκεται ὁ ἐχθρός. Στὸ δικό μας λοιπὸν τὸν ἀγῶνα ὁ ἐ γ ω ϊ σ μ ὸ ς ποὺ ἀποτελεῖ τὴ κύρια δύναμη στὴν παράταξή του. Θ' ἀντιταχθεῖ πρῶτα - πρῶτα στὴν ἀρετὴ τῆς δ ι κ α ι ο σ ύ ν η ς, ποὺ κατὰ τὴ γνώμη μου, εἶναι ἡ πρώτη κ' ἡ καθαυτὸ βασικὴ ἀρετή.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ συχνὰ στὴν ἀρετὴ τῆς φ ι λ α ν θ ω π ί α ς στέκεται ἀντιμέτωπη ἡ κ α κ ο ε β ο υ λ ί α ἢ ἡ ἐ χ θ ρ ο π ά θ ε ια. Γι' αὐτὸ θὰ ἐξετάσουμε τὴν καταγωγὴ της καὶ τὸς διάφορους δαθμούς της. Ἡ κ α κ ο δ ο υ λ ί α στοὺς κατώτερους δαθμοὺς της εἶνε πολὺ συχνή, σχεδὸν συνηθισμένη, καὶ φτάνει εὔκολα στοὺς ἀνώτερους. Ὁ Γκαῖτε ἔχει ἀσφαλῶς δίκαιο ὅταν λέγει, πὼς σ' αὐτὸ τὸν κόσμο ἡ ἀδιαφορία κ' ἡ ἀποστροφὴ εἶνε σὰν στὸ σπίτι τοῦ («Ἐκλεκτικὲς συγγένειες», 1ο μέρος,κεφ.3).Εὐτυχῶς γιὰ μᾶς,ἡ φρό-

'Ο λαϊκὸς ζωγράφος Θεόφιλος. (Ἐυλογραφία τοῦ κ. Νικόλα ἀπὸ τὸ ὡραῖο διδλίο «Ὁ ζωγράφος Θεόφιλος στὸ Ἠλίο» τοῦ κ. Κίτσου Α. Μακρῆ, ποὺ κυκλοφόρησε τελευταῖα).

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 11)

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 11)

χανα στὴν κινηματογραφικὴ σύνθεση. Πάντως ἀναντέρρητο εἶναι τοῦτο : πὼς δὲ θὰ μπορέσει νὰ δεῖ πρόδδο ὁ κινηματογράφος ἀπὸ γράφουν τὰ σενάρια θεατρικοῖ συγγραφεῖς — καὶ μάλιστα ἀπὸ γένατο — κι' ἀπὸ σκηνοθετοῦνε γιατροὶ ἢ δικηγόροι. Ὁ κινηματογράφος χρειάζεται τὸς δικούς του ἀνθρώπους, κάποιους ποὺ θὰ τὸν ποιήσουν καὶ θ' ἀποκτοῦνε σ' αὐτὸν ἀ-σκελετικά.

Κρίσεις γιὰ τὸ «Τραγοῦδι τοῦ χωρισμοῦ» δὲ θὰ κάνουμε. Κρίθηκε ἡ ταινία ὅπως τῆς ἀξίζε μὲ τὰ γέλια καὶ τὰ σοφίσματα τοῦ κοινοῦ, ποὺ μαγνητισμένο ἀπ' τὶς ρεκλάμες τοῦ Σκούρα γέμισε τὶς αἴθουσες τὴν πρώτη μέρα. Συμδουλεύουμε πάντως τοὺς δυὸ πρωταγωνιστὲς νὰ μὴν ξαναντιπαρουσιν τὸ φακὸ γιὰ κάμποσο καιρό, ἂν ἐνδιαφέρονται γιὰ κάποια καλλιτεχνικὴ ἀπόλαυση, καὶ τὸ σκηνοθέτη νὰ γυρίσει γρήγορα στὴν πολιτεία τοῦ, ἂν θέλει τὸ καλὸ τῆς Ἑλλάδας. Κι' ἐλπίζουμε πὼς τὸ ἀμάρτημα αὐτὸ τῆς καθμένης τῆς χώρας μας θ' ἀποσιωπηδεῖ γρήγορα καὶ θὰ κηρυχνηδεῖ.

ΑΛΕΞΗΣ ΣΟΛΜΟΣ

Λαογλογικὰ σημειώματα

Η ΛΑΪΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

ΠΗΓΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΜΠΝΕΥΣΗ ΚΑΙ ΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΩΤΗΡΙΑ

Τοῦ κ. ΚΩΣΤΑ ΜΑΡΙΝΗ

Καθώς εἶναι γνωστὸ οἱ διάφορες τάξεις τοῦ λαοῦ βρίσκουται σὲ ἀλληλοεξάρτηση πάντα ἢ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη. Εἶναι συνδεμένοι μὲ λογῆς λογιῶν δεσμοὺς οἱ ἀγρότες μὲ τοὺς ἐργατικοὺς, μὲ τοὺς ὑπαλλήλους κλπ. Οἱ κάτοικοι τῆς ὑπαίθρου συνολικὰ ἐχουνε πολλὲς δοσολληψίες μὲ τοὺς κατοίκους τῶν ἀστικῶν κέντρων κι αὐτοὶ πάλι, θέλοντας καὶ μή, βρίσκουται σὲ στενὴ συνάφεια μὲ τοὺς πρώτους. "Ετσι δημιουργοῦνται διάφορα χρέη τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸν ἄλλο.

Τὰ χρέη αὐτὰ δὲν εἶναι ὁλικά, ὥστε νὰν τ' ἀπαιτήσει κανεὶς -ἢ κάποιο ἐνδικο μέσο καὶ μὲ τὸ δικαστικὸ κλητήρα. Μὰ δὲν εἶναι κ' ἐξολοκληρωτικὰ ἢ τιποτέ-νια! Οὔτε μπορεῖ νὰν τ' ἀρνηθεῖ ὁ κοθένας,ἔστω κι' ἀν δὲν εἶναι πεπρασμένα σὲ ὁμόλογα ἢ δὲ βρίσκουται καταχωρημένα σε συμδολαιογραφεῖα. Εἶναι ἀνυπολόγιστα π ν ε υ μ α τ ι κ ὰ χρέη.

Τέτοιου εἴδους χρέη ἔχει κάθε κομμάτι τοῦ λαοῦ πρὸς τὸ ἄλλο. Μὰ ὁ τὸ μεγαλύτερος κεφαλαιοῦχος σ' αὐτὸ τὸ «πάρε δῶσε» εἶναι οἱ ἀγροτικοὶ πληθυσμοί. Αὐτὸ βέδαια εἶναι φυσικὸ κ' εὐκολοξήγητο γιὰ μιὰ χώρα, ὅπου ἀκόμα καὶ τώρα ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς ἀποτελεῖ κάτι παραπάνω ἀπὸ 60 % στὸ σύνολο τῶν κατοίκων.

Οἱ ἀγρότες λοιπὸν, κοντὰ στὰ ὁλικὰ -προϊόντα ποὺ μᾶς στέλνουν—ὅλα δηλαδὴ ὅσα πλημμυρίζουνε τὴν ἀγορά, προορισμένα γιὰ τὴ κατανάλωση καὶ τὴ διατροφ- ἀπὸ τὴ -ἔχουν ἀνοίξει κι ἄλλο ἕνα «λαδέειν» μέσα σ' ἀγκωδέτεστα διδλίο τῆς κοινωνικῆς δοσολληψίας: μᾶς ἐρεδιάζουν μὲ ἀμόθητο ποσὸ πνευματικὼν προϊόντων, μὲ τραγοῦδια, πασοδόσεις, παραμύθια, αἰνίγματα, παροιμίες καὶ τὰ παρόμοια ἢ παραπλήσια δημιουργήματα τῆς λαϊκῆς φαντασίας καθὼς καὶ τὰ προϊόντα τῆς λαϊκῆς τέχνης.

Σὲ κάθε τέτοιο μημείο τοῦ λόγου τῆς τέχνης ποὺ ἐπλάσε ἢ δημιουργικὴ δύναμη τοῦ λαοῦ μας, -οῦμε κάτι σημαντικὸ καὶ σπουδαῖο, ἕναν καθοδηγητικὸ κανόνα, ποὺ ἂν τὸν ἀκολουθήσουμε θὰ χοῦμε τὸ θετικὸ κέρδος ὅτι θὰ εἴμαστε ἑναρμονισμένοι μὲ τὸ ἐθνικὸ σύνολο καὶ θὰ βροῦμε βάση ταιριαστὴ κι ἀτράνταχτη γιὰ κάποια νέα δημιουργία — μιὰ δημιουννία δική μας! Μὰ γιὰ νὰ ναι ἡ δημιουργία μας πλέρια πρέπει νὰ χουμε ὀν' ὄψη ὅσο τὸ δυνατὸ περισσότερα ἀπὸ τὰ σχετικὰ προϊόντα τοῦ λαοῦ μας. "Ετσι μόνο θὰ μπορέσουμε νὰ τὰ ἐχτιμήσουμε καὶ τοῦτα, ὅπως καὶ τὰ ὁλικὰ προϊόντα ποὺ μᾶς στέλνουν.

Μ' ἄλλα λόγια εἶναι ἀνάγκη νὰν τὰ εἰδοῦμε κι αὐτά, νὰν τὰ ψηλαφήσουμε μὲ τὸ μάτι καὶ μὲ τὸ χέρι. Νὰκούσουμε κιόλας ἐκεῖνα, ποὺ μπορεῖ νὰ ζυγιστοῦνε μὲ τάφτί μας. Μὰ νὰν τὰκούσουμε καὶ νὰν τὰ εἰδοῦμε ὅλα συνολικὰ βέδαια. "Ετσι θὰ μπορέσουμε νὰ κάνουμε καλὴ ἐχτίμηση καὶ δὲ θὰ πέσουμε δξω στοὺς ὑπολογισμοὺς μας. Καὶ τὸ πιὸ σπουδαῖο: Θὰ καθοδηγηθοῦμε γιὰ νὰ ἐξακολουθήσουμε καὶ μεῖς τὴ δημιουργία — πάνου στὶς ἴδιες γραμμὲς στηριγμένη! Καὶ εἶναι ἀπαραίτητο νὰ γίνει ἔτσι, γιατὶ καθὼς εἶναι γνωστὸ τὸν κατοπινὼν ἢ δημιουργία. πού εἶναι στηριγμένη σὲ ὅμοιες γενικὲς γραμμὲς μὲ τὴ δημιουργία τῶν παλαιοτέρων, ἀποτελεῖ τὸ ἀδιάψευστο τεκμήριο γιὰ τὴν ἀδιάκοπη διαδοχικὴ συνοχὴ τοῦ ἔθνους κι' ἀπόδειξη ὅτι σὲ μᾶς τοὺς νεότερους κληρονομήθηκαν τὰ ψυχικὰ προτερήματα τῶν προγονικῶν γενεῶν μας.

Καὶ καταλαδαίνει ὁ κοθένας ὅτι μόνο ἢ συνολικὴ ἐχτίμηση καὶ ἢ γνώση τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων μὰν ὅλα εἶναι τὸ μέσο γιὰ νὰ δαδίσουμε στὸ δρόμο μιᾶς δημιουργίας ἀνάλογης μὲ τὰ ζηλευτὰ πρότυπα, ποὺ σώθηκαν ἀπὸ τὴ δημιουργία τῶν περασμένων αἰώνων. Μὲ τὸ ἔργο τοῦτο τοῦ λαοῦ μας μπροστὰ στὰ μάτια θὰ εἴμαστε σὲ θέση νὰ ἐξχωρίσουμε ἀνάμεσα στὶς λεπτομέρειες καὶ στὶς ποικιλίες τῆς γενικὲς γραμμὲς, ποὺ βασίζει σὲ δάφτες τὰ πνευματικὰ του δημιουργήματα ὁ λαός μας.

Γ. ΖΟΓΓΟΛΟΠΟΥΛΟΥ : «Χάλκινο κεφάλι»

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 9)

Β. ΡΩΤΑ

Τὸ τραγοῦδι τοῦ ἄλλου

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΕΝΟ ΦΥΛΛΟ)

ΚΑ'.

Κι ἀπ' αὐτὰ θὰ νιώσουμε ὅτι τὸ δημιουργικὸ ἔνστιχτο, ποὺ κατεῦθυνε τὴ λαϊκὴ ἐμπνοὴ καὶ τὴ φαντασία, δὲν εἶναι καθόλου κατώτερο ἀπὸ τὶς ἀνάλογες δημιουργικὲς προσπάθειες πραγματικῶν καλλιτεχνῶν ἢ ἐπιστημόνων. Εἶναι ἰσάξιο καὶ ὑπεράξιο ἀκόμα πρὸς τὸ συνειδητὸ γοῦστο τοῦ ἐπιστήμονα τεχνίτη. Κατὶ ἀνάλογο δηλαδὴ συμδαίνει καὶ δῶ μὲ κεῖνο ποὺ παρατηροῦμε στὸν ἀγράμματο λαϊκὸ τόπο: δὲν κάνει ποτὲ του γραμματικὸ ἢ συνταχτικὸ λάθος. Μόνα ποὺ δὲν ξαίρει νὰ καθορίσει τὰ καθέκαστα μὲ τοὺς ἐπιστημονικούς τους ὅρους, δὲν ξαίρει δηλαδὴ νὰ δεδαιώσει τί ναι τόνα καὶ τί ναι τάλλο.

Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ λαϊκὰ δημιουργήματα ἔχουνε τέτοια σημαντικὴ σπουδαιότητα καὶ τόσο βασικὴ ἀξία καὶ μᾶς εἶναι καὶ γ ν ω ρ ι μ α, γιαυτὸ μιὰ συγκέντρωσή τους γιὰ μελέτη μποροῦσε νὰπο τελέσει τὸ σίγουρο καθοδηγητικὸ κανόνα γιὰ τοὺς νέους κυρίως, τὴν ἀστείρευτη πηγὴ ἀπ' ὅπου θ' ἀντλοῦνε ἄφθονα στοιχεῖα γιὰ τὰ καλλιτεχνικὰ τους δημιουργήματα, τὸ θεμέλιο, ποὺ θὰ βασίσουνε τὶς πρῶτες τους μ ε λ έ τ ε ς κι ἀπ' ὅπου θὰ ξεπηδήσουν οἱ ἀρχικές σ π ο υ δ έ ς τους - τὸ πρόξυμι γιὰ τὰ ἔργα, ποὺ θὰ σημαδέψουνε τὸν αἰώνα μας καὶ θὰ μείνουνε στοὺς αἰώνες!...**

⁂

**Γιὰ νὰ βαδίζουμε καὶ μεῖς οἱ τωρινοὶ στὰ ἴδια δημιουργικὰ μονοπάτια, ὅπου καὶ οἱ ὁδηγητὲς τῶν προγονικῶν γενεῶν μας, ἀκόμα καὶ γιὰ νὰ δείξουμε πὼς δὲν ἐστείρεψε στὸν καιρὸ μας ἡ δημιουργικὴ

ΕΚΕΙΝΟΙ ΠΟΥ ΠΡΟΗΓΗΘΗΚΑΝ

Η ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΜΑΣ ΓΛΩΣΣΑ

ΤΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ ΠΟΛΥΛΑ

('Ο Πολυλᾶς γεννήθηκε στὴν Κέρκυρα πέρυσι ἴσως ἀντιπάλων, ὡς εἶναι γνωστόν, ὅτι τὸ ἀχρεῖον ὅσον καὶ καλόν, ἀπεῖρας βαθμολογεῖται' καὶ ἐὰν ποτὲ συνέβη εἰς τόσον. Ἀδοξον πάλην νὰ κατεδῇ ἀληθὴς εὐφυΐα, νομίζομεν ὅτι τοῦτο ἔγινε χάριν εἰρωνείας, διὰ νὰ δοκιμασθῇ τῶν φιλολόγων δικαστῶν ἡ ἐιμπειρία.

Ἐὰν αἱ σκέψεις μας εἶναι ὀρθαί, αὐταὶ ἀριμόλων ἀκριβῶς εἰς τὴν Ἐκθεσιν τοῦ περυσινοῦ ποιητικοῦ ἀγῶνος καὶ ἰδίως εἰς τὴν περὶ αὐτοῦ Ἔκθεσιν τῆς Ἐπιτροπῆς. Περὶ αὐτῆς ἐπραγματεύθη ὁ κ. Κωστῆς Παλαμᾶς καὶ θὰ ἐθεωρούσαμεν τὸ θέμα ἐξαντλημένον, ἐὰν ὁ εὐφυὴς κριτικὸς εἶχε ἐξετάσῃ μερικότερα καὶ πρακτικώτερα καὶ τὴν κρίσιν τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τὴν περὶ ποιητικῆς γλώσσης θεωρίαν της' καὶ ταῦτα ἰδίως θ' ἀποτελέσουν τὸ θέμα τῆς προκειμένης διατριβῆς.

Ἀπὸ τὰς δεκαπτερεὶς σελίδας τῆς ἐκθέσεως, αἱ δέκα κακοεξοδεύονται εἰς σκέψεις καὶ παράπονα περὶ τῆς ποιητικῆς στειρότητος τῆς ἐποχῆς μας, εἰς ἐξέτασιν περὶ τῶν ἀρμοτεπομένων ποιημάτων, εἰς θερμοτάτην περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος συζήτησιν, καὶ εἰς φιλαργύρους συμβουλὰς πρὸς τοὺς νέους ποιητὰς μας,, περὶ δὲ τοῦ κυρίου θέματος, περὶ τῆς ἀξίας τῶν δύο συλλογῶν, τῆς ἐπαινουμένης καὶ τῆς βραβευομένης, ὀλίγα, ὡς φαίνεται, ἐσκέφθησαν, καὶ ὀλιγώτερα ἔγραψαν οἱ ἀγωνοδίκαι. Ἐρωτῶμεν μὲ ἀπορίαν πρὸς τί ὁ γενικὸς χαρακτηρισμὸς στιχουργημάτων, τὰ ὁποῖα ὁ εἰσηγητὴς, φανταζόμενος ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ εἶχε τὴν «ἐποχρέωσιν νὰ κενώσῃ τὸ ποτήριον μέχρι ἰυθμένος». Ἐλαβε τὴν κόπον νὰ ἀναγνώσῃ ὅλα, διὰ νὰ τ' ἀπορρίψῃ κατόπιν; Ἐπαινετὴ τῷ ὄντι ἡ ἄκρα εὐσυνειδησία τοῦ εἰσηγητοῦ, ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι κατασκευάσματα τὰ ὁποῖα ἡ Κ ο ύ μ έ ν η Κ α ρ δ ι ά, οἱ Ἀ σ τ έ ρ ες καὶ οἱ Ἐ λ ε ύ θ ε ρ ο ι σ τ ί χ οι δὲν πρόδιδουν τὴν ποιότητά των καὶ κρίνονται ἀπὸ τὰς πρώτας γραμμάς, ὥστε δὲν ἀξίζουν τὴν τιμὴν τῆς ἀναγνώσεως, πολὺ δὲ δλιγώτερον σοβαρᾶς συζητήσεως. Ἀλλὰ ὁ Εἰσηγητὴς ἴσως εἰς τὴν σκιογραφίαν τῶν ἀπορριπτομένων ποιημάτων, καὶ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ἀνάλυσιν καὶ κρίσιν τεσσάρων Συλλογῶν δὲν ἤθελε ν' ἀφήσῃ τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν κριτικὴν του μέθοδον καὶ τὴν καλαισθησίαν του, καὶ τοῦτο μᾶς δίδει ἀφορμὴν νὰ κάμωμεν ὀλίγα σχόλια.

Εἰς τὴν «Καθμένην Καρδιὰν» οἱ ἀγωνοδίκαι τοῦ 1890 ἄλλο δὲν ηὗραν ἢ «μονοτονίαν, κοινοὺς τύπους καὶ ἀνιαρὰν πεζολογίαν», καὶ ὅμως τὴν ἄρησιν αὐτῆς τῆς ποιήσεως δὲν ἐθεώρησαν ἀσυμβίβαστον «μὲ ποιητικὰ προσόντα ἀναμφισβήτητα». Τὴν κρίσιν ταύτην ἐπικυρώνει ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ 1891 καὶ νομίζει καθήκόν της νὰ μὴ ἀποκρύψῃ εἰς τὸ φιλολογικὸν κοινὸν, «ἐνα Σονέττο, ὡς κρέττον, ἀρτιώτερον καὶ ἀκραιφνὲς βάρος μίαν ἀπονέον», εἰς τὸ ὁποῖον ἀναγιγνώσκονται οἱ ἑξῆς στίχοι:

Δεχθῆτε ποτὲ σήμερον ποὺ σᾶς
(ἀφιερώνω
ἀπ' τῆς ζωῆς τὰ θάσσανα καϋμένα
(τὴν καρδιά μου

Σύνταξις : δεχθῆτε τὴν καρδιά μου, ποὺ σᾶς ἀφιερώνω. καϋμένη ἀπὸ τὰ θάσσανα τῆς ζωῆς = 1, 2, 3, 5, 7, 6, 4,
καὶ

μὲ τὴν πνοὴ του πρόφθασε τὸ μαῦρο
(πεπρωμένο.

Καὶ αὐτὸ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν Εἰσηγητὴν κ a λ ὸ ν π o ι η μ ἀ τ ι o ν καὶ δημοσιεύεται πρὸς κοινὴν ἀπόλαυσιν.

Περὶ τὸν Ἀ σ τ έ ρ ω ν πραγματεύεται ὁ ἀκούραστος εἰσηγητὴς διὰ τὴν Ἑλληνικὴ φυλή, ἡ μικρὰ καὶ διασκορπισμένη, ἡ ἀδιάπλαστος κοινωνικὸς καὶ ἐθνικὸς ἀκατάρτιστος, ἐκατόρθωσεν ὅ,τι εἰς μεγάλα ἔθνη, ἰσχυρὰς ὡργανωμένα καὶ καθ' ὅλα προσδιεωμένα. Ἐκατορθώθη μόνον κατόπιν πολλῶν δοκιμῶν, κατόπιν πολλῶν περιόδων ἐπιμόνου πνευματικῆς ἐργασίας. Κατὰ τὴν παρήγορον πεποίθησιν τῶν πολλῶν, ἡ Ἑλλας, κακότυχη εἰς ὅλα τὰ ἄλλα, ἐκαλοτύχησεν εἰς τοῦτο, εἰς τὸ μικρὸν χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τὴν ἀναγέννησίν της, ἔκαμε θαῦμα μοναδικὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ, νὰ τελειοποιήσῃ τὸ ὄργανον τῆς διανοίας εἰς βαθμόν, ὅπου δὲν ἔφθασεν ἄλλο ἔθνος κανένα. Γνωρίζομεν ὅτι τοῦτο πιστεύεται ἀπὸ πολλοὺς, ἀλλὰ τῶρα πρώτην φορὰν τὸ ἀκούομεν νὰ ἐκσπουζίζεται ἀποτόμως καὶ ἀποφασιστικῶς· «ἡ ὡραία», γράφουν οἱ ἀγωνοδίκαι τοῦ 1891, «ἡ εὐπλαστος, ἡ μελῳδική, ἡ ρυθμιζομένη ὑπὸ τοῦ ἀκουαφνοῦς Ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἡ γλῶσσα, ἤτις δι' αὐτὴν ἐκείνην τὴν ρευστότητα, ἣν κατηγοροῦσιν αὐτῆς, ὅσοι δὲν θέλουσιν ἢ δὲν δύνανται νὰ τὴν μεταχειρισθῶσιν, ἀποθαίνει εἰς χείρας καλλιτέχνου ἢ κ o μ ψ o τ ἀ τ η καὶ ὡραιοτάτη τῶν σημερινῶν γλωσσῶν»

Συγκαταριθμούσεθα μὲ τοὺς ὀλίγους, οἱ ὁποῖοι δὲν κυριεύονται ἀπὸ τοιαύτην ἀτυχῆ ἀποψίαν· ἔχομεν τὸ θάρρος νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι διὰ λόγους ἱστορικοὺς, τὴν κοινωνικήν μας ἀνάπλασιν καὶ τὴν διανοητικήν μας ἀνατροφὴν ἐμπόδισαν καὶ ἐμποδίζουν ἀκόμη προσκόμματα πολὺ σπουδαιότερα ἀπ' ὅσα παρουσιάσθησαν εἰς ἄλλα ἔθνη· τοῦτο θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἀποδείξωμεν εἰς ἄλλην πραγματείαν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἐξετασθῇ ἡ γένεσις καὶ ὁ σχηματισμὸς τῆς ἐπισήμου σημερινῆς γλώσσης καὶ τῆς γραπτῆς ἐν γένει., καὶ κατὰ πόσον αὐτὴ ἡ χαρακτηριζομένη καθαρεύουσα, ἐφθασε νὰ τροποποιήσῃ καὶ εἰς τὸ στόμα αὐτῶν τῶν κατωτέρων κοινωνικῶν τάξεων, τοὺς τύπους καὶ τὰ λεκτικὰ τῆς ἐθνικῆς γλώσσης, καὶ ἄν κατώρθωσε τὰ ἀκατάρθωτα, νὰ διαταράξῃ πραγματικὸς τὸν ἐσωτερικὸν ὀργανισμόν, ἢ ὁποῖος ταυτίζεται μὲ τὴν ὑφαρκτῆρα καὶ μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἔθνους. Εἰς τὴν προκειμένην βεβαίως, ἀρκούμεθα νὰ ρίψωμεν ἔνα ἐλέγχα εἰς τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς κοινῶς γραφομένης, καθ' ὅσον αὐτὴ ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ ὀνομάζεται γλῶσσα φιλολογική· θὰ εἴμεθα δὲ ἐὐτυχεῖς ἐὰν δυνηθῶμεν νὰ κόψωμεν ὀλίγας ρίζας ἀπὸ παλαιὸς προλήψεις, νὰ κλονίσωμεν πλάνην, ἡ ὁποία πρέπει νὰ πέσῃ διὰ νὰ τελειωφορήσῃ ἄλλη μέθοδος ἀληθεστέρα καὶ πρακτικωτέρα, εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς γλώσσης.

⁂

Δύο ἀπαιτοῦνται προσόντα εἰς τὴν φιλολογικὴν γλῶσσαν' νὰ εἶναι κανονική, δηλαδὴ, γραμματικῶς ὡρισμένη, καὶ νὰ εἶναι νοητὴ εἰς τὴν ὁλομέλειαν τοῦ ἔθνους· ἡ Ἑλλὰς καὶ τῶν δύο τούτων συστατικῶν, εἶναι γνώρισμα σφαδρορότητος ἡ Ἑλληνικὴ τοῦ ἔνὸς ἢ τοῦ ἄλλου, τὴν καθιστάνει ἀνίκανον νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν προορισμόν της, νὰ ἑξημερώσῃ καὶ τὸν φατισμὸν τῆς κοινωνίας· ἀκανόνιστος δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ οὔτε εἰς ἀκριβῆ νοημάτων παράστασιν, οὔτε εἰς ζωηρὰν αἰσθημάτων ἔκφρασιν· διάφορος πολὺ ἀπὸ τὴν κοινὸς ὁμιλουμένην, δὲν ἀποτείνεται εἰς τὴν καρδίαν, εἰς τὴν ἀντίληψιν καὶ εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ λαοῦ, καὶ πλὴν δὲν βρίσκουμε τὰ μεταδίδῃ γνώσεις καὶ ἰδέας.

Ἡ καθαρεύουσα εἶναι ἀληθὴς κανονική, εἶναι ἀληθὴς νοητὴ εἰς τὴν πλειονότητα τοῦλάχιστον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ;

Εἰς τὴν ἀπορίαν ταύτην, ἡ ὁποία ἀπὸ κίμησον καιρὸν ἐγενήθη εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἔθνους, πρόχειρον ἔχουν τὴν ἀπάντησιν πολλοὶ τῶν λογίων· τὴν εὐρίσκουεν διατυπωμένην ἀπὸ τοὺς ἀγωνοδίκας τοῦ 1891: «Τὶς δύναται», λέγουν, «σπουδαίως νὰ ἰσχυρισθῇ καὶ νὰ ἀποδείξῃ σήμερον, ὅτε ἐν Ἀθήναις μόνον δέκα περίπου χιλιάδες καθημερινῶν ἐφημερίδων ἀναγιγνώσκονται· καθ' ἑκάστην ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅτι ἡ γραφομένη καθαρεύουσα δὲν ἐννοεῖται ὑπὸ τῶν πολλῶν;»

Ἀδυσώπητοι τοὺς ἀγωνοδίκας, δὲν πιστεύομεν ὅτι σπουδαίως θεωροῦμεν τὴν ἐφημερογραφίαν μας τὸπον γλώσσης φιλολογικῆς· προτιμότερον νὰ μεταφέρωμεν τὴν μελέτην εἰς ἔδαφος σχετικῶς ὀφηλότερον, νὰ ἐξετάσωμεν τὸν χαρακτῆρα τῆς καθαρευούσης εἰς τὰ πρότυπα αὐτῆς, ὅσα μᾶς προβάλλουν οἱ ἀγωνοδίκαι, καὶ εἰς ἄλλα, τὰ ὁποῖα δικαίως κατέχουν ἰσην μὲ αὐτὰ καὶ ἀνωτέραν ἴσως θέσιν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα. Ὡς τοιαῦτα ἐείγματα σημειώνονται εἰς τὴν ἔκθεσιν τρία ἀπομνήματα τοῦ Ζαλοκώστα, τοῦ Καρασούτσα καὶ τοῦ Α. Ραγκαβῆ.

Τοῦ Ζαλοκώστα :

Ὅπου ὑπῆρχε σκοπιά, ὅπου παρ
(ὄδων πόρω
σκοποὶ φυλάττουν ἀφανῶς, ἀνοιμῶν
(ἐργάται
εἰς τὴν φυλλίνν των στρωμνὴν
(κοιμᾶνται ὁπλοφόροι
ὁ Φῶτος ἔνατος αὐτῶν ἀνάμεσα
(κοιμᾶται

Εἰς τὴν Εὐώνυμον πλευρὰν ἀνάκεται
(ἐπὶ κλίνης
ἀλλὰ δὲν εἶναι σκυθρωπαὶ αἱ συν
(εχεῖς ὀφρῦς τοῦ
ὕπνος τὸν εὗρεν εἰς στιγμὴν ἀγρίας
(εὐφροσύνης
κ' ἐγράφη κ' ἔμειναν ἐντὸς ἡ χλοεὶν
(ἑῆς ψυχῆς τοῦ

Σχεδὸν γελᾶ· δὲν εἶν' αὐτὴ ἡ ὄψις
(τοῦ ἡ πρωὶ
σύννους καὶ κρύπτουσα τοῦ νοῦ κοῦ
(τῆς ψυχῆς τὰ βάθη
Γελᾶ... καὶ ὅμως δέξλυκτὰ σπεικ
(νίζει πάντα
Οὔτω φωρᾶται ἡ ψυχή, ὅταν ἡ σάρ
(ὁπνόστη

Κανονικὴ δὲν εἶναι γλῶσσα, εἰς τὴν ὁποίαν μὲ τὴν ἀρχαίαν σύνταξιν ἔχομεν πλάγυι πλάγυι τὴν νεωτεραν' εἴς τὴν στρωμνὴν καὶ ἐπὶ τὴν κλίνης, αὐτῶν ἀνάμεσα καὶ ἐκτὸς οὔτε νοητὰ εἰς πολλοὺς τῶν π α ρ ὁ δ ω ν π ο ρ ο ι, στρωμνὴ, ἀνάκεται, εὐώνυμον, χλεῦη, φωρᾶται, ὀπνόττει, διὰ νὰ μὴ ἀκριβολογήσωμεν περισσότερον.

Τοῦ Α. Ραγκαβῆ:

Ἡ ἔκτασις τοῦ ἀχανοῦς
Αἰγαίου ἐκοιμᾶτο,
κι' ἔθλεπες δύο οὐρανούς,
ὁ εἷς ἦν ἄνω κυανοῦς
γλαυκὸς ὁ ἄλλος κάτω.

Αἱ διαλείπουσαι ποσαὶ
τοῦ ἔαρος ἐκόμισαν
ἀμφίδικοι καὶ ἀραιαὶ
μακρὰν δ' ἐρχίνοντο σκιαὶ
αἱ κορυφαὶ τῶν νήσων.

Εἰς πέντε ἑκατομμύρια ἑλληνόφωνων λαῶν, πόσοι ἄνθρωποι, ἄκουσαν ποτὲ τὰς λέξεις : α χ α ν έ ς, κ α ν o ῦ ν, δ ι α λ ε ί π o υ σ αι; Ἀλλὰ καὶ ὅσοι τὰς ἔννοοῦν, δὲν θὰ εὕρουν, μὲ τοὺς ἀγωνοδίκας, ἀμήμητον τὴν ποιητικὴν παράστασιν ἐκεῖνο τὸ ἀχανὲς, κακῶς ἀρμόζοντας πέλαγος νησοδόλλτον, ὅσο κανένα ἀπὸ τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου' ἐκεῖνο τὸ κυάνεος εἰκονίζει τὸν λοφώδη θόρεον, ὄχι ποτὲ τὸν γλαυκὸν ὀρίζοντα τῆς Ἑλλάδος· οἱ ποσαὶ διαλείπουσαι, ἀμφίδικοι, ὁσοσαί, εἰς μίαν παντάπασιν στροφὴν, ἀποτελοῦν ψευδοτάτην ταυτολογίαν. Καὶ τί νὰ εἴπῃ τις περὶ τῆς μετρικῆς μεθόδου; Ἂς τὸ παρατηρήσωμεν τώρα μίαν φορὰν διὰ πάντοτε· ἡ χασμωδία, ὁ ἀπὸ εἰς ὅλας τὰς στιχουργίας τοῦ κόσμου, ἀρχαίας καὶ νεωτέρας, συγχωρεῖται ὡς ἐξαίρεσις, εἰς ὅλα τὰ ποιήματα τοῦ Α. Ραγκαβῆ καὶ τὴν καθαρολόγου σχολῆς, θεωρεῖται συστατικὸν μελῳδίας· Λ. χ., εἰς τοὺς δέκα μνημονευομένους στίχους ἔχομεν συναντήσεις (ἀντιστοιχίας κατὰ Διονύσιον Ἀλ.) δύο καὶ τρεῖς συγχωρεῖται φωνηέντων, ε, ου, ε (στ. 2), ι, ο, ου (στ. 3), ου, ε, α (στ. 7)

Τοῦ Καρασούτσα:

Ὦ ματαιότης τῶν ἐπιγείων!
Ἡ ποιμὴ αὐτὴ τῶν μεγαλείων,
ὡς μία Νείλου πλημμύρα πᾶσα,
ἡ ἀναδᾶσα καὶ καταδᾶσα,
ὡς μία Νείλου πλημμύρα ἦτον
ὅλ' ἡ ποιμὴ τοῦ.

Τοιοῦτους στίχους ἡ ἐπιτροπὴ ἀναγράφει ὡς θαυμασίους, διότι, ἴσως, εἰς αὐτοὺς θλέπει τὸν ἐξαισιωτερον τῆς καθαρευούσης τόπον, τὸ ὡ ρ α ῖ o ν, τὸ ε ὔ χ ρ o υ ν, τὸ ε ὐ π λ α σ τ o ν, τὸ μ ε λ ῳ δ ι κ ὸ ν.

⁂

Προχωροῦμεν μὲ ὅλην τὴν εἰλικρίνειαν φιλαλήθους κριτικῆς· θὰ ἀπόμωμεν ὡς θέμα μελέτης ὁ στίχους τοῦ Καρασούτσα, ἀλλ' ὁ ἐκλεκτότερον ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ καθαρεύουσα. Ὁ Διονύσιος Πλοκ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 11)

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΑΛΛΟΥ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 1)

σάν ν' ἀλαλοῦνε πουλιὰ σιγανά, σάν νερὰ νὰ φλοισζίζουν,
σάν ν' ἀνασαίνουν μωρὰ κοιμισμένα σὲ κόρφους μαννάδων.
Τί ρεβερέτζες ἀγνές, τί καλὴ κοινωνία, τί τρόποι!
Πόσο ζηλεύει τὸ βάρβαρο πνέμα· ἐσὺ αὐτὴ τὴν ἀγνότη,
πόσο ποθεῖ νὰ χορέψει, νὰ παίξει μὲ τέτοια παρέα!
Μά 'ναι — σάν πνέμα τοῦ Ἄδαμ — πονηρὸ καὶ γεμᾶτο ἁμαρτία.
Νοιώθει τὴ γύμνια καὶ ντρέπεται, κρύβεται κι' ὅσο θαμαζεῖ
τόσο στενάζει ἀπ' τὴ ζήλεια του. Τέλος καλόβολη ἡ νύχτα,
πιάνει μὲ χέρι ἀπαλὸ, τὸ τυλίγει στὰ γένια του γέρου,
κλείνει τὰ μάτια του μ' ἕνα φιλὶ καὶ γλυκὰ τὸ κοιμίζει.

(Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ)

Ζὰν Μορεὰς

ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μετάφραση Ν. Ἀνδρικόπουλου

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ)

IX
ΚΟΛΩΝΟΣ

Πατάω τὸ ἱερὸ Ἔδαφος τοῦ Κολωνοῦ, ποὺ σ' εἶδε νὰ γεννιέσαι, Σοφοκλῆ.

«...Ἐκεῖ, τὸ μελῳδικὸ ἀηδόνι τραγουδάει μέσα στὶς δροσερές μικρὲς κοιλιΐδες, μέσα στοὺς κισσούς, προφυλαγμένο ἀπ' τὸν ἥλιο καὶ τὸν ἀέρα.

"Ἐκεῖ, κάτω ἀπὸ τὴν οὐράνια δροσιά, ἀνοίγουν ἀκατάπαυστα ἀρχαῖα καὶ θεῖα στέμματα τὰ κύματα τοῦ Κηφισοῦ, ἀκόμητα καὶ πάντα τρέχοντα, γονιμοποιῶν γοργὰ αὐτὴ τὴν εὐρύστερνη γῆ, ποὺ οἱ Μοῦσες καὶ ἡ Ἀφροδίτη τόσο ἀγαποῦν..

Σ' αὐτὴ τὴ γῆ φυτρώνει ἕνα δέντρο, φυτρώνει μόνο τὸν.. Ἐνεὰ· ἡ ἐλιά μὲ τὸ γαλαζωπὸ φύλλωμα...»

⁂

'Εδῶ, ὁ τυφλὸς θασιλιᾶς, ὁ Οἰδίποδας, σταμάτησε τὰ θήματά του. 'Η ψυχή του ἔσκυβε κάτω ἀπὸ τὸ βάρος πολυφάρμακων κακῶν' εἶχε κάμει ἕνα δρόμο πολὺ μακρὺν γιὰ τὴν ἡλικία του. Κάθησε πάνω σὲ μιὰ πέτρα, ἀχῶ λεία (ὁμοια, θέβαια, μ' αὐτὴ ποὺ θλέπω κοντὰ στὰ δέντρα, στὴν ὄχτη τοῦ Κηφισοῦ), σ' ἕνα μέρος σεβαστό, τραχύ, ποὺ τὸ κατεῖχαν οἱ τρομερὲς θεαινες, κόρες τῆς Γῆς καὶ τῆς Νύχτας, οἱ Εὐμενίδες.

Κάποιοι λέγοι, κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς, τοῦ μίλησαν ἔτσι:

«"Αλλοίμονο, ἀλλοίμονο... γεννήθηκες μὲ τυφλὰ μάτια, ὦ δυστυχισμένε γέρο; 'Αλλὰ ὅσο τὸ μπορῶ, δὲ θὰ χειροτερέψει πιὸ πολὺ τὸ ρυζικό σου. Στάσου, στάσου!.. μὴν μπεῖς στὸ χλοερὸ αὐτὸ δάσος, τὸ γεμάτο σιγή! 'Απόφευγε τὸ μέρος, ὅπου τὸ νερὸ καὶ τὸ μέλι ἀνακατώνονται μέσα σ' ἕνα ποτῆρι... Φύγε, δυστυχισμένε... Τί!.. Τὸ διάστημα κρατάει τὰ λόγια μου;... 'Ακοῦς, ὦ πολυπονεμένε φυγάδα; "Αν πρέπει ν' ἀπαντήσεις κάτι, κάμε το, ὅταν θὰ εἶσαι μακρυὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ μέρη' ἀλλὰ πρίν, σώπα!..»

«Ὦ, κόρη μου, ποῦ θὰ καταστελάξει ἡ σκέψη!..» ἀναστενάζει ὁ Οἰδίποδας.

«Ὦ, πατέρα, ἄς ἀκολουθήσουμε τὴ συνήθεια καὶ τὴν ἀνάγκη», ἀπαντοῦσεν ἡ ὡραία Ἀντιγόνη.

⁂

Μοῦσες, κόρες τοῦ Οὐρανοῦ' μελαχρινὲς Χάριτες, Εὐφροσύνη, Θάλεια, γελαστὴ 'Αγλαΐα' σύ, Ἀπόλλων μὲ τὴ χρυσῆ λύρα : ἂν ἀπὸ τὰ παιδικά μου χρόνια σᾶς ὑπηρέτησα πιστά, δῶστε στὰ μάτια μου μιὰ δύναμη ποὺ νὰ μ' κάνει νὰ βλέπω (γιατὶ δὲν ἔπαψε νὰ εἶναι ὀρθιο σ' αὐτὰ τὰ μέρη) τὸ σκοτεινὸ Ἱερὸ ἀπὸ δάφνες τῶν ἀδελφῶν Εὐμενίδων.

"Ὦ Μοῦσες, ὦ Χάριτες, ὦ Ἀπόλλων, κάντε τὴν ἀκοή μου πιὸ δέξεῖα κι' ἀπὸ τοῦ τυφλοπόντικα, γιὰ νὰ μπορέσω ν' ἀκούσω (γιατὶ ἠχοῦν πάντα, πάνω στὶς ὄχτες αὐτές, ποὺ ὁ αἰθέρας ριγᾶ) τὰ λόγια τοῦ 'Αγγέλου :

«...'Η φωνὴ κάποιου τὸν καλεῖ ξαφνικά, σὲ τρόπο ποὺ νὰ σηκωθοῦν ἀπ' τὸ φόβο τὰ μαλλιὰ ὅλων μας. Γιατὶ εἴν' ἕνας θεός, αὐτὸς ποὺ τὸν φωνιζεῖ συχνά : «"Ω, σὺ Οἰδίποδα, γιατὶ ν' ἀναβάλλεις; 'Απὸ τόσον καιρὸ τώρα ἀνυπομονεῖς!...»

X
ΛΑΤΡΕΙΑ '

Πάνω σ' ἕναν κυματόδαρτο θράχο ὀρθώνεται ἕνα μικρὸ ἐκκλησάκι, ἀφιερωμένο στὴ μνήμη τοῦ 'Αγίου Γεωργίου. Εἶναι καθαρὸ καὶ ζωσμένο μὲ λουλούδια' μπροστὰ στὴν πόρτα ἕνα χοντροκομωμένο τραπέζι ὑποβαστάζει ἕνα πολὺ δίσκο γεμάτον ἀπὸ φιλὰ κεριά, ἄλλα ἄσπρα κι' ἄλλα κίτρινα. Περιμένουν τὸν ὁδοιπόρο τοῦ εὐσεβοῦς ἀνθρώπου. 'Εγὼ ἤμουνα ὁ εὐσεβής, ἐκείνη τὴν ἡμέρα, κι' ἄναψα μὲ συγκίνησι τὸ φτενὸ κερί μπροστὰ στὴ φρεσκοθαμμένην εἰκόνα, τοῦ μεγάλου "Α-Γιώργη.

Κι' ἐξάλλου, ὁ καθαλλάρης "Α-γιωργος εἶναι ἴσως ὁ ἀλγοῦθαμαστὴς Κάστορας. Τί! οἱ φτωχοὶ "Α-γιοι, μετριόφρονες καὶ χαριτωμένοι τοῦ ὀρθόδοξου ἑορτολόγιου, μπορεῖ ποτὲ νὰ εἶχαν διανοηθεῖ τὴν καταστροφὴ τῶν ἡρώων καὶ ἡμιθέων τῆς ἀρχαίας θρησκείας;..

"Ἐσύ, γεροθαρκάρη τῆς Φολημερίας ἀκτῆς, ἀφίερωσε στὸν "Αγιο τὰ σύνεργά σου : τὸ καλὰ κυρτωμένο ἀγκίστρι σου, τὰ μακρυὰ σου καλάμκια, τὰ καλάμια σου, τὸ κουπί σου — μαστίγιο τῆς βάρκας—τὸ μεγάλο σου δίχτυ, μὲ τὰ μολύβια του, τὰ καλοπλεγμένα πανέρια, μιὰν ἄγκυρα, τὸ φελλό σου, τὸ σταλίκι σου... ἀφιέρωσε του τα ὅλα κι' ἄλλα πολλὰ ἀκόμα, γιὰ νὰ εὐλογᾶτε τὰ δίχτυα σου, ὅπως καὶ σένα.

Καὶ σύ, καλέ μου ἄνθρωπε, χωριάτη ἀπὸ τὰ Πατήσια, ἀφιέρωσε καὶ σύ, στὸν "Αγιο τὰ σύνεργά σου: μιὰ δικέλλα, μὲ τὴν ὁποία φρεσκάρεις τὶς βραγιές. Ἕνα κλαδευτῆρι, ποὺ μ' αὐτὸ κόβεις τὰ κλαδιά, τὸ φυτευτῆρι, ποὺ χώνεται θαθειά μέσα στὸ χῶμα, τὸ ποτιστῆρι, τὸ δικράνι, χνουδωτὰ κυδώνια, σῦκα, ἕνα τσαμπὶ σταφύλια, μιὰ ἐλιά, σχεδὸν ὥριμη: ἀφιέρωσέ του τα ὅλα αὐτά, κι' ἄλλα πολλὰ ἀκόμα, καὶ θὰ χαρεῖς γιὰ πολὺ τὸν πλοῦτο ποὺ παράγεις μὲ τὸν ἱδρῶτα σου.

XI
Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ
ΟΙ ΒΑΤΡΑΧΟΙ

"Οσο γερνῶ, τόσο ἡ φαντασία μου ξεγελᾶ τὰ μάτια μου. Νὰ γιατὶ ἔγινε, ὥστε, ξαναγυρίζοντας στὴν 'Αθήνα, ἀρνήθηκα νὰ σκώψω, ὅπως ἄλλοτε, πάνω στὸ ἀρμονικὸ καπνὶ τῶν ἀτμόπλοιων τῆς Ἀγγλίας. Τί! οἱ φτωχοὶ "Α-γιοι, ἀφοῦ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν κατοικημένη ἀρχαία θρησκεία;..

Φυσικά, κατὶ τὸ δυὸ ἀποτελέσματα τῶν παραστάσεων ποὺ εἶπαμε παραπάνω — ἡ ἐυποίηση δηλαδὴ στὰ αἰσθήματα καὶ στὴ γλῶσσα, θὰ μᾶς φέρουν ὠφέλειες μεγάλες κ' ἴσι μονάχα ἠθικὲς ὠφέλειες. 'Αφοῦ θὰ γίνουμε ἠθικοὶ καὶ ἀκριβολόγοι, τότε καὶ ἡ παραμικρὴ ἐνέργειά μας θὰ ναι κατανοητὴ κι' ἀν εἶναι σκόπιμη καὶ χρήσιμη θὰ παρακολουθεῖται κι' ἀπ' ἄλες τὶς ὀλικὲς ὠφέλειες, ποὺ προϋποθέτει θέβαια ἡ ἐχτέλεσή της. Δὲ θὰ πηγαίνει τίποτα «στράφι» ἀπὸ κακὴ κατανόηση κι' ἀνάλογη ἐνέργεια.

Αὐτὴ ὅμως θὰ ναι μιὰ ἐσωτερικὴ ὠφέλεια, ποὺ θὲν τὴ λογαριάζουμε κατὶ τόσο. 'Ο λόγος εἶναι γιατί, ὅπως θὲν ἔχουμε ὑπόληψη σὲ τίποτα δικό μας, αἰσθανόμαστε καταφρόνια καὶ στὴ βραχμὴ μας, σὰν ἔχει ἀσήμαντη ἀξία μπροστὰ στὴ λίρα καὶ στὸ δολλάριο! 'Ἀσφαλῶς, ὅμως, θὰ χουμε κατὶ ὠφέλεια, ποὺ θὰ ὑπολογίζεται μὲ πολλὲς χιλιάδες λίρες κ' ἑκατομμύρια δολλάρια : θ' ἀναπτυχθεῖ ἀφάνταστα ὁ τουρισμὸς καὶ θὰ φέρνει στὸν τόπο μας χρυσάφι. Θὰ προσελκύσουμε περισσότερους ἐπισκέπτες, γιατὶ θὰ ναι κανονισμένα τὰ ζητήματά μας πιὸ καλὰ καὶ νοικοκυρεμένα, ταχτοποιημένα καὶ τὸ ἰδιαίτερο! 'Ανάλογα φυσικὰ κ' ἐνεργοῦσε σ' ὅποια εὐκαιρία μᾶς τύχει. Μὰ τώρα ὁ διαχωριστικὸς αὐτὸς κανόνας θὰτονίσει—θὰ λυώσει μέσα στὴν ἀφομοίωση ποὺ θὰ γίνει ἀναμεταξύ μας!

Γιὰ νὰ ναι μάλιστα πιὸ σίγουρο τὸ ἀφομοιωτικὸ αὐτὸ χωνευτῆρι δὲν πρέπει νὰ κάνουμε ἴσως ὁριστικὸ τὸν περιφερειακὸ ξεχωρισμὸ ποὺ εἶναι παρατηρώνω. Τὸ καλύτερο θὰ ναι νὰ βεύτερο τρίτο χρόνο—ἀφοῦ θὰ χει κολακευτεῖ πιὰ ἡ τοπικιστικὴ φιλαυτία μας! ἀντὶ γιὰ τὶς περιφερειακὲς παραστάσεις νὰ δίνουμε παραστάσεις ἐ π ι α κ ο ρ ι κ ὲ ς : ἐργασιακὲς (θέρος, ἀλώνια, τρύγος, σπορά, ἐλιομάζωμα, τυροκομεῖο κλπ. κλπ. καὶ τὰ διακριτικὰ γνωρίσματα ποὺ ὑπάρχουνε σ' ὅλες τὶς ἐλληνικὲς περιφέρειες), πανηγυρικὲς (ἀπόκριες, Πασχαλιά, Χριστούγεννα κλπ.) καὶ τελετουργικὲς (ἀρρεθῶνες, γάμοι, βαφτίσια κλπ.).

'Ἔτσι θὰ βλέπουμε συγκεντρ

Η ΦΥΣΙΟΛΑΤΡΕΙΑ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΔΥΟ ΠΟΙΗΤΩΝ ΜΑΣ (1)

ΤΟΥ κ. ΓΙΑΝΝΗ Β. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Από τά πρώτα - πρώτα βεβιά φανερώματα τής νεοελληνικής μας λογοτεχνίας — ὅ,τερα δηλαδή ἀπό τήν ἐθνική μας ἀνάπτυξη τοῦ 21 καί τό λευτέρωμά μας ἀπό τή σκλαβιά — ὡς τά σήμερα, μεταγενέστερα ἀπό ἑκατονταετίες τή λαλιά τήν κάθαρα ἑκεί μας ἐπόφερε τοῦ κόσμου τά ἐμπόρια. Ἀλλά τήν κάθαρα ἑκεί μας ποῦ δέν τήν ἔχει μολόνει κανένας ἀγγλικός πολιτισμός, πολύ δέν ἔχει φαρμακωθεί ἀπό τό ἀηλιτήρι τοῦ λογοκατισμοῦ.

Ἡ ποίηση τοῦ Παλαμᾶ καί τοῦ Σκίπη, σ' αὐτό τό σημεῖο τής τέχνης τους ζῆλεψαν τά γίνεται ζωογόρι, πάρεστι τήν Ἕλλας μας καθαρά ἑκεί μας τοῦ σιγανό τραμοσάλεμα.

Πολλοί ἀπό μᾶς — οἱ περισσότεροι — στό ἅπια ὁλόκληρη τήν προσοχή μας σέ ξένα ὀπόσε ἀπροσέχουσα στή ζωή τοῦ τόπου μας ἀκολουθήσαμε τήν ξένη πορεία μιᾶς νεφελώδικης τέχνης, πάρεστι γιά πρότυπα τής δυνατές πένες ἑνός Νιτσοτσέγκοφ, ἑνός Γαέγκεσσοτη, ἑνός Νάμσ κι' ἀπ' αὐτούς γυρέφαμε τήν ἔμπνευση, ἔμμεση ἔμπνευση, κι' αὐτούς μιμεθήκαμε μέ ἀποτυχημένα πολλές φορές πηθικίαματα.

Χαρακτηριστικό εἶναι πώς κανένας μας σχεδόν δέν ἔσκυφε νά δεί μέ τό μάτι τής παιρέρεγκας πόσος καί πόσος θησαυρός δέν παρικλέφουν τά κείμενα τά δικά μας ποῦ τ' ἀγήκαμε ἄνεκρα κέλλυνα καλλιτεχνικά καί ποῦ ἀστοργα τά πατάξαμε ἐπάνω στά μαθητικά θρανία ἐσν σχολεῖαν μας ὡς θεμιστοργαστικά μόνο βοκίμια γιά νά μάθουμε ζωογραφικά μόνο νά χαρᾶζουμε τή γλῶσσα μας τή γλῶσσα τῶν πατέρων μας. Οἱ νέοι μας λογοτέχνες ζήτησαν νά διοχετεύσουν στήν τέχνη τους ὅχι μιᾶ σταθερή λογική ἠ μιᾶ ἀληθινή ἐιανόηση γεμάτη μπό ζωντάνια ὑγείας, ἀλλά μερικά πρωτότυπα παράξενα ποῦ κ' οἱ ἴδιοι ἀκόμα νά κινοῦνται ἀμφίβολα μέσα σε μιάν ἀτμόσφαιρα ὁλωσόἄλλου φανταστική καί μ' ἀρμοστημένες πάντα κνίτσες ἔξω ἀπό τό καλοῦκι τής καθάρας τέχνης.

Πεταξάμε μακριά τή ἀνή μας φύση, τήν ἑλληνική, ἀγνοήσαμε τόν ἥλιο μας, τόν φεγγοβόλο — τά κυριότερα δηλαδή στοιχεῖα τά ἔναν καλλιτέχνη ποῦ θέλει νά δημιουργήσει καί νά μείνει δόλκιμικά στόν τόπο του — καί μᾶς ἔδωσαν μιά φύση ὁλότελα γυμνή, μᾶς παοιέγραφαν ἕνα ἥλιο ἴδια μ' ἀπελπισμένα ἀστέρι ποῦ καί σ' αὐτούς ἀκόμα τούς πολύ Βόρειους σπάνια τόν συναντοῦμε παρόμοιο.

"Ἔχουμε πάρει κακό δρόμο. «Μόνο ἡ λαμπρή παντακάθαρη φύση ἠ γεμάτη φῶς», λέει ὁ Νίτσε, «ἀποτελεῖ σε πάντοτε, ἀποτελεῖ καί θ' ἀποτελεῖ τό κυρίαρχο στοιχεῖο κάθε μεγάλου ἔργου ποῦ ὁ ζωοδότης του θέλει νά μένει παντοτεινά τ' ὄνομά του...».

Μαρ' ὅλ' αὐτά δόσκολα θά ξεφύγουμε μ' αὐτόν τόν κλοιό ποῦ μᾶς περίσυλίγει ὁλόγυρα καί θά μείνουνε γιά πολύ ἄκομα χνοῦροκυμμένοι μιμητές μιᾶς ξένης νεκρῆς φύσης.

Κ' ἐύτυχῆς ποῦ μέσα ἀπό τούτα τά πνευματικά ἀκλτονίρια σάν αἰλογημένο χαράκι κρουσιό, ἀρχίσαν νά μᾶς δόσει κάποτε - κάποτε φυχική βοήθεια τό διδάσκα κανενός βιβ?ᾶ... «ἡ τραγοῦδια σάν τοῦ Δροσίνη, ποῦ τ' ὄνομά του ἀληθινά ἀντιποσοκνιᾶς ὅλη τή δροσερόδα τής ποίησής του, ἠ τοῦ Ρουμελιώτη τραγουδιστή Κυριαζῆ, ποῦ ἀνάμεσα στό σκοπό του ζεῖ, ἀν δχι ἀκέρια ἠ ρομιοσύνη, μά ἔνα μεγάλο τουλάχιστο μέρος της. Εἶναι πολύ ἐκεῖνοι ποῦ ἀγάπησαν τό ἀθάνατο γελᾶζο σύρανό τῆς Ἑλλάδας μας, τή δοξασμένη τήν θάλασσα μέ τούς γλυκόφωνους κυμετισμούς της καί μέ τά μυστικέ τους ἀρμονίκια καί ποῦ τά τραγοῦδήσαν μ' ἀληθινή ἀγάπη καί δυνατό πάλμό λατρείας. Κανένας ὅς τά τώρα — τό ξαναλέω — σ' ὁλάκαιρη, τή νεοελληνική μας λογοτεχνία δέν κατασπάστηκε ἐξίκιά μ' αὐτά. δέν ἔσκυφε ἀπάνω τους μέ περισσότερη συμπάθεια, ἐχτός ἀπό δυό μεγάλους ποιητές: Τόν Παλαμᾶ καί τόν Σκίπη.

Πνευματικά ἀδάρρια κι' ὁ δυό, γνῆσια παιδιά τοῦ τόπου μας, στρέφανε ἐλάκκαρη τήν προσήμησή τους στήν Ἑλλάδα — ἀπό τήν ἀρχαία ὡς τήν τωινή — κι' ἀμετάν πιστοί ὁμνητές της. Ἀληθινοί προσκυνητές τής ἀπέραντης ὁμορφιᾶς της, μέ τά λευκά της μάρμαρα τά γουσομένα ἀπ' τίς στερνές ἀνακλαμπές τοῦ ἥλιου, μέ τίς χιονισμένες κορυφές τοῦ Πάνογβα, μέ τήν αἰώνια Ἀττική μας ἀνοιξη. Μέ τό σκοπό τους τραγουδιστεῖ ἡ Ἑλληνική ζωή, ἡ ἀκλή καί χαρούμενη, τραγουδιστεῖ τό ἑλληνικό βουνό, ὁ ἑλληνικός κάμπος, ὁ ἑλληνικό ἀκρογιάλι. Μέ κεί κάτι ἄκομα παρόμοιο. Μᾶς δίνουν ν' ἀναπτεύσουμε μέ τό τραγοῦδι τους τή μυροσιάν τής πατρικής γεωπονικής μας λογοτεχνίας — ὅ,τερα δηλαδή ἀπό τήν ἐθνική μας ἀνάπτυξη τοῦ 21 καί τό λευτέρωμά μας ἀπό τή σκλαβιά — ὡς τά σήμερα, μεταγενέστερα ἀπό ἑκατονταετίες τή λαλιά τήν κάθαρα ἑκεί μας ποῦ δέν τήν ἔχει μολόνει κανένας ἀγγλικός πολιτισμός, πολύ δέν ἔχει φαρμακωθεί ἀπό τό ἀηλιτήρι τοῦ λογοκατισμοῦ.

Ἡ ποίηση τοῦ Παλαμᾶ καί τοῦ Σκίπη, σ' αὐτό τό σημεῖο τής τέχνης τους ζῆλεψαν τά γίνεται ζωογόρι, πάρεστι τήν Ἕλλας μας καθαρά ἑκεῖ μας τοῦ κόσμο τά ἀγγλικά τραγουδάκια τής ἀγάπης τής ἀνθρωπότητας. Ἡ Μόσχα τους συναντιέται στό μεγάλο ἀγωνοκήπασο δρόμο τους γιατί κ' οἱ δυό τους εἶναι ἀπ' τοῦς πιό μελετημένους Νεοέλληνες, ποῦ παίζουνε σπάνιο στό λυρικό τους κανονάτρραμμο ἄλα τά σύγχρονα παγκοσμια ρεύματα τής προόδου καί τής ἀκεστήρησης, πρᾶγμα ποῦ τό νοιοθεῖ: γοργά ὁ ἀναγνώστης διαδόξοντας προσεχτικά τό πορλόμορφο ἔργο τους. Ἡ ἀρχαία μυθολογία ποῦ περικλείνει μέσα της θησαυοοῦς ἀνεχτίμητους καί πλήθη συμβόλων στάφηκε καί στοῦς δυό κηγτῆν ἀνεξέτκνητη. Βοοσκάνα ἀστεάρρωστης ἐπιπνοῆς. Γι' αὐτό οἱ συγκρίσεις κ' οἱ ἀλογρρίσεις ποῦ ἠ μάθηση κάμανε τά δυό μας ποῦ τ' ἀγήκαμε ἄνεκρα κέλλυνα καλλιτεχνικά καί ποῦ ἀστοργα τά πατάξαμε ἐπάνω στά μαθητικά θρανία σῶν σχολεῖαν μας ὡς θεμιστοργαστικά μόνο βοκίμια γιά νά μάθουμε ζωογραφικά μόνο νά χαρᾶζουμε τή γλῶσσα μας τή γλῶσσα τῶν πατέρων μας. Οἱ νέοι μας λογοτέχνες ζήτησαν νά διοχετεύσουν στήν τέχνη τους ὅχι μιᾶ σταθερή λογική ἠ μιᾶ ἀληθινή ἐιανόηση γεμάτη μπό ζωντάνια ὑγείας, ἀλλά μερικά πρωτότυπα παράξενα ποῦ κ' οἱ ἴδιοι ἀκόμα νά κινοῦνται ἀμφίβολα μέσα σε μιάν ἀτμόσφαιρα ὁλωσόἄλου φανταστική καί μ' ἀρμοστημένες πάντα κνίτσες ἔξω ἀπό τό καλοῦκι τής καθάρας τέχνης.

Πεταξάμε μακριά τή ἀνή μας φύση, τήν ἑλληνική, ἀγνοήσαμε τόν ἥλιο μας, τόν φεγγοβόλο — τά κυριότερα δηλαδή στοιχεῖα τά ἔναν καλλιτέχνη ποῦ θέλει νά δημιουργήσει καί νά μείνει δόλκιμικά στόν τόπο του — καί μᾶς ἔδωσαν μιά φύση ὁλότελα γυμνή, μᾶς παοιέγραφαν ἕνα ἥλιο ἴδια μ' ἀπελπισμένο ἀστέρι ποῦ καί σ' αὐτούς ἀκόμα τούς πολύ Βόρειους σπάνια τόν συναντοῦμε παρόμοιο.

"Ἔχουμε πάρει κακό δρόμο. «Μόνο ἡ λαμπρή παντακάθαρη φύση ἠ γεμάτη φῶς», λέει ὁ Νίτσε, «ἀποτελεῖ σε πάντοτε, ἀποτελεῖ καί θ' ἀποτελεῖ τό κυρίαρχο στοιχεῖο κάθε μεγάλου ἔργου ποῦ ὁ ζωοδότης του θέλει νά μείνει παντοτεινά τ' ὄνομά του...».

Μαρ' ὅλ' αὐτά δόσκολα θά ξεφύγουμε μ' αὐτόν τόν κλοιό ποῦ μᾶς περίσυλίγει ὁλόγυρα καί θά μείνουνε γιά πολύ ἄκομα χνοῦροκυμμένοι μιμητές μιᾶς ξένης νεκρῆς φύσης.

Κ' ἐύτυχῆς ποῦ μέσα ἀπό τούτα τά πνευματικά ἀκλτονίρια σάν αἰλογημένο χαράκι κρουσιό, ἀρχίσαν νά μᾶς δόσει κάποτε - κάποτε φυχική βοήθεια τό διδάσκα κανενός βιβ?ᾶ... «ἡ τραγοῦδια σάν τοῦ Δροσίνη, ποῦ τ' ὄνομά του ἀληθινά ἀντιποσοκνιᾶς ὅλη τή δροσερόδα τής ποίησής του, ἠ τοῦ Ρουμελιώτη τραγουδιστή Κυριαζῆ, ποῦ ἀνάμεσα στό σκοπό του ζεῖ, ἀν δχι ἀκέρια ἠ ρομιοσύνη, μά ἔνα μεγάλο τουλάχιστο μέρος της. Εἶναι πολύ ἐκεῖνοι ποῦ ἀγάπησαν τό ἀθάνατο γελᾶζο σύρανό τῆς Ἑλλάδας μας, τή δοξασμένη τήν θάλασσα μέ τούς γλυκόφωνους κυμετισμούς της καί μέ τά μυστικέ τους ἀρμονίκια καί ποῦ τά τραγοῦδήσαν μ' ἀληθινή ἀγάπη καί δυνατό πάλμό λατρείας. Κανένας ὅς τά τώρα — τό ξαναλέω — σ' ὁλάκαιρη, τή νεοελληνική μας λογοτεχνία δέν κατασπάστηκε ἐξίκιά μ' αὐτά. δέν ἔσκυφε ἀπάνω τους μέ περισσότερη συμπάθεια, ἐχτός ἀπό δυό μεγάλους ποιητές: Τόν Παλαμᾶ καί τόν Σκίπη.

Πνευματικά ἀδάρρια κι' ὁ δυό, γνῆσια παιδιά τοῦ τόπου μας, στρέφανε ἐλάκκαρη τήν προσήμησή τους στήν Ἑλλάδα — ἀπό τήν ἀρχαία ὡς τήν τωινή — κι' ἀμετάν πιστοί ὁμνητές της. Ἀληθινοί προσκυνητές τής ἀπέραντης ὁμορφιᾶς της, μέ τά λευκά της μάρμαρα τά γουσομένα ἀπ' τίς στερνές ἀνακλαμπές τοῦ ἥλιου, μέ τίς χιονισμένες κορυφές τοῦ Πάνογβα, μέ τήν αἰώνια Ἀττική μας ἀνοιξη. Μέ τό σκοπό τους τραγουδιστεῖ ἡ Ἑλληνική ζωή, ἡ ἀκλή καί χαρούμενη, τραγουδιστεῖ τό ἑλληνικό βουνό, ὁ ἑλληνικός κάμπος, ὁ ἑλληνικό ἀκρογιάλι. Μέ κεί κάτι ἄκομα

"ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ,,

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ:
Γιά ἕνα χρόνο Δροχ. 190
Γιά ἓξη μήνες » 100

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ
Γιά ἕνα χρόνο Λίρα 1

Ὑπεύθυνος Διευθυντής
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
Σαμάρα 6.

Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου
ΣΩΤ. ΑΔΑΜΑΚΟΣ
(Μόρων 3)

Γιά τά περιεχόμενο τῶν διαφημίσεων τά «Ν. Γ.» δέν ἔχουν καμμιά εὐθύνη.

Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ἢ ὄχι, δέν ἐπιστρέφονται.

Κάθε ἔμβασμα πρός τό περιοδικό ν' ἀπευθύνεται στόν κ. Ἀντώνιον Νικολόπουλον.

Ὁ Ζάκ Κοπώ

"Θταν θά κυκλοφορήσει τοῦτο τό φύλλο τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων», θά βρίσκεται κατά πάσαν πιθανότητα στόν Ἄθήνα ὁ μεγάλος γάλλος σκηνοθέτης Ζάκ Κοπώ, σκά κεθής γράφαμε τό παρασμέρο Σάββατο ἔρχεται γιά νά δώσει μιά σειρά ἀπό διαλέξεις κ' ἀναγνώσεις ἀρχαίων καί νεοελληνικῶν κειμένων, κάνοντας ἀρχή ἀπό τις 6 Μαΐου, τόσο στήν αἴθουσα τοῦ Βασιλικοῦ θεάτρου ὅσο καί στήν αἴθουσα τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀτζένς.

Δυνατοί, παρακάτω, στοῦς ἀνεγνώστες μας σέ μιά σύντομη περίληψη, τό ἔργο του καί τή δράση του:

ΕΡΓΑ:

1) 1911. μέ τή συνεργασία τοῦ Ζάν Κρυέ: «Ἀδελφοί Καραμαζώφ» δρᾶμα σέ πέντε πράξεις ἀπό τό ὁμώνυμο μυθιστόρημα τοῦ Ντοστογιέφσκυ.

2) 1920, «Οἱ φίλοι τοῦ Βιέ—Κολομπιέ».

3) 1921, «Ἡ Σχολή τοῦ «Βιέ—Κολομπιέ».

4) 1923 «Τό πατρικό σπίτι», δρᾶμα σέ τρεῖς πράξεις.

5) 1924, «Μιά γυναίκα ποῦ τή σκότωσε ἡ γλώσσα», μετάφραση ἀπό τόν Θωμᾶ Λέγγουντς, δρᾶμα σέ πέντε πράξεις.

6) 1924, μέ τή συνεργασία τῆς Σουζάνας Μπίγν: «Τό χειμωνιάτικο παραμύθι», μετάφραση ἀπό τόν Σαίξπηρ.

7) 1930, δημοσίευση τῶν «Λιάντσου τοῦ Μολιέρου», μή σημείωμα γιά κάθε κωμωδία.

8) 1931, «Ἀναμνήσεις ἀπό τό Βιέ—Κολομπιέ».

9) 1938, μετάφραση τῶν τραγουδιῶν τοῦ Σαίξπηρ.

Η ΔΡΑΣΗ:

Ὁ Ζάκ Κοπώ γεννήθηκε στό Παρίσι τό 1879. Στά 1908 ἔρευσε, μή τή συνδρομή ἑνός ὁμίλου συγγραφέων, τό περίφημο περιοδικό «Νουβέλ Ρεβύ Φρανσαζίζ».

Στά 1909 κράτησε τή θεατρική κριτική τόσο στή «Νέα Γαλλική Ἐπιθεώρηση» ὅσο καί στή «Μεγάλη Ἐπιθεώρηση».

Στά 1913, ἵδρυε τό θέατρο «Βιέ—Κολομπιέ».

Στά 1917—1919, σπόν προηγούμενο μεγάλο πόλεμο, ὁ θίασος τοῦ «Βιέ—Κολομπιέ» σκέλνεται ἀπό τή Γαλλική κυβέρνηση, σέ καλλιτεχνική ἀποστολή στό Νέα Ὑόρκη.

Στά 1919 - 1924 ξανασόταση τοῦ «Βιέ—Κολομπιέ».

Στά 1921 ἵδρυε, μή τή συνεργασία τῆς Σουζάνας Μπίγν, τή Δραματική Σχολή τοῦ «Βιέ—Κολομπιέ», γιά τή χρηματισμό νέων ἠθοποιῶν.

Στά 1924 κάνει πολλές διαλέξεις κ' ἀναγνώσεις κειμένων τόσο στή Γαλλία ὅσο καί στό ἐξωτερικό.

Στά 1926 οἱ μαθητές τῆς Δραματικῆς τοῦ Σχολῆς ἀποχωρίζονται καί ἱδρύουν τόν περίφημο πρωτοποριακό θίασο «Κομπανί νέ Κένζ».

Στά 1933 σκηνοθετεῖ στή Φλωρεντία τά «Τά μυστήρια τοῦ Σαιντ Ὀλίβ».

Στά 1934 σκηνοθετεῖ στό θέατρο «Ἀτελιέ» τοῦ Παρισιοῦ τήν κωμωδία τοῦ Σαίξπηρ «Ὅπως ἀγαπᾶτε» μέ ρεζισέρ τόν κ. Γιαννούλη Χαραντζίδη.

Στά 1935 σκηνοθετεῖ στή Φλωρεντία τόν «Σαβοναρόλα» τοῦ Ἀλέσια καί δημόσια πλατεῖα.

Στά 1936 σκηνοθετεῖ στό θέατρο «Μαντελέν» τήν κωμωδία τοῦ Σαίξπηρ «Πολύς θόρυβος γιά τό τίποτα», πάλι μέ γενικό ρεζισέρ τόν κ. Χαραντζίδη στό θέατρο «Πόρτ σαίν Μαρτέν» τόν «Ναπολέοντα» τοῦ Πώλ Ρεβούλ καί διορζίεται σκηνοθέτης τῆς «Γαλλικῆς Κωμῳδίας».

Στά 1937 σκηνοθετεῖ στό θέατρο «Πόρτ σαίν Μαρτέν» τό «Ἀπατεωνας τῆς Σεβίλλης» τοῦ Ἀντρέ Ὀρτέ (τό ἔργο ποῦ ἀνέβασε πρίσι τό θέατρο Κοτεσπόλη μέ τόν τίτλο «Δόν Ζουάν») καί στή «Γαλλική Κωμῳδία»: τόν «Μισάνθρωπο» τοῦ Μολιέρου, τόν «Βαγιαζίτ» τοῦ Ρακίνα, τόν «Ἀγιοβάλιο» τοῦ Φρανσουά Μωριάκ, τήν «Ἐρωτική ἐκπλήξη» τοῦ Μαριβῶ κτλ.

— Πνευματική κίνηση στό Βόλο

Εἶναι γνωστή ἡ πνευματική κίνηση στό Βόλο ποῦ τήν καλλιεργεῖ τό σωματεῖο «Οἱ φίλοι τῶν Γραμμάτων». Στή σειρά τῶν ἐφετεινῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ὀργάνωσε τήν περασμένη Κυριακή μιά φιλολογική προσπεσεῖδα, σπῶς ὁποία κλήκεῖε, ἐμίλησε ὁ τίλος τοῦ σωματειοῦ, ἀπό τήν παρουσία του ὁμιλία, ἐκλεκτός συνεργάτης τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων» σκηνοθέτης κ. Σακρ. Καρκαγίου. Σέ μιάν ὡραία συγκέντρωση ὁ ὁμιλητής ἀνέπτυξε τό θέμα του, καί τό πρόγραμμα τῆς βραδιᾶς συμπληρώθηκεν ἀπό ἀπαγγελία νεοελλήνων ποιητῶν, ἀπό τήν καλλιτεχνίδα δίδα Μάγκη Σανταμούρη, ποῦ ἐκτιμήθηκε ἡ ἀπλότητα καί ἡ εὐγένεια τῆς ἐρμηνείας της.

— Μιά φυσιολατρική καί φιλολογική γιορτή

Ὀργανωμένη ἀπό τόν γνωστό σύλλογο «Πάνα» γίνεται τή Δευτέρα, 6 Μαΐου καί ὥρα 7½ μ. μ. στήν αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, μιά φυσιολατρική καί φιλολογική γιορτή, μέ πλούσιο καί ἐκλεκτό πρόγραμμα. Στή γιορτή αὐτή θά μιλήσουν οἱ κ. Κρ. Παπουλόπουλος μέ θέμα «Ἡ συμβολή τῶν ἐκδρομῶν στήν ἀνάπτυξη τοῦ ἠθικοῦ πεοιβλήματος», Ἰω. Καφαντέλης μέ θέμα «Ἡ φυσιολατρεία στό δημοτικό τραγοῦδι» καί Φοίβος Δέλφης μέ θέμα «Ἡ βυζαντινή ποίηση καί ἡ φυσιολατρεία» καί θ' ἀπαγγείλει ἡ κ. Ζαναντζίς τρία ποιήματα, τήν «Πεντέλη» τοῦ Κ. Κρυστάλλη, τό δοκιτικό «Γιά ἕνα ζενγάρι ρόδα» καί τό «Τό λένε τ' ἀηδονάκι» τοῦ Μ. Μαλακάσση. Ἡ εἴσοδος θά εἶναι ἐλεύθερη.

— «Πρακτορεῖο πνευματικῆς συνεργασίας»

"Οπως εἴχεν ἀναγγελθεῖ ἀπό καιρό, ἄρχισεν ἀπό μέρες τίς ἐργασίες του τό «Πρακτορεῖο πνευματικῆς συνεργασίας», ἡ πρωτότυπη αὐτή ὀργάνωση γιά τήν ἐξυπηρέτηση τοῦ πνευματικοῦ μας κόσμου, ὅπου ὁ συγγραφέας, ὁ καλλιτέχνης, ὁ ὁμιλητής, ὁ ἐπιστήμονας, ὁ νέος λογοτέχνης θά ἠ ποιητής θά μπορεῖ νά βρίσκει ὅ,τι τοῦ χρειάζεται γιά νά γνωρίσει τό ἔργο του τό εὐρύτερο κοινό. "Οποιος θέλει ἐγκύκλιες πληροφορίες ἢ γράφει στή διεύθυνση: Γραμματοθυρίδα 320, Ἀθήνα.

— Νέα βιβλία

ΠΟΙΗΣΗ

ΚΡΙΤΩΝΑ ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΗ: «Κάβ καί Ἄβελ» σχ. 8ο, σελ. 52, ὀρεχ. 20.

ΚΩΣΤΑ ΣΙΜΟΥ: «Πρῶτες φλόγες» σχ. 8ο, σελ. 48.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Στά 1936 σκηνοθετεῖ στό θέατρο «Μαντελέν» τήν κωμωδία τοῦ Σαίξπηρ «Πολύς θόρυβος γιά τό τίποτα», πάλι μέ γενικό ρεζισέρ τόν κ. Χαραντζίδη στό θέατρο «Πόρτ σαίν Μαρτέν» τόν «Ναπολέοντα» τοῦ Πώλ Ρεβούλ καί διορζίεται σκηνοθέτης τῆς «Γαλλικῆς Κωμῳδίας».

Στά 1937 σκηνοθετεῖ στό θέατρο «Πόρτ σαίν Μαρτέν» τό «Ἀπατεωνας τῆς Σεβίλλης» τοῦ Ἀντρέ Ὀρτέ (τό ἔργο ποῦ ἀνέβασε πρίσι τό θέατρο Κοτεσπόλη μέ τόν τίτλο «Δόν Ζουάν») καί στή «Γαλλική Κωμῳδία»: τόν «Μισάνθρωπο» τοῦ Μολιέρου, τόν «Βαγιαζίτ» τοῦ Ρακίνα, τόν «Ἀγιοβάλιο» τοῦ Φρανσουά Μωριάκ, τήν «Ἐρωτική ἐκπλήξη» τοῦ Μαριβῶ κτλ.

— Πνευματική κίνηση στό Βόλο

Εἶναι γνωστή ἡ πνευματική κίνηση στό Βόλο ποῦ τήν καλλιεργεῖ τό σωματεῖο «Οἱ φίλοι τῶν Γραμμάτων». Στή σειρά τῶν ἐφετεινῶν ἐκδηλώσεων του ὀργάνωσε τήν περασμένη Κυριακή μιά φιλολογική προσπεσεῖδα, σπῶς ὁποία κλήκεῖε, ἐμίλησε ὁ τίλος τοῦ σωματειοῦ, ἀπό τήν παρουσία του ὁμιλία, ἐκλεκτός συνεργάτης τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων» σκηνοθέτης κ. Σακρ. Καρκαγίου. Σέ μιάν ὡραία συγκέντρωση ὁ ὁμιλητής ἀνέπτυξε τό θέμα του, καί τό πρόγραμμα τῆς βραδιᾶς συμπληρώθηκεν ἀπό ἀπαγγελία νεοελλήνων ποιητῶν, ἀπό τήν καλλιτεχνίδα δίδα Μάγκη Σανταμούρη, ποῦ ἐκτιμήθηκε ἡ ἀπλότητα καί ἡ εὐγένεια τῆς ἐρμηνείας της.

— Μιά φυσιολατρική καί φιλολογική γιορτή

Ὀργανωμένη ἀπό τόν γνωστό σύλλογο «Πάνα» γίνεται τή Δευτέρα, 6 Μαΐου καί ὥρα 7½ μ. μ. στήν αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, μιά φυσιολατρική καί φιλολογική γιορτή, μέ πλούσιο καί ἐκλεκτό πρόγραμμα. Στή γιορτή αὐτή θά μιλήσουν οἱ κ. Κρ. Παπουλόπουλος μέ θέμα «Ἡ συμβολή τῶν ἐκδρομῶν στήν ἀνάπτυξη τοῦ ἠθικοῦ πεοιβλήματος», Ἰω. Καφαντέλης μέ θέμα «Ἡ φυσιολατρεία στό δημοτικό τραγοῦδι» καί Φοίβος Δέλφης μέ θέμα «Ἡ βυζαντινή ποίηση καί ἡ φυσιολατρεία» καί θ' ἀπαγγείλει ἡ κ. Ζαναντζίς τρία ποιήματα, τήν «Πεντέλη» τοῦ Κ. Κρυστάλλη, τό δοκιτικό «Γιά ἕνα ζενγάρι ρόδα» καί τό «Τό λένε τ' ἀηδονάκι» τοῦ Μ. Μαλακάσση. Ἡ εἴσοδος θά εἶναι ἐλεύθερη.

— «Πρακτορεῖο πνευματικῆς συνεργασίας»

"Οπως εἴχεν ἀναγγελθεῖ ἀπό καιρό, ἄρχισεν ἀπό μέρες τίς ἐργασίες του τό «Πρακτορεῖο πνευματικῆς συνεργασίας», ἡ πρωτότυπη αὐτή ὀργάνωση γιά τήν ἐξυπηρέτηση τοῦ πνευματικοῦ μας κόσμου, ὅπου ὁ συγγραφέας, ὁ καλλιτέχνης, ὁ ὁμιλητής, ὁ ἐπιστήμονας, ὁ νέος λογοτέχνης μένει καμμιά ἐλπίδα μ' τότε εἶναι καί πιό ἐξευτελιστικός, γιατί ὁ φθονερός μισεῖ αὐτό ποῦ ἴσα ἴσα ἔπρεπε ν' ἀγαπᾶται καί νά σεβεται' μά ἔτσι εἶναι ὁ κόσμος:

'Ο φθόνος περισσότερο χτυπάει ὅσους πετοῦν μὲ τὰ ἴδια τους φτερά
κι ἀπ' τὸ κοινὸ κλουεῖ φεύγουν μακρυά

θρηνολογεῖ ὁ Πετράρχης. Ἀπό μιάν ἄποψη τό ἀντίθετο τοῦ φθόνου εἶναι ἡ χαρεκακία. Πάντως νά εἶναι ἀνθρώπινο, μά νά χαίρεται στό κακό εἶναι διαβολικό. Δέν ὑπάρχει πιό ἀλλάθευτη ἐνδειξη μιᾶς ὁλότελα κακῆς καρδιᾶς καί μιᾶς βαθειᾶς ἠθικῆς διαφθορᾶς, ἀπό μιάν ἐκδήλωση καθαρῆς κ' ἐγκάρδιας χαιρεκακίας. Πρέπει ν' ἀποφεύγει κανείς πάντα ἐκεῖνον σ' ὅποιον τήν παρετήρησε. Φθόνος καί χαιρεκακία εἶναι διαθέσεις πέρα γιά πέρα θεωρητικές: στήν πράξη γίνονται κακία καί σκληρότητα. Ὁ ἐγωϊσμός μπορεῖ νά ὁδηγήσει σ' ἐγκλήματα καί κακουργήματα κάθε λογῆς: ἀλλά τό κακό καί ὁ πόνος ποῦ προκαλεῖ στοῦς ἄλλους εἶναι γι' αὐτόν μέσο, ὄχι σκοπός, συνεπᾶς προκύπτουν. Ἀπ' αὐτόν μόνο συμπτωματικά. Γιά τήν κακία ὅμως, καί τή σκληρότητα οἱ θλίψεις κ' οἱ πόνοι τῶν ἄλλων εἶναι σκοπός καθ' ἑαυτόν κ' ἡ ἐπιτευξή του ἠδονή τους. Γι' αὐτό ἡ κακία κ' ἡ σκληρότητα ἀπετελοῦν τόν ὄψιστο βαθμό τῆς ἠθικῆς διαστροφῆς. Τό ἀξίωμα τοῦ ἀπεριόριστου ἐγωϊσμοῦ εἶναι: «Κ α ν έ ν α ν ά μ ὴ β ο η θ ᾶ ς, μ ὰ ἀ π ε ν α ν τ ί α ς, ἀ ν ἴ σ ω ς α ὐ τ ὸ σ ὲ σ υ μ φ έ ρ ει (ὁπάρχει πάντα ἕνας ὅρος), ν ὰ β λ ά φ τ ε ι ς ὁ λ ο ύ ς». Τό ἀξίωμα τῆς κακίας εἶναι: «Ν ὰ β λ ἀ φ τ ε ὶ ς ὁ λ ο υ ς, ὅ σ ο μ π ο ρ εῖ ς». "Οπως ἡ χαιρεκακία δέν εἶναι παρά θεωρητική σκληρότητα, ἔτσι καί ἡ σκληρότητα δέν εἶναι παρά πρακτική χαιρεκακία. Θά ἐμφανισθοῦν κ' οἱ δυό, μόλις δοθεῖ ἡ εὐκαιρία.

Μετάφρ.: Τ. ΖΗΣΗΣ

ΑΝΤΙΘΗΤΙΚΑ ΕΛΑΤΗΡΙΑ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 6)

νηση καί ἡ εὐγένεια σκεπάζουν τήν ἀμοιβαία κακοδουλία καί δέ μᾶς ἀφήνουν νά ἰδοῦμε πόσο γελοῖα εἶναι καί πῶς ὁ «πόλεμος πάντων κατά πάντων» ἐξακολουθεῖ ὁκατάπαυστος τουλάχιστο ἀνάμεσα στά πνεύματα. Ἄμα ὅμως δοθεῖ ἡ εὐκαιρία, ἔρχεται στήν ἐπιφάνεια, ὅπως π. χ. στίς τόσο συχνές καί ἀνελέητες κακογλωσσιές: μά πιό καθαρά ἐκδηλώνεται στά ξεσπάσματα τῆς ὀργῆς, ποῦ συχνά εἶναι πολύ μεγαλύτερα ἀπό τήν ἀφορμή τους, καί ποῦ ἀσφαλῶς δέ θά μποροῦσαν νάναι τόσο δυνατά, ἄν ἡ ὀργή δέ συμπιεζόταν ἀπό καιρό μές στήν ψυχή σάν πατημένο μίσος, ὅπως ἡ μπαρούτη στό τουφέκι. Ἡ κακοδουλία στό μεγαλύτερό της μέρος γεννιέται ἀπό τίς ἀναπόφευκτες καί σέ κάθε ἡλικία ἐμφανιζόμενες συγκρούσεις τοῦ ἐγωϊσμοῦ. Ὕστερα βρίσκει καί ἀντικειμενικές ἀφορμές σ' ἐλαττώματα, σφάλματα, ἀδυναμίες κάθε λογῆς, ποῦ καθένας, περισσότερο ἢ λιγότερο, παρουσιάζει στοῦς ἄλλους, σέ ὁρισμένες τοιαῦτες περιστάσεις. Τό θέαμα αὐτό εἶναι τέτοιο ποῦ σέ πολλούς, πρό πάντων σέ στιγμές ὀπορνοβριακῆς μελαγχολίας, ὁ κόσμος ἀπό αἰσθηματική ἄποψη φαίνεται σάν μιά κάμαρη γεμάτη γελοιογραφίες, ἀπό πνευματική ἄποψη σάν ἕνα τρελλοκομεῖο, καί ἀπό ἠθική ἄποψη σάν μιά φωλιά ἀσπαστέων. Ὁ ἀξίωμα τοῦ ἀπεριόριστου ἐγωϊσμοῦ εἶναι: «Κ α ν έ ν α ν ά μ ὴ β ο η θ ᾶ ς, μ ὰ ἀ π ε ν α ν τ ί α ς, ἀ ν ἴ σ ω ς

ΓΡΑΦΕΙΑ
ΡΗΓΑ ΠΑΛΑΜΗΔΗ 4
ΤΗΛΕΦ. 30-297

Νεοελληνικα Γραμματα

ΑΘΗΝΑ, Περίοδος Β'
ΤΙΜΗ ΔΡΑΧΜΕΣ 4
ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 179

Η ΜΕΓΑΛΟΦΥΪΑ ΤΟΥ ΓΚΡΕΚΟ

Ὁ βασιλιᾶς Κάρολος τῆς Ρουμανίας, δάνεισε στὴν ἔκθεση τῆς «δεκάτης ἑβδόμης ἑκατονταετηρίδας» τοῦ Μπάρλιγκτον Χάουζ τὴ «Γέννηση» τοῦ Γκρέκο. Τὸ ἔργο αὐτὸ λέγεται πὼς στόλιζε ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια τοὺς τοίχους τοῦ παλατιοῦ τῆς Σινάϊα. Καὶ ὅμως εἶναι γνωστὸ πὼς πενῆντα χρόνια πρὶν οἱ ἐραστὲς τῆς Τέχνης ποὺ λάτρευαν τὸν

ΓΚΡΕΚΟ : «Ὁ ἅγιος Ἀντρέας κι' ὁ ἅγιος Φραγκίσκος»

Βελάσκουεθ, εὕρισκαν τὸν Δομίνικο Θεοτοκόπουλο, τὸν Κρητικό, τὸν Γκρέκο, ἀνυπόφορο. Κατηγοροῦσαν τὴν περίεργη διάνοιά του πὼς θελληματικὰ διέστρεφε τὰ πράγματα, δίνοντάς τους ἀφύσικα καὶ νοσηρὰ χρώματα, χωρὶς σχήματα καὶ διαγράμματα. Καὶ τὶς κρίσεις αὐτὲς ἦρθε νὰ τὶς συμπληρώσει ἡ ἀνόσια ἀνακάλυψη τῶν κριτικῶν τῆς ἐποχῆς μας ποὺ πρόσθεσαν πὼς ὁ μοναδικὸς αὐτὸς ζωγράφος ἔδινε τέτοια μορφὴ στὰ ἔργα του, γιατὶ ἔπασχε ἀπὸ ἀστιγματισμό!

Χρειάστηκε πολὺς καιρὸς γιὰ νὰ κατανοηθεῖ καὶ νὰ ἀγαπηθεῖ ὁ μεγάλος Γκρέκο. Σήμερα ἡ ἔκδοση ἑνὸς ἐξαιρετικοῦ βιβλίου «Τὰ ἔργα τοῦ Γκρέκο στὴν Ἱσπανία» — ἔκδοση «Καγιὲ Ντ' Ἄρ» — ἐξυπηρετεῖ τὸ κοινὸ ἀκόμα περισσότερο, ἀναλύοντας τὸ πνεῦμα τοῦ ζωγράφου καὶ δίνοντας μιὰ σειρὰ εἰκόνες ἀπὸ τὴν Ἱσπανία ποὺ ἐξηγοῦν τὸ στύλ τοῦ μεγάλου τεχνίτη.

Πιστεύω, ἀντίθετα ἀπὸ τὸν κ. Ζερβό, πὼς εἶναι μάταιο νὰ προσπαθοῦμε ν'ἀποδείξουμε πὼς ὁ Γκρέκο ἦταν Νεο — Πλατωνιστής. Ἡ βιβλιοθήκη του ποὺ μᾶς ἀπόμεινε, μετὰ τὸν θάνατό του, δὲν περιεῖχε παρὰ τὴν Βίβλο, τὸν Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο, τὸν Ὅμηρο, τὸν Εὐριπίδη, τὸν Δημοσθένη, τὸν Λουκιανὸ καὶ τὸν Αἴσωπο.

Ἐξ ἄλλου δὲν μᾶς εἶναι ἀρκετὴ ἐξήγηση τὸ ὅτι ὁ μυστικισμός του, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἰδιοσυγκρασίας του;

Δὲν εἶναι ἀρκετὸ τὸ ὅτι ἦταν ἕνας θοησκευτικὸς τύπος ποὺ ἄγγιζε τὴν ἔκσταση καὶ μετάφραζε τὰ δράματά του μὲ τὴ ζωγραφική;

Ὑπάρχει ἕνα περίφημο γράμμα στὴν βιβλιοθήκη τοῦ Σπαλάτο, ὅπου ὁ «μινιατουρίστας» Τζιούλιο Κλόβιο περιγράφει μιὰν ἐπίσκεψή του στὸν ζωγράφο:

«Πῆγα χτὲς στοῦ Γκρέκο νὰ τὸν πάρω νὰ περπατήσουμε στὴν πόλη. Ὁ καιρὸς ἦταν γλυκός, ἀνοιξιάτικος : ὅλος ὁ κόσμος γελοῦσε ἀπὸ χαρά. Ἡ πόλη ἡ ἴδια γιόρταζε. Φαντάζεσθε ποιὰ ἦταν ἡ κατάπληξή μου ὅταν, μπαίνοντας μέσα στὸ στούντιο τοῦ Γκρέκο, εἶδα τὶς κουρτῖνες τραβηγμένες κατὰ τρόπο ποὺ μόλις νὰ διακρίνει κανεὶς τὰ ἀντικείμενα στὸ δωμάτιο. Ὁ Γκρέκο καθόταν ἐκεῖ μέσα, χωρὶς νὰ ἐργάζεται ἢ νὰ κοιμᾶται. Ἀρνήθηκε νὰ βγεῖ μαζί μου. Δὲν ἤθελε τὸ ἐξωτερικὸ φῶς νὰ ἀνακατευτεῖ μὲ τὸ φῶς ποὺ ἔφεγγε μέσα στὸν ἐσωτερικό του κόσμο».

Περίεργη, ἀλλὰ ὄχι καὶ ἀκατάληπτη ἄρνηση: Ἤθελε νὰ σκεφτεῖ καὶ νὰ ὀνειροπολήσει, γυρμένος στὸν μέσα του κόσμο. Δὲν συμφωνῶ μὲ τὸν κ. Ζερβὸ ποὺ ἰσχυρίζεται πὼς αὐτὸ δείχνει τὴν Νεο — Πλατωνικὴν ἐπιρροή, γιατί : «ὅπως αὐτοί, ἔτσι καὶ ὁ Γκρέκο, ἔβλεπε στὸν μυστικισμὸ τὴν Τέχνη τοῦ νὰ κλείνει κανεὶς τὰ μάτια στὸν ἔξω κόσμο γιὰ νὰ βλέπει καλλίτερα τὸν κόσμο τῆς ψυχῆς».

Ἂν ὅμως ὁ συγγραφέας μπλέκει σ' αὐτὴ τὴν ἀμφίβολη θεωρία, αὐτὸ δὲν τὸν ἐμποδίζει νὰ ἐκφράζει μὲ σοφὲς καὶ συγκινητικὲς λέξεις τὴν ἰδιομορφία τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Γκρέκο. «Ἡ μεγάλη του ἀξία ἔγκειται στὸ ὅτι ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ βλέπει τὸν κόσμο στὴν ὁλοκλήρωσή του, στὴν πλήρη ἀνάπτυξή του, μυστικιστικά, αἰσθησιακά, πνευματικὰ καὶ νὰ συμφιλιώνει τὶς τρεῖς αὐτὲς ἐκφράσεις μὲ μιὰν ἀφάνταστην ἁρμονία.... Στὴ ζωγραφιὰ μιᾶς Παρθένου, δίνει ὅλη τὴ σκεπτόμενην ὠμορφιὰ σ' ἕναν Ἄγγελο δίνει ὅλα τὰ νειάτα τοῦ κόσμου.

»Μεγάλος ζωγράφος ὅπως ἦταν, καταλάβαινε πὼς ἡ μεγαλοφυΐα του ξεπερνοῦσε μεθόδους καὶ μορφὲς ἐκφράσεων καὶ ἄγγιζε τὸ μυθικό, τὸ φαντασμαγορικό... Μέσα στὴ ζωντανὴ μορφὴ τῶν πορτραίτων του, ποὺ εἶναι ὑπαρκτὴ καὶ στὸν ἔξω κόσμο, βρίσκει κανεὶς μεταμορφωμένες σὲ δραματικὲς ἐντυπώσεις τὶς πιὸ λεπτὲς καταστάσεις τοῦ πνεύματος».

Εἶναι ἀνάξιο νὰ γινόμαστε ὀπαδοὶ ἐκείνων ποὺ πιστεύουν πὼς ὅσοι δὲν βλέπουν τὴ φύση μὲ τὸ μάτι τοῦ φακοῦ,

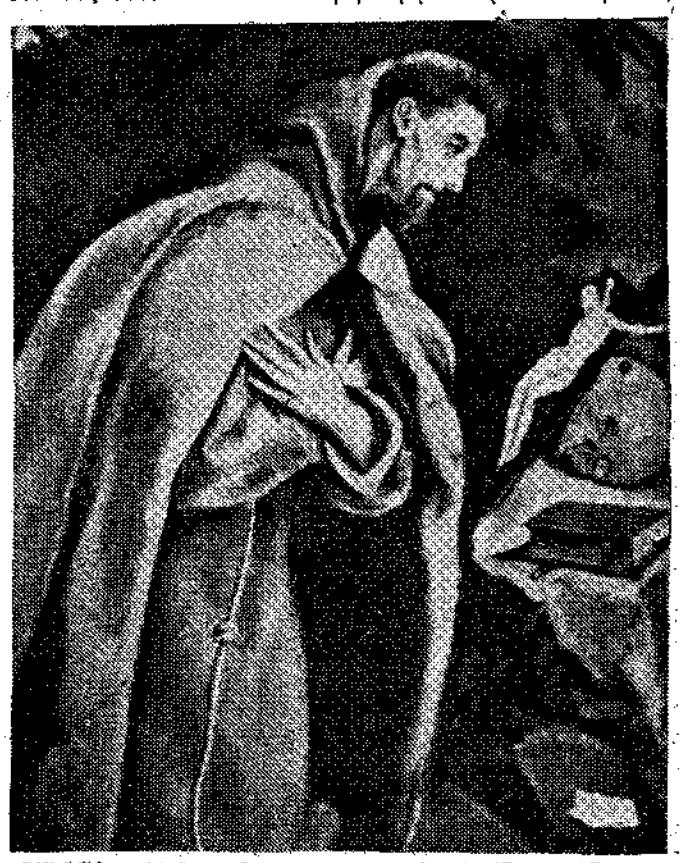

ΓΚΡΕΚΟ : «Ὁ ἅγιος Φραγκίσκος μπροστὰ στὸν Ἐσταυρωμένο»

εἶναι τυφλοί. Ἕνας ζωγράφος μπορεῖ νὰ εἶναι σύγχρονα καὶ μεγάλος ποιητής, ποὺ ἐκφράζει τὸν κόσμο καὶ τὸ ὑπερπέραν μὲ τὸ φῶς καὶ τὰ χρώματα τῆς ψυχῆς του.

Κάποιος εἶπε πὼς τὸ ἰδανικὸ τῶν Ἰταλῶν ἦταν ἡ ὠμορφιά. Τὸ ἰδανικὸ τῶν Ἱσπανῶν ἦταν ἡ ἀγνότητα. Αὐτὰ τὰ δυὸ δὲν εἶναι κατ' ἀνάγκην ἀντίθετα. Καὶ τὸ ἀπόδειξε ὁ Γκρέκο.

FRANK DAVIS

ΑΡΑΒΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Τοῦ Ἔλ Μοτανναμπί

Ἡ βιογραφία τοῦ Ἔλ Μοτανναμπί, τοῦ ποιητῆ ποὺ δίνουμε παρακάτω σὲ μετάφραση τρία ποιήματά του, εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσα. Θὰ ἔλεγε κανένας μυθιστορηματική. Ὡς ποιητής, κρίνεται ὁ λαμπρότερος τῆς λεγόμενης «μοισουλμανικῆς» περιόδου. Ἡ συνολική του ἐργασία, ποὺ τὴν ὁπομνημάτιοαν σαράντα συγγραφεῖς ὁμόγλωσσοί του, περιλαβαίνει ποιήματα ἐγκωμιαστικά, σατιρικά, φιλοσοφικά, γνωμικὰ κλπ.

Ὁ Ἀμπού ἐλ Ταγιέμπ Ἀχμὲτ Μπεὺ ἔλ Χουσσεῖν Ἰμν Ἀμπντὲλ Σαμὰτ ἔλ Κίν (γιατὶ αὐτὸ εἶναι τὸ πλῆρες ὄνομά του), ὁ ἐπονομαζόμενος Ἔλ Μοτανναμπί, ἤγλαδή, «ἐκεῖνος ποὺ παρουσιάστηκε γιὰ προφήτης», γεννήθηκε στὴν Κούφα τὸ ἔτος 303 τῆς Ἑγίρας (δικό μας 919), ἀπὸ ἕνα φτωχὸ νεροκουβαλητή, ποὺ τὸν ἔπῆρε μαζί του ταξιδεύοντας γιὰ τὴ Συρία. Περνώντας ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς Ἄραβες τῆς ἐρήμου, τὸ προνομιοῦχο παιδὶ φρόντισε νὰ θησαυρίσει τὴ μνήμη του μὲ ἀρχαῖα τραγούδια ποὺ εἶχανε λησμονηθεῖ καὶ μὲ λέξεις παλιές ποὺ δὲν τὶς ἐχρησιμοποιοῦσαν πιά. Σὰν ἐμεγάλωσε, μάζεψε γύρω του κάμποσους νέους, συνομήλικούς του, τοὺς ἔβαλε νὰ τὸν ἀνακηρύξουν βασιλιᾶ καὶ, φουσκωμένος ἀπὸ φιλοδοξία, ὅπως εἶταν, κίνησε μαζί τους γιὰ τὴν κατάχτησι ἀπέραντων χωρῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως εἶταν νὰ τὸν πιάσουνε σὲ λίγο καὶ νὰ τὸν βάλουν φυλακή.

Ἡ ἴδια τύχη περίμενε τὸν ὑπερφίαλο ποιητὴ καὶ ὅταν, ἀπελπισμένος ἀπὸ τὸ βασιλικὸ ἐπάγγελμα, ἀσχολήθηκε κάτι ἄλλο, ὄχι λιγώτερο ὑπεροπτικό : νὰ ἐπιβάλει τὸν ἑαυτό του γιὰ προφήτη. Γιὰ νὰ καταχτήσει, πρώτους διάλεξε τοὺς ἀνθρώπους τῆς φυλῆς Μπενί — Κάλμπ, ποὺ τοὺς ἐβεβαίωσε πὼς ἔβλεπε θεϊκὰ ὁράματα καὶ πὼς εἶταν ἀποσταλμένος τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν προορισμὸ νὰ διαδώσει μιὰ νέα θρησκεία, ἕνα καινοῦργιο Κοράνι. Ἀλλὰ ὁ Ἐμίρης τοῦ Χόμς δὲν ἄργησε νὰ διασκορπίσει τοὺς προσηλύτους τοῦ ψευτοπροφήτη καὶ νὰ ρίξει τὸν ἴδιο μὲς στὴ φυλακή, ἀπ' ὅπου δὲ βγῆκε παρὰ ἀφοῦ δήλωσε γραφτὰ πὼς θὰ ἔμενε στὸ ἑξῆς ἕνας καλὸς μουσουλμάνος.

Τὸ τέλος τοῦ Ἔλ Μοτανναμπὶ στάθηκε ἀντάξιο τῆς πολυτάραχης σταδιοδρομίας του. Μπαίνοντας κάποτε στὴ Βαγδάτη μὲ τὴ συνοδεία τοῦ πιστοῦ ὑπηρέτη καὶ τοῦ γιοῦ του, βρέθηκε ἀντιμέτωπος, σ' ἕνα προάστειο τῆς πολιτείας, μὲ μιὰ ἔνοπλη συμμορία ποδχε ἐπικεφαλῆς της τὸ Φατὲκ Ἰμπν Γκάλ. Ὁ ποιητής, μόλις εἶδε πὼς οἱ ληστὲς εἶταν πολλοί, θέλησε νὰ φύγει. Στὴν περίσταση αὐτὴ ὁ ὑπηρέτης τοῦ θύμισε τοὺς στίχους του:

Μὲ γνωρίζουν ἡ νύχτα κ' οἱ κάμποι καὶ τ' ἄτια,
καὶ τὸ ξίφος μὲ ξέρει κ' ἡ λόγχη κ' ἡ πέννα!

Αὐτὸ εἶταν. Οἱ στίχοι θύμισαν στὸν ποιητὴ τὴν πρώτη του ἀντρεία. Γέμισε λοιπὸν τὸ ντουφέκι του κι' ἔπεσε καταπάνω τους θαρραλέα. Στὸ τέλος ἔπεσε σὰν παλληκάρι στὸ πεδίο τῆς τιμῆς...

ΣΤΟ ΜΩΧΑΜΕΤ ΜΠΕΝ ΧΟΓΚΑ

Στὸν ἀσύγκριτο, στὸ μοναδικό, στὸ Μπὲν Μωχαμὲτ Χογκά,
Σ' ἐκεῖνον ποὺ ταιριάζει νὰ εὐγνωμονοῦμε ὕστερ' ἀπ' τὸν Ὕψιστο!

Στὸν εὔχυμο καρπὸ τοῦ κλωναριοῦ τοῦ Ταΐγε
Ποὺ ἡ ρίζα του εἶναι ὁ Κάχτάμ Μπὲν Χούντ,
Σ' ἐκεῖνον ποὺ βασιλεύει στὶς ψυχές μας—στὸ λιοντάρι
Ποὺ ἡ πεζούρα κ' ἡ καβαλλαρία τραγουδεῖ τὰ κατορθώματά του,
Στὸ γενναιόδωρο, στὸν ἀνοιχτοχέρη ποὺ τὰ ὁλοῦθε μοιρασμένα του ἀγαθὰ
Σμίγουνε γιὰ νὰ τοῦ κάμουν μιὰ σκιάδα δόξας,
Στὸν ἥρωα ποὺ ἂν τραβοῦσε τὸ σπαθί του
Δὲ θὰ μποροῦσες νὰ ξεχωρίσεις τὴ λεπίδα ἀπ' τὸ θηκάρι.
Εἶναι ἀδερφὸς τοῦ θανάτου σ' ἔτοῦτε, πὼς ἂν ἐκεῖνος τοῦ ἄφηνε τὸ δρόμο ἀνοιχτό, ἡ δύναμή του θὰ ξεκλήριζε τὴ γῆ.
Ἀπάνου στὸ ἄτι του περνάει μεγαλόπρεπος τὴν πεδιάδα τοῦ θανάτου
Κι' οἱ σαΐτες, ὅμοια μὲ βροχὴ κατακλυσμιαία, πέφτουν στὰ φάλαρα τοῦ ἀλόγου.
Πόσα μάτια γενναίων τὸν ἔχοὺν ἀτενίσει μοχθηρά,
Μὰ τὸ κοντάρι του ἔκλεισε γρήγορα τὰ μάτια ἐκεῖνα, φορτώνοντάς τα μ' αἷμα.
Μὲς στὸ μακελιὸ τοῦ γυρεύουνε χάρη — μὰ κανέναν αὐτὸς δὲ λυπᾶται,
Γιατ' ἡ πονοψυχιὰ ἔξω ἀπ' τὴν ὥρα της εἶναι ἀδυναμία καὶ ἀμάθεια.
Ἂν δὲ βαστοῦσε ὁ ἴδιος τὸ βάρος τῆς ἐπιεικείας του,
Ἡ γῆ θὰ κατρακυλοῦσε ἀπὸ τὴν τόσο βαρειά του ἐπιείκεια.
Ἡ ἐλπίδα εἶναι ἄσκοπη κι' ἀνύπαρχτη,
Ἡ ἐλπίδα δὲν ἔχει δρόμο, ἂν ὁ δρόμος δὲν ὁδηγεῖ πρὸς αὐτόν
Καὶ ἡ γενναιοδωρία φώναξε σὲ ὅσους εἶχαν ἀπελπιστεῖ ἀπὸ γενναιοδωρία:
Ξυπνῆστε πιά, πηγαίνετε σ' αὐτόν — πέθανε ἡ τσιγκουνιά!
Δὲ μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς κρατάει τὶς ὑποσχέσεις του,
Γιατὶ δὲ δίνει ὑποσχέσεις. Μοιράζει, πρῶτα καὶ κύρια μοιράζει.
Εἶναι πιὸ εὔκολο νὰ γυρίσεις πίσω τὰ περασμένα παρὰ νὰ βάλεις ὅριο στὶς δωρεές του.
Εἶναι πιὸ βολικὸ νὰ μετρήσεις τὶς στάλες τῆς βροχῆς καὶ τὰ σπειριὰ τοῦ ἄμμου παρὰ τὶς καλωσύνες του.

ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Μοιάζει μὲ τὸ μαῦρο σύγνεφο ποὺ φέρνει μαζὶ τὴν ἐλπίδα καὶ τὸ φόβο.
—Ἐλπίδα γιὰ μιὰ βροχὴ καλωσυνάτη, φόβο γιὰ φωτιὰ ἀπ' τὸν οὐρανό.
Μὰ ἐνῶ τὸ σύγνεφο περνάει καὶ φεύγει, αὐτὸς μένει.
Καὶ πολλὲς φορὲς τὸ σύγνεφο, δὲν ἀληθεύει, ἐνῶ αὐτὸς εἶναι ἀψευδὴς καὶ ἐπίμονος.
Ἀποτραβήχτηκε ἀπ' τὸν κόσμο γιὰ νὰ ξεχάσουν τὶς εὐεργεσίες του.
Μὰ τὰ κατορθώματά του γεμίσανε τὸν κόσμο, ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ ἴσαμε τὴ Δύση.
Στὰ σπαθιά του δίνει γιὰ τροφὴ κεφάλια τῶν ἐχθρῶν του
Καὶ τὰ σπαθιὰ εἶναι γιὰ τὰ κεφάλια αὐτὰ σὰ χτένια ἢ περιδέρκια!
Λένε γι' αὐτὸν πὼς κουβεντιάζει ἐνῶ στέκει σιωπηλός,
Γιατ' εἶναι ὅλο συλλογή κι' ἀντὶς αὐτὸν μιλάει τὸ σπαθί του.
Ἔμεινα κατάπληκτος ἀπὸ τὴ διήγηση τῶν κατορθωμάτων του σὲ σημεῖο ν' ἀμφιβάλλω γι' αὐτά.
Μὰ κατάλαβα πὼς δὲν πρέπει νάχουμε ἀμφιβολία γιὰ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ.
Δὲ βαστοῦνε καιρὸ ἀπ' τὸ πολύ τους μεταχείρισμα
Τὰ κοντάρια καὶ τ' ἄτια σου!
Οἱ τραγουδιστάδες θὰ ψάλλουνε τ' ἀντραγαθήματά σου ὅσο θὰ λάμπει κι' ἕνα ἀστέρι
Κ' οἱ ταξιδιῶτες θὰ συντυχαίνουν γιὰ τὶς ἀρετές σου ὅσο θὰ ὑψώνεται ὁ ἥλιος.
Ἡ τύχη δὲ μπορεῖ νὰ εὐνοήσει ὅποιον πολεμᾶς
Κ' ἡ μοῖρα ἡ ἴδια δὲ μπορεῖ νὰ βλάψει ὅποιον χαίρεται τὴν προστασία σου.

ΣΤΟ ΣΕΪΧΗ ΕΛ ΝΤΑΟΥΛΑΧ

Ἀνάλογα μὲ τοὺς μεγάλους ἄντρες γεννιοῦνται τὰ μεγάλα γεγονότα!
Ἀνάλογα μὲ τοὺς ἐκλεχτοὺς ἄντρες ξεφανερώνουνται οἱ ὡραῖες ἀρετές!
Τὰ μικροπράματα εἶναι μεγάλα στὰ μάτια τῶν μικρῶν μυαλῶν
Καὶ τὰ ἔνδοξα περιστατικὰ εἶναι μικρὰ στὰ μάτια τῶν μεγαλοφυῶν,
Ἔτσι κι' ὁ Σεῖχης Ἔλ Ντασουλὰχ ἐπιβάλλει στὸ στρατό του κατορθώματα
Ποὺ εἶναι στὸ ἀνάστημά του — μὰ ποὺ δὲ θὰ μποροῦσαν νὰ τὰ ἐκτελέσουν ἀμέτρητα στρατεύματα.
Ζητάει ἀπ' τοὺς στρατιῶτες του νάχουν ἀντρεία σὰν τὴ δική του,
Ποὺ τέτοια ἀντρεία δὲ θὰ μποροῦσαν οὔτε τὰ λιοντάρια νὰ τὴ δείξουν!
Τὰ ὄρνια, τὰ νέα καὶ τὰ γεράκια,
Εὐγνωμονοῦνε τὸ σπαθί του.
Δὲν τὰ νιάζει ποὺ δὲν ἔχουνε πιὰ νύχια:
Τὴ λεία τους τὴν ἑτοιμάζουν τὰ σπαθιὰ τοῦ Σεῖχη Ἔλ Ντασουλάχ.

Μετάφρ.: Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ